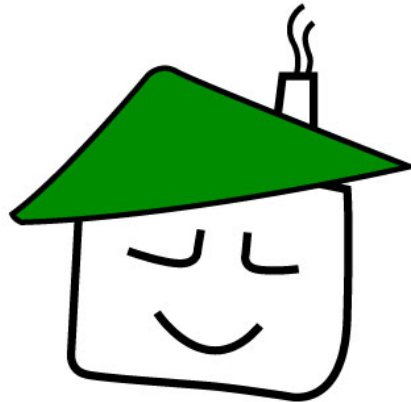

Συμβουλευτική Επιτροπή για την Πρόληψη και Καταπολέμηση της Βίας στην Οικογένεια

Η ΕΚΤΑΣΗ ΚΑΙ ΟΙ ΜΟΡΦΕΣ ΒΙΑΣ ΕΝΑΝΤΙΑ ΣΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

ΤΟΜΟΣ Α

Ετοιμάστηκε από:
Γραφείο Οικονομικών &
Στατιστικών Μελετών
ECONOMARKET LTD

σε συνεργασία με:

FREDERICK Institute of
Technology

Σεπτέμβριος 2004

Συμβουλευτική Επιτροπή για την Πρόληψη και Καταπολέμηση της Βίας στην Οικογένεια

Η ΕΚΤΑΣΗ ΚΑΙ ΟΙ ΜΟΡΦΕΣ ΒΙΑΣ ΕΝΑΝΤΙΑ ΣΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

ΤΟΜΟΣ Α

**Ετοιμάστηκε από:
Γραφείο Οικονομικών &
Στατιστικών Μελετών
ECONOMARKET LTD**

**σε συνεργασία με:
FREDERICK Institute of Technology**

Σεπτέμβριος 2004

	Σελίδα
Περιεχόμενα	2
Πρόλογος	4
ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΛΗΨΗ	5
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	7
Ορισμοί των εννοιών	7
ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ	11
Παιδική κακοποίηση	12
Σωματική κακοποίηση	14
Σύνδρομο Munchausen	14
Μη τυχαία δηλητηρίαση	15
Σεξουαλική κακοποίηση	15
Ψυχολογική κακοποίηση	17
Συναισθηματική κακοποίηση	19
Σύνδρομο του αμέτοχου θεατή	20
Παραμέληση	22
Σωματική παραμέληση	23
Συναισθηματική παραμέληση	23
Εκπαιδευτική παραμέληση	25
Έρευνες για την έκταση και τις μορφές βίας ενάντια στα παιδιά	26
Συχνότητα της κακοποίησης	26
Η Κύπριακή Πραγματικότητα	29
Πρόληψη της παιδικής κακοποίησης –παραμέλησης	33
Σκοπός και Στόχοι της Παρούσας Έρευνας	34
ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ	35
Έρευνα – Συλλογή Πρωτογενών Στοιχείων	35
Δείγμα - Δειγματοληψία	35
Ερωτηματολόγιο	36
Συλλογή Στοιχείων	36
Καταχώρηση και Επεξεργασία Στοιχείων	37
Στάθμιση Στοιχείων	37
Περιορισμοί	38
ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΕΥΡΗΜΑΤΩΝ	39
ΜΕΡΟΣ Α: Βιογραφικά στοιχεία του Δείγματος	39
ΜΕΡΟΣ Β: Αντιλήψεις των Παιδιών για τη Σωματική, Ψυχολογική και Σεξουαλική Βία	44
ΜΕΡΟΣ Γ: Έκταση και Μορφές Βίας Ενάντια στα Παιδιά στην Κυπριακή Οικογένεια	47
ΜΕΡΟΣ Δ: Άλλες Συμπεριφορές του Οικογενειακού Περιβάλλοντος	69
ΜΕΡΟΣ Ε: Χαρακτηρισμοί Ερωτηθέντων για τον Εαυτό τους από τους Ιδίους και από Άλλους	79

ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΕΥΡΗΜΑΤΩΝ	87
Αντιλήψεις των Παιδιών για θέματα Σωματικής και Συναισθηματικής, Σεξουαλικής Βίας και Παραμέλησης	87
Αντιλήψεις των Παιδιών για τη Σωματική Βία	87
Αντιλήψεις των Παιδιών για την Ψυχολογική Βία	88
Αντιλήψεις των Παιδιών για τη Σεξουαλική Βία	89
Πώς τα Παιδιά αξιολογούν τις Σχέσεις τους με τους Γονείς τους	90
Έκταση και Μορφές Βίας που Ασκείται ενάντια στα Παιδιά στην Κυπριακή Οικογένεια	92
Ποια είναι η έκταση;	92
Μορφές Βίας - Σωματική Βία	93
Ποιοί υφίστανται σωματική Βία;	94
Ψυχολογική Βία - Συναισθηματική Βία	94
Σεξουαλική βία	96
Ποια είναι η συχνότητα;	98
Παραμέληση	98
Παιδιά μάρτυρες βίας στην οικογένεια	100
Επιπτώσεις της Βίας	101
Ποιοί είναι οι θύτες;	102
Επίπεδο Μόρφωσης του Θύτη	103
Αίτια άσκησης βίας	104
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	105
ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ	107
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	110
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ	
1. ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ	
2. ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΡΑΦΕΙΟΥ ΕΥΗΜΕΡΙΑΣ	
3. ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ	
4. ΑΔΕΙΑ ΑΠΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ	

Πρόλογος

‘Η Έκταση και οι Μορφές της Βίας Ενάντια στα Παιδιά στην Κυπριακή Οικογένεια αποτελεί το αντικείμενο της παρούσας Μελέτης η οποία ετοιμάστηκε για λογαριασμό της **Συμβουλευτικής Επιτροπής για Πρόληψη και Καταπολέμηση της Βίας στην Οικογένεια**.

Η Μελέτη αποτελείται από δύο τόμους.

Τόμος Α: Έρευνα μεταξύ παιδιών ηλικίας 12-18 χρόνων για την έκταση και τις μορφές βίας στην Κυπριακή οικογένεια. Σχολιάζονται τα ευρήματα της έρευνας και συγκρίνονται Κυπριακά και διεθνή δεδομένα. Υποβάλλονται εισηγήσεις.

Τόμος Β: Έρευνα μεταξύ επαγγελματιών που ασχολούνται με τη βία ενάντια στα παιδιά, για τις αντιλήψεις τους σχετικά με τη βία ενάντια στα παιδιά και τις απόψεις τους για την αποτελεσματικότητα των υφιστάμενων διαδικασιών και νομοθεσίας. Υποβάλλονται εισηγήσεις.

Η Μελέτη ετοιμάστηκε από το **Γραφείο Οικονομικών και Στατιστικών Μελετών Economarket Λτδ** σε συνεργασία με το **Frederick Institute of Technology (FIT)**

Ερευνητική Ομάδα:

Δρ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Ι. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ (Economarket, FIT). Ηγήθηκε και συντόνισε την ομάδα εργασίας. Εργάστηκε για την συγκρότηση των ερωτηματολογίων των ερευνών, στην αξιολόγηση και ανάλυση στοιχείων και κυρίως στη στατιστική ανάλυση και παρουσίαση των στοιχείων.

Δρ ΜΑΡΘΑ ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΟΥ (FIT). Επιστημονικός Υπεύθυνος των ερευνών. Ανάλυσε και αξιολόγησε τα ευρήματα της έρευνας για την έκταση και τις μορφές βίας ενάντια στα παιδιά και συνέγραψε την έκθεση.

Κα ΜΑΡΙΝΑ ΠΑΓΙΑΤΣΟΥ (Συνεργάτης). Συνέβαλε στη συλλογή, ανάλυση και αξιολόγηση των στοιχείων της έρευνας για τους επαγγελματίες και συνέγραψε την έκθεση.

Κα ΑΝΘΗ ΙΕΡΕΙΔΟΥ (Economarket). Ανέλαβε τον έλεγχο των ερωτηματολογίων και συνέβαλε στην συλλογή και ανάλυση δευτερογενών στοιχείων, στη δομή των ερωτηματολογίων και στην παρουσίαση των αποτελεσμάτων.

Δ/δα ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΑ ΟΡΦΑΝΟΥ (Economarket)

Κα ΜΑΡΙΑ ΑΒΡΑΑΜΙΔΟΥ (Συνεργάτης)

Κα ΖΩΗ ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΟΥ (Συνεργάτης)

ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα έρευνα αποτελεί την πρώτη παγκύπρια προσπάθεια διερεύνησης των αιτίων, της έκτασης, των μορφών και των επιπτώσεων της βίας που ασκείται ενάντια στα παιδιά στην κυπριακή οικογένεια. Παρέχεται, αρχικά, μια επισκόπηση της Κυπριακής και παγκόσμιας βιβλιογραφίας και για σκοπούς σύγκρισης περιλαμβάνονται στοιχεία που αφορούν την έκταση και τις μορφές βίας ενάντια στα παιδιά σε χώρες της Ευρώπης, στην Αμερική και στον Καναδά.

Η ανάλυση δευτερογενών στοιχείων έδειξε ότι η έκταση οι μορφές, η συχνότητα και οι επιπτώσεις της βίας ενάντια στα παιδιά δεν μπορούν να εκτιμηθούν από τα υπάρχοντα στατιστικά στοιχεία, δεδομένου ότι στις διάφορες υπηρεσίες φτάνουν μόνο οι καταγγεληθείσες περιπτώσεις και επιπλέον δεν υπάρχει κεντρικός συντονιστικός φορέας για την καταγραφή και αξιολόγηση των περιστατικών. Με τη χρήση ερωτηματολογίου που διαμορφώθηκε ειδικά και δοκιμάστηκε πιλοτικά, διερευνήθηκαν οι αντιλήψεις 913 παιδιών (Παγκύπριο δείγμα μαθητών ηλικίας 12-18 ετών) γύρω από το θέμα της βίας στην οικογένεια. Διερευνήθηκαν, επίσης, η έκταση, οι μορφές, η συχνότητα και οι επιπτώσεις της βίας που ασκείται ενάντια στα παιδιά στην Κυπριακή οικογένεια.

Τα παιδιά του δείγματος φαίνονται να αποδέχονται σε μεγάλο βαθμό τη χρήση βίας, κυρίως της ψυχολογικής και κατά δεύτερο λόγο της σωματικής, εκλαμβάνοντάς τη συχνά ως μια φυσιολογική συμπεριφορά, σε αντίθεση με τη σεξουαλική βία η οποία δεν είναι αποδεκτή. Παρ' όλα αυτά, δεδομένου ότι υπάρχουν σημαντικές διαφορές ως προς τον τρόπο αντίληψης και κατανόησης του προβλήματος της βίας από τα παιδιά του δείγματος, περαιτέρω και πιο εξειδικευμένη διερεύνηση του θέματος δυνατόν να δώσει πιο αντιπροσωπευτικά στοιχεία για την έκταση, τις μορφές και τη συχνότητα της βίας ενάντια στα παιδιά στην Κυπριακή οικογένεια.

Τα ευρήματα της έρευνας δείχνουν ότι τουλάχιστον το 20% των παιδιών του δείγματος, στην πλειονότητά τους αγόρια που ζουν σε πόλη, δήλωσε ότι έχει

υποστεί κάποιας μορφής σωματική κακοποίηση, ενώ από το 10% των παιδιών (ίδιο ποσοστό αγοριών και κοριτσιών) που δήλωσαν ότι έχουν υποστεί κάποια μορφή σεξουαλικής κακοποίησης, τα κορίτσια φαίνονται να κινδυνεύουν περισσότερο από τις σοβαρότερες μορφές σεξουαλικής κακοποίησης. Παρατηρούνται επίσης αυξημένα ποσοστά χρήσης αλκοόλ και άλλων ουσιών ανάμεσα σε παιδιά που δηλώνουν ότι έχουν υποστεί σωματική κακοποίηση ή που είναι μάρτυρες σκηνών βίας ανάμεσα στους γονείς τους. Υπάρχει σαφής ένδειξη ότι όλες οι μορφές παιδικής παραμέλησης υπάρχουν σε μεγαλύτερα ποσοστά στις οικογένειες με χαμηλότερα εισοδήματα.

Γενικά, φαίνεται ότι η έκταση, οι μορφές, η συχνότητα και οι επιπτώσεις της βίας ενάντια στα παιδιά στην Κυπριακή οικογένεια, που δε διαφέρουν κατά πολύ από παρόμοια ευρήματα διεθνών ερευνών, θα πρέπει να ανησυχήσουν και να προβληματίσουν τόσο τις αρμόδιες υπηρεσίες όσο και το κοινό και να συμβάλουν στην λήψη μέτρων για περιορισμό ή και απάλειψη του σοβαρού αυτού κοινωνικού προβλήματος και των επιπτώσεών του στα θύματα, στους θύτες και κατ' επέκταση στις οικογένειες και στις κοινότητές τους.

Η έρευνα ολοκληρώνεται παρέχοντας εισηγήσεις που αφορούν την πρόληψη και την καταπολέμηση του φαινομένου της βίας ενάντια στα παιδιά.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

‘Δεν υπάρχει χώρα ή κοινότητα ανέπαφη από τη βία’ αναφέρεται στον πρόλογο της έκθεσης της Παγκόσμιας Οργάνωσης Υγείας (Krug, E.G. et al., eds., 2002). Η βία, είτε ορατή και σε έκδηλη μορφή ή αόρατη και μεταμφιεσμένη σε προσχήματα αποτελεί ένα ιδιαίτερα εκτενές και πολύπλοκο κοινωνικό φαινόμενο, αναπόσπαστο κομμάτι της ιστορίας της ανθρωπότητας. Η σύνθεση και οι καταβολές της βίας εντοπίζονται στην αλληλεπίδραση ποικίλων βιολογικών, κοινωνικών, πολιτισμικών, οικονομικών και πολιτικών παραγόντων. Η πολυπλοκότητα, η διαχυτικότητα και η ποικιλία με την οποία μπορεί να εκφραστεί η βία την καθιστούν παγκόσμια κοινωνική μάστιγα, η οποία δεν γνωρίζει περιορισμούς στη φυλή, στο θρήσκευμα ή στην κοινωνική τάξη. Γενικότερα, η βία αποτελεί μία από τις κυριότερες αιτίες θανάτου, ανά το παγκόσμιο, για άτομα ηλικίας 15 ως 44 ετών (ibid., 2002).

Η αναγνώριση, από την Παγκόσμια Οργάνωση Υγείας (WHO,1996) των βραχυπρόθεσμων και μακροπρόθεσμων επιπτώσεων της βίας στην υγεία των θυμάτων όλων των ηλικιών και των δύο φύλων, αλλά ειδικότερα στην υγεία των γυναικών και των παιδιών (Gelles and Lancaster, 1987; Christoffel, 1990; Kaplan et al, 1993; Briere and Runtz, 1998) τοποθέτησε τη βία ανάμεσα στα κύρια διεθνή προβλήματα δημόσιας υγείας, και προτρέπει τα κράτη μέλη να αξιολογήσουν το πρόβλημα και να το εντάξουν στις προτεραιότητές τους τόσο στον τομέα της έρευνας όσο και της αντιμετώπισης.

Ορισμοί των εννοιών

Σύμφωνα με την Παγκόσμια Οργάνωση Υγείας (Krug, E.G. et al., eds., 2002) η βία ορίζεται ως:

Η σκόπιμη χρήση σωματικής δύναμης ή εξουσίας, με μορφή απειλής ή πράξης, ενάντια στον εαυτό, σε κάποιο άλλο πρόσωπο, ή ενάντια σε μία ομάδα ή κοινότητα, η οποία είτε έχει ως αποτέλεσμα είτε αυξάνει τις πιθανότητες να προκληθεί τραυματισμός, θάνατος, ψυχολογική βλάβη, καθυστέρηση στην ανάπτυξη ή αποστέρωση. (σ. 5)

Ο ορισμός αυτός δίνει ιδιαίτερη βαρύτητα στην πρόθεση και όχι μόνο στην πράξη που διαπράττεται, ασχέτως του αποτελέσματος που παρουσιάζεται. Επιπλέον, η χρήση των όρων δύναμη και εξουσία διευρύνει τη φύση της βίαιης πράξης και εμπερικλείει τις πράξεις οι οποίες απορρέουν από μία σχέση εξουσίας, όπως οι απειλές και ο εκφοβισμός (ibid., 2002). Στον ορισμό αυτό είναι εμφανής ο διαχωρισμός της βίας σε τρεις βασικές κατηγορίες: την αυτοκατευθυνόμενη βία, τη διαπροσωπική βία και τη συλλογική βία. Βάσει του WHO (ibid., 2002) η αυτοκατευθυνόμενη βία χωρίζεται στην αυτοκτονική συμπεριφορά και στον αυτοτραυματισμό. Η διαπροσωπική βία χωρίζεται σε δύο υποκατηγορίες: στη βία στην οικογένεια, η οποία περιλαμβάνει την άσκηση βίας ανάμεσα στα μέλη της οικογένειας και ανάμεσα στα στενά συσχετιζόμενα άτομα (βία ενάντια στο /στη σύντροφο ή στο παιδί) που ασκείται κυρίως στο σπίτι, και στη βία στην κοινότητα, η οποία αφορά στη βία μεταξύ ατόμων που δεν σχετίζονται μεταξύ τους και γενικότερα ασκείται έξω από το σπίτι. Τέλος, η συλλογική βία διαχωρίζεται στην κοινωνική, πολιτική και οικονομική βία. Οι τρεις αυτές μορφές βίας είναι στενά αλληλένδετες και πολλές φορές τροφοδοτεί η μία την άλλη. Επιπλέον, η βία, σύμφωνα με το περιεχόμενό της, κατηγοριοποιείται σε σωματική, ψυχολογική, σεξουαλική και οικονομική (ibid., 2002).

Η παρούσα έρευνα εστιάζει το ενδιαφέρον της στο φαινόμενο της βίας στην οικογένεια και πιο ειδικά της βίας ενάντια στα παιδιά. Ένα ιδιαίτερα πολύπλοκο φαινόμενο, καθότι περιλαμβάνει ένα σημαντικά μεγάλο πλέγμα συμπεριφορών και πράξεων, το οποίο έχει καταστρεπτικά αποτελέσματα τόσο στα θύματά της, όσο και στους ίδιους τους θύτες. Η βία στην οικογένεια είναι πιθανόν να εκφραστεί με ποικίλους τρόπους και μορφές και πέρα από τις σωματικές επιπτώσεις είναι δυνατό να επηρεάσει, πολλές φορές καθοριστικά, την ψυχοσυναισθηματική κατάσταση και γενικά την υγεία του θύματος.

Σύμφωνα με τον 'Περί Βίας στην Οικογένεια Νόμο αρ.119/2000 (Πρόληψη και Προστασία Θυμάτων' (Κυπριακή Δημοκρατία, 2000) βία στην οικογένεια σημαίνει:

οποιαδήποτε πράξη ή συμπεριφορά με την οποία προκαλείται άμεσα πραγματική σωματική, σεξουαλική ή ψυχική βλάβη σε οποιοδήποτε μέλος της οικογένειας και περιλαμβάνει και τη βία που σαν σκοπό έχει να εκπληρώσει μία σεξουαλική πράξη χωρίς τη συγκατάθεση του θύματος, όπως επίσης και τον περιορισμό της ελευθερίας του ατόμου αυτού. (άρθρο 3, παράγραφος 1)

Επιπλέον, οποιαδήποτε πράξη ή συμπεριφορά η οποία συνιστά βία διαπράττεται στην παρουσία ανηλίκου θεωρείται αδίκημα με βάση τον πιο πάνω Νόμο (μάρτυρες βίας στην οικογένεια).

Η κακοποίηση και η παραμέληση των παιδιών, όπως άλλωστε και πιο γενικά η βία στην οικογένεια, δεν είναι πρωτοεμφανιζόμενο φαινόμενο που αφορά μόνο στις δυτικές κοινωνίες. Πληθώρα στοιχείων υποβάλλει ότι το πρόβλημα αυτό είναι διαχρονικό και παρουσιάζεται σε άλλες κουλτούρες. Μια σύντομη ιστορική αναδρομή φανερώνει ότι το φαινόμενο αυτό δεν φαινόταν να ανησυχεί την κοινωνία. Η βρεφοκτονία αποτελούσε αποδεκτό τρόπο περιορισμού του πληθυσμού και εξάλειψης παιδιών με γενετικές ανωμαλίες (Καιάδας στην αρχαία Σπάρτη). Ο ακρωτηριασμός των παιδιών ήταν, και σε πολλές κουλτούρες συνεχίζει να είναι, συχνό φαινόμενο. Το δέσιμο των ποδιών των κοριτσιών στην Κίνα αποτελούσε αποδεκτή πρακτική για αιώνες, ο δε ακρωτηριασμός των σεξουαλικών οργάνων των νεαρών κοριτσιών, μια πρακτική που διενεργείται ακόμη και σήμερα σε χώρες της Αφρικής όπως το Σουδάν, αποτελεί τελετουργικό που οργανώνεται συνήθως από τις ίδιες τους τις μητέρες. (Kempfe and Kempfe, 1972; Νάκου στην Αγάθωνος-Γεωργοπούλου, 1991; Gelles in Gelles and Lancaster, 1987; and Corby, 1993).

Είναι γεγονός ότι τα παιδιά αντιμετωπίζονταν ως η περιουσία των γονιών τους και εθεωρείτο δεδομένο ότι οι γονείς είχαν κάθε δικαίωμα να συμπεριφέρονται στα παιδιά τους όπως οι ίδιοι έκριναν σωστό. Επιπλέον, για πολλούς αιώνες η σκληρή συμπεριφορά προς τα παιδιά εθεωρείτο δικαιολογημένη και ήταν βασισμένη στην πεποίθηση ότι η σοβαρή σωματική τιμωρία ήταν αναγκαία για τη διασφάλιση της πειθαρχίας (Dietz, 2000; Newson and Newson 1989; Nobes, and Smith, 2000), της μετάδοσης παιδαγωγικών αρχών αλλά και της εκδίωξης των κακών πνευμάτων.

Στο όνομα της πειθαρχίας, και του δικαιώματος ιδιοκτησίας των γονιών προς το παιδί, το 19^ο αιώνα συνέβη ένα συγκλονιστικό περιστατικό στη Νέα Υόρκη, το οποίο στη συνέχεια έπαιξε καθοριστικό ρόλο στη δημιουργία της Αμερικανικής Εταιρείας για την Πρόληψη της Κακοποίησης του Παιδιού. Πρόκειται για την ιστορία της Mary Ellen που γεννήθηκε το 1866 και που είχε υποστεί απάνθρωπη κακομεταχείριση από τους γονείς της (πληγές με ψαλίδι, μαστιγώματα, κτυπήματα κ.ά). Οι γονείς δικαιολογούσαν τη στάση τους γιατί η μικρή ήταν ιδιοκτησία τους και όταν η περίπτωση κατέληξε στο δικαστήριο δεν υπήρχε καμία νομοθεσία η οποία να προστατεύει το παιδί από τους γονείς του. Η προστασία της Mary Ellen επετεύχθη μέσω του Νόμου για τη 'Προστασία των Ζώων από την Κακομεταχείριση', με το επιχείρημα ότι το παιδί ήταν μέρος του ζωικού βασιλείου. Έτσι, το 1874, για πρώτη φορά στην ιστορία, εκδόθηκε καταδικαστική απόφαση ενάντια σε γονείς. Αυτός ο νόμος, αν και δικαίωνε τα θύματα και τιμωρούσε τους υπαίτιους, δεν έλυε τα προβλήματα των θυμάτων (Sanmartin, 1999). Χρειάστηκε ακόμα ένας αιώνας για να αντιμετωπιστεί το θέμα της παιδικής κακοποίησης ως κοινωνικό φαινόμενο (Kempe and Kempe 1985, στον Sanmartin 1999).

Είναι πραγματικά λυπηρό το γεγονός ότι οι άνθρωποι φτάνουν στο σημείο να κακοποιήσουν μέχρι θανάτου τα ίδια τους τα παιδιά. Όπως αναφέρουν οι Hausfater and Blaffer Hrdy (1984), ο βαθμός αποδοχής της κακοποίησης και παραμέλησης των παιδιών βασίζεται στις πολιτισμικές αξίες και τους θεσμούς της κάθε κοινωνίας.

Με την πάροδο του χρόνου, την αλλαγή των πολιτισμικών αξιών γύρω από θέματα που αφορούν το παιδί και την έμφαση που δίνεται στα ατομικά δικαιώματα, η προστασία του παιδιού αναγνωρίζεται πλέον ως κοινωνική ανάγκη από τους πιο γνωστούς διεθνείς οργανισμούς. Η Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Παιδιού (ΟΗΕ, 1959) έχει βασική αρχή ότι το παιδί πρέπει να τυγχάνει ιδιαίτερης προστασίας (από κάθε μορφή εγκατάλειψης, σκληρότητας και εκμετάλλευσης), ασφάλειας, αγάπης και κατανόησης και να του παρέχονται ευκαιρίες και δυνατότητες για ομαλή ψυχοσωματική, πνευματική και κοινωνική ανάπτυξη σε συνθήκες ελευθερίας και αξιοπρέπειας. Σύμφωνα με τη Νάκου (1991, σ.21), οποιαδήποτε στέρηση αυτών

των δικαιωμάτων συνεπάγεται κακοποίηση-παραμέληση του παιδιού. Η Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (1989), και συγκεκριμένα τα άρθρα 19 και 34, που αφορούν την προστασία του παιδιού από κάθε μορφή βίας γενικά και ειδικά από τη σεξουαλική βία, και οι Συστάσεις της Γενικής Γραμματείας του ΟΗΕ (United Nations, 1990), με την ονομασία "Αρχές του Riyard" οι οποίες αφορούν άμεσα την πρόληψη της κακοποίησης και της οικογενειακής βίας αποτελούν προσπάθειες για αντιμετώπιση του προβλήματος της κακοποίησης των παιδιών σε όλες τις μορφές.

Μέσω της Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Παιδιού, όπου καθορίζονται για πρώτη φορά οι εγγυήσεις για εφαρμογή όλων των δικαιωμάτων του παιδιού, επιβάλλονται στα συμβαλλόμενα κράτη μια σειρά μέτρων διοικητικών, νομοθετικών, εκπαιδευτικών και κοινωνικών, ώστε να παρέχεται η δέουσα προστασία των παιδιών από οποιαδήποτε μορφή κακομεταχείρισης όσο βρίσκονται υπό τη φύλαξη των γονιών ή νόμιμων κηδεμόνων. Παράλληλα, οι ευθύνες των κρατών επεκτείνονται και στους τομείς της υποστήριξης και φύλαξης των παιδιών αλλά και στον τομέα της πρόληψης και της περίθαλψης (άρθρο 19). Οι ευθύνες αυτές αφορούν και στην προστασία του παιδιού από κάθε μορφή σεξουαλικής εκμετάλλευσης και άσκησης βίας (άρθρο 34). Επιπλέον, προσδίδουν μεγάλη σημασία στο ρόλο του κράτους, το οποίο καλείται να λάβει τα κατάλληλα μέτρα έτσι ώστε να διασφαλίζεται η προστασία, η ανάπτυξη και η ευημερία του παιδιού. (άρθρα 2, 3, 4, 19, 27, 34) Ανεξάρτητα, πάντως, από τα αποτελέσματα των δραστηριοτήτων των πιο πάνω οργανισμών (ΟΗΕ, ΠΟΥ) και των υποχρεώσεων των κρατών μελών, σημαντικό είναι το γεγονός ότι τα προβλήματα αυτά δεν αντιμετωπίζονται πλέον ως ατομικές πρακτικές, αλλά ως κοινωνικά φαινόμενα, η θεραπεία των οποίων χρειάζεται ισχυρές επεμβάσεις και κοινωνικές ανακατατάξεις που αφορούν την οικογένεια, το σχολείο και την κοινωνία γενικά.

ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ

Η επισκόπηση που ακολουθεί βασίζεται κυρίως σε βιβλιογραφία και ερευνητικά δεδομένα από ευρωπαϊκές χώρες καθώς και χώρες της Βορείου Αμερικής και έχει στόχο να ορίσει την έννοια παιδικής κακοποίησης στην οικογένεια και να

παρουσιάζει τη διεθνή και την κυπριακή εικόνα, την έκταση, τις μορφές και τις αρνητικές επιπτώσεις που αυτή επιφέρει στη σωματική ψυχοσυναισθηματική και κοινωνική ανάπτυξη του παιδιού.

Παιδική κακοποίηση

Τα διλήμματα που δημιουργούνται γύρω από τον ορισμό της παιδικής κακοποίησης και την ανάπτυξη μοντέλων κατανόησης που αφορούν μια τέτοια συμπεριφορά ενάντια στα παιδιά γίνονται ιδιαίτερα εμφανή όταν κάποιος προσπαθεί να οριοθετήσει τα αποδεκτά όρια της σωματικής τιμωρίας και τη σχέση μεταξύ σωματικής τιμωρίας και κακοποίησης. Ο Gelles (1991) υποστηρίζει ότι πρέπει να γίνει προσπάθεια να ξεχωρίσουν αυτά τα δύο, δεδομένου ότι πολλοί θεωρούν ότι, ακόμη και η άσκηση σοβαρής σωματικής βίας αποτελεί το ένα άκρο ενός συνεχούς της τιμωρίας με το χαστούκι να βρίσκεται στο άλλο άκρο.

Μέχρι σήμερα δεν υπάρχει κανένας ορισμός που να καλύπτει και να ανταποκρίνεται πλήρως στην έννοια της κακοποίησης. Εντούτοις, έχουν προταθεί πολλοί ορισμοί σχετικά με την κακοποίηση στο χώρο της νομικής και της επιστημονικής βιβλιογραφίας. (Kempfe and Kempfe, 1972; Azar, 1989 and 1997, Giardino and Giardino 2002) Οι πλείστοι από αυτούς περιγράφουν περιστατικά κακοποίησης, και ιδιαίτερα ξυλοδαρμούς, σεξουαλική κακοποίηση και παραμέληση παιδιών (Department of Health, 1995). Η αντίληψη και αντιμετώπιση της παιδικής κακοποίησης ως κοινωνικού φαινομένου ξεκίνησε το 1962, όταν ο Henry Kempfe (παιδίατρος στις Ηνωμένες Πολιτείες), χρησιμοποίησε για πρώτη φορά τον όρο 'Battered Child Syndrome' - 'Το σύνδρομο του κακοποιημένου παιδιού'. Ο Kempfe προέβη σε μία περιγραφή των παιδιών που κακοποιούνται μέσα στην οικογένεια, των τραυμάτων που υφίστανται, καθώς και των γονιών που κακοποιούν τα παιδιά τους. Οι αρχικές αντιδράσεις στις δημοσιεύσεις του Kempfe ήταν η δυσπιστία και η άρνηση, καθότι οι γιατροί προτιμούσαν να πιστέψουν τις αντιφατικές απαντήσεις που έδιναν οι ίδιοι οι γονείς για τα τραύματα των παιδιών τους. Σταδιακά όμως στις Ηνωμένες Πολιτείες, αλλά και σε άλλες χώρες, οι γιατροί άρχισαν να παραδέχονται ότι αυτοί που φροντίζουν τα παιδιά, είναι πιθανόν να τα τραυματίζουν. Έτσι άρχισαν

να σκέφτονται την κακοποίηση ως μία πιθανή διάγνωση στην περίπτωση κακώσεων στα βρέφη και την παραμέληση και στέρηση της μητρικής φροντίδας ως αιτία στασιμότητας της σωματικής ανάπτυξης ενός παιδιού (Kempre and Kempre, 1972). Ο όρος παιδική κακοποίηση αναφέρεται σε ποικίλες μορφές κακοποίησης και παραμέλησης.

Συγκεκριμένα, η παιδική κακοποίηση χωρίζεται σε τρεις κύριες κατηγορίες: τη σωματική, τη σεξουαλική και τη συναισθηματική (Cawson, Wattam, Brooker, and Kelly, 2000). Στην ευρύτερη βιβλιογραφία ο όρος 'παιδική κακοποίηση' αναφέρεται και στις έννοιες της παραμέλησης και της στέρησης της ιατρικής φροντίδας (Kaplan, Sallis, and Patterson, 1993). Όπως αναφέρει ο Gough (Cawson et al., 2000), όλοι οι ορισμοί κακοποίησης περιλαμβάνουν τουλάχιστον τρεις πτυχές: την πράξη και το άτομο που ευθύνεται και τη βλάβη που προκαλείται. Επιπλέον ο όρος 'παιδική κακοποίηση' αναφέρεται στις πράξεις οι οποίες διαπράττονται, ενώ ο όρος 'παραμέληση' αναφέρεται στις πράξεις οι οποίες παραλείπονται. Σύμφωνα με τους Giardino and Giardino (2002), Macdonald (2001) και Cawson et al. (2000) η παραμέληση, όπως και η κακοποίηση, είναι δυνατό να προσλάβουν διάφορες μορφές όπως: η σωματική (σωματική φροντίδα, ένδυση, διατροφή και ιατρική περίθαλψη), η συναισθηματική (παραμέληση συναισθηματικών αναγκών, προσβολή, κοροϊδία, μείωση, έκθεση σε πορνογραφικό υλικό/ πράξεις) και η εκπαιδευτική παραμέληση.

Ο Gelles (in Gelles and Lancaster, 1987) αναφέρει ότι η παιδική νοσηρότητα και θνησιμότητα σε διαφορετικές χώρες και σε διαφορετικές εποχές έχει επηρεαστεί πολύ περισσότερο από την παραμέληση παρά από την κακοποίηση. Στη συνέχεια, παρουσιάζεται μία εκτενέστερη περιγραφή των διάφορων μορφών κακοποίησης και παραμέλησης.

Σωματική κακοποίηση

Η σωματική κακοποίηση αποτελεί μία από τις πιο εμφανείς μορφές κακοποίησης. Όπως αναφέρουν χαρακτηριστικά τα στατιστικά δεδομένα το 1997 (Giardino and Giardino, 2002), στις Ηνωμένες Πολιτείες, σκοτώνονταν καθημερινά ως αποτέλεσμα κακοποίησης, κατά μέσο όρο, δύο παιδιά κάτω των τεσσάρων ετών. Η σωματική κακοποίηση είναι η χρήση ή η παρουσία οποιασδήποτε δύναμης, η οποία χαρακτηρίζεται από έλλειψη σεβασμού και αποσκοπεί στο να βλάψει ή να ελέγξει τη συμπεριφορά κάποιου ατόμου (Wilson, 1997). Μερικές από τις συμπεριφορές που περιλαμβάνονται στην κατηγορία αυτή είναι το σπρώξιμο, το χαστούκι, το γρονθοκόπημα, η δαγκωματιά, το τσίμπημα, η κλοτσιά, το τράβηγμα των μαλλιών, το κάψιμο, το μαχαίρωμα και ο φόνος. Επίσης, η σωματική κακοποίηση μπορεί να περιλαμβάνει τη χρήση κάποιου άλλου αντικειμένου (ibid., 1997). Σύμφωνα με τον Corby (ibid., 1993) η σωματική κακοποίηση ορίζεται ως:

ο πραγματικός ή πιθανός τραυματισμός ενός παιδιού ή η αποτυχία να παρεμποδιστεί ο σωματικός τραυματισμός του, συμπεριλαμβανομένης της εσκεμμένης δηλητηρίασης, του πνιγμού και του συνδρόμου Munchausen δι αντιπροσώπου. (σ. 43)

Σύνδρομο Munchausen

Το σύνδρομο Munchausen διαγνώστηκε για πρώτη φορά το 1977 και χαρακτηρίζεται από την περίπτωση ενός παιδιού που παρουσιάζει μια ασθένεια, η οποία είναι τεχνητά κατασκευασμένη από τον ίδιο το γονέα του παιδιού, κυρίως από τη μητέρα. Το παιδί υπόκειται σε κακοποίηση με την έκθεσή του στη θεραπεία που του συστήνεται. Η σωματική κακοποίηση συσχετίζεται θετικά με αυξημένη χρήση ιατρικής φροντίδας (Arnou, Hart, Scott, Dea and O'Connell, 1999) και αυξημένο κόστος ιατρικής φροντίδας (Walker, Unutzer, Rutter, Gelfang and Saunders 1999). Το γεγονός ότι το παιδί είναι αναγκασμένο να επισκέπτεται αρκετά συχνά το γιατρό, λόγω των τραυματισμών που οφείλονται στη σωματική κακοποίηση που υφίσταται, είναι ιδιαίτερα ενδεικτικό της τραυματικής και οδυνηρής εμπειρίας που βιώνει στις περιπτώσεις αυτές.

Μη τυχαία δηλητηρίαση

Η μη τυχαία δηλητηρίαση (χημική κακοποίηση) αναφέρεται στη βιβλιογραφία ως μια άλλη μορφή σωματικής κακοποίησης κατά την οποία οι γονείς χορηγούν στα παιδιά τους διάφορα σκευάσματα (φαρμακευτικά ή μη, όπως αλάτι, γλυκόζη κ.ά.), με αποτέλεσμα αυτά να αρρωστούν. Έτσι, για σκοπούς περιποίησης του παιδιού, κερδίζουν τον οίκτο των ατόμων του κοινωνικού τους περιβάλλοντος ή απομακρύνονται προσωρινά από τα δικά τους προβλήματα.

Επίσης το παιδί μπορεί να τραυματιστεί τυχαία σε σύγκρουση μεταξύ των γονιών του (σύνδρομο του αμέτοχου θεατή – μάρτυρες βίας στην οικογένεια).

Πέρα από τις επιπτώσεις στη φυσική κατάσταση του παιδιού, η σωματική κακοποίηση έχει σοβαρές επιπτώσεις και στη ψυχολογική και συναισθηματική ανάπτυξή του. Έρευνες δείχνουν ότι η ύπαρξη σωματικής κακοποίησης παρουσιάζει υψηλή συσχέτιση με την εμφάνιση της διαταραχής του μετατραυματικού στρες (Cohen, Mannarino, Zhitova, and Carone, 2003). Επιπλέον, η σωματική κακοποίηση μπορεί να οδηγήσει σε ανασφαλή προσκόλληση του παιδιού στο γονέα του ή σε δυσπροσάρμοστες μορφές προσκόλλησης (Macdonald, 2001).

Σεξουαλική κακοποίηση

Η σεξουαλική κακοποίηση αποτελεί μια άλλη μορφή κακοποίησης, η οποία είναι λιγότερο φανερή. Είναι γεγονός ότι οι επιπτώσεις της σεξουαλικής κακοποίησης έχουν διερευνηθεί σε μεγαλύτερο βάθος από ότι αυτές της σωματικής ή της ψυχολογικής κακοποίησης και, έτσι, παρουσιάζονται περισσότερα ευρήματα σχετικά με αυτή τη μορφή της παιδικής κακοποίησης (Briere and Runtz, 1988; Briere, 1992; Giardino and Giardino, 2002). Έρευνες δείχνουν ότι η παρενόχληση ξεκινά συνήθως όταν το παιδί είναι μικρότερο από οκτώ ή εννέα χρονών και διαπράττεται από κάποιο άτομο της ηλικίας των είκοσι χρονών περίπου ή μεγαλύτερο, το οποίο είναι συνήθως άνδρας (ibid., 1992). Φαίνεται επίσης ότι είναι πολύ πιο πιθανόν κατά ένα ποσοστό του 80% τα παιδιά και οι έφηβοι οι οποίοι υφίσταντο σεξουαλική κακοποίηση να έζησαν σε σπίτια όπου παρουσιαζόταν βίαιη συμπεριφορά, καθώς η σεξουαλική κακοποίηση ήταν συνήθως συντρέχουσα με τη βία στην οικογένεια

(Kellogg and Menard, 2003). Ένας ορισμός σχετικός με τη σεξουαλική κακοποίηση είναι αυτός της Sgroi (Calder, Peake, and Rose, 2001), στον οποίο δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στην ισχυρή σχέση μεταξύ του ατόμου που διαπράττει την πράξη και του παιδιού και επισημαίνει το γεγονός ότι το παιδί δεν έχει καμιά επιλογή σχετικά με το ζήτημα αυτό:

η παιδική σεξουαλική κακοποίηση είναι μια σεξουαλικά επιβαλλόμενη πράξη σε ένα παιδί το οποίο στερείται συναισθηματικής ωρίμανσης και γνωστικής ανάπτυξης. Η ικανότητα δελεασμού ενός παιδιού σε μία σεξουαλική σχέση βασίζεται στην πολύ δυνατή και κυρίαρχη θέση του ενήλικα ή μεγαλύτερου έφηβου που διαπράττει την πράξη, η οποία διαφέρει σε μεγάλο βαθμό από την ηλικία, την ανεξαρτησία και την κατώτερη θέση του παιδιού. Η εξουσία και η δύναμη καθιστούν ικανό το άτομο που διαπράττει την πράξη να εξαναγκάσει, έμμεσα ή άμεσα, το παιδί να ενδώσει σεξουαλικά. (σ. 5)

Σύμφωνα με τους Giardino and Giardino (2002) στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής γύρω στο 20% των ενηλίκων γυναικών και 5-10% ενηλίκων αντρών αναφέρουν ότι έχουν κακοποιηθεί σεξουαλικά σε ηλικία κάτω των 18. Στο Ηνωμένο Βασίλειο υπολογίζεται (Browne and Herbert, 1999) ότι 8% των αντρών και 12-16% των γυναικών έχουν υποστεί σεξουαλική κακοποίηση ως παιδιά.

Είναι γεγονός λοιπόν ότι, εάν το άτομο που υπέστη οποιαδήποτε μορφή σεξουαλικής κακοποίησης στην παιδική ηλικία δεν δεχθεί ψυχοθεραπευτική φροντίδα, τότε παρουσιάζει ιδιαίτερα αυξημένο κίνδυνο να εμφανίσει προβλήματα ψυχικής υγείας (ibid, 2001). Συγκεκριμένα, ορισμένες μορφές σεξουαλικής κακοποίησης φαίνεται ότι σχετίζονται ιδιαίτερα με μακροπρόθεσμες αρνητικές ψυχολογικές συνέπειες (Briere, 1992). Έχει παρατηρηθεί επίσης ότι πολλά παιδιά τα οποία υπέφεραν από μακρόχρονη σεξουαλική κακοποίηση παρουσίαζαν σημαντικές μαθησιακές δυσκολίες, διαταραχές της προσοχής (Giardino and Giardino, 2002; Macdonald, 2001) και κατάθλιψη (Bal, Crombez, Van Oost, and Debourdeaudhuij, 2003). Παθολογικές διαταραχές, όπως οι αποσυνδετικές διαταραχές και κυρίως η αποσυνδετική διαταραχή της ταυτότητας (πρώην διαταραχή πολλαπλής προσωπικότητας), η οποία θεωρείται μια από τις σοβαρότερες διαταραχές, εμφανίζονται σχεδόν αποκλειστικά ανάμεσα στα θύματα

παιδικής σεξουαλικής κακοποίησης (Giardino and Giardino, 2002; Macdonald, 2001). Οι έφηβοι οι οποίοι κακοποιήθηκαν σεξουαλικά παρουσιάζουν αυξημένο ρίσκο για αυτοκτονική ή αυτοτραυματική συμπεριφορά (Kendall-Tackett, Williams and Finkelhor 1993). Επιπλέον, σύμφωνα με τους Cohen et al. (2003), κυρίως στα κορίτσια υπάρχει υψηλή συσχέτιση μεταξύ της σεξουαλικής κακοποίησης και της εμφάνισης της διαταραχής του μετατραυματικού στρες. Διάφοροι ερευνητές (Plant, Miller and Plant, 2004; Miller and Downs 1995), υποστηρίζουν ότι υπάρχει σύνδεση μεταξύ σεξουαλικής κακοποίησης και κατάχρησης αλκοόλ και άλλων ψυχοτρόπων φαρμάκων. Τέλος, σύμφωνα με τους Bal et al., (2003), η σεξουαλική κακοποίηση φαίνεται να συνδέεται με στρατηγικές αποφυγής αντιμετώπισης του στρες, με αποφυγή σύναψης στενών συναισθηματικών σχέσεων, με αυξημένο άγχος καθώς και με γενικότερη ανικανότητα χρησιμοποίησης εσωτερικών προσαρμοστικών στρατηγικών (Wolfsdorf and Zlotnick, 2001).

Ψυχολογική κακοποίηση

Εξίσου καταστρεπτικές είναι οι συνέπειες της ψυχολογικής και συναισθηματικής κακοποίησης στην πνευματική, ψυχολογική και συναισθηματική υγεία του παιδιού. Η ψυχολογική κακοποίηση μπορεί να πάρει πολλές μορφές. Αποτελεί, ουσιαστικά, ένα επαναλαμβανόμενο μοτίβο συμπεριφορών του γονέα, οι οποίες μεταφέρουν στο παιδί το μήνυμα ότι είναι ασήμαντο, άχρηστο και ότι αξίζει μόνο όταν ικανοποιεί τις ανάγκες των άλλων (Giardino and Giardino, 2002). Όπως αναφέρει ο Briere (1992), η έννοια της ψυχολογικής κακοποίησης ορίζεται στα πλαίσια των οκτώ τύπων συμπεριφοράς του γονέα ή του ατόμου που παρέχει φροντίδα στο παιδί. Οι τύποι συμπεριφοράς που αναφέρονται είναι οι εξής:

- 1) **απόρριψη**: το παιδί αγνοείται, παραμελείται ή διώχνεται μακριά και γι' αυτό, του δημιουργούνται αισθήματα αναξιοσύνης και μη αποδοχής
- 2) **υποβίβαση/ υποτίμηση**: το παιδί επικρίνεται, στιγματίζεται, στερείται της αξιοπρέπειας, εξευτελίζεται, του δημιουργούνται αισθήματα κατωτερότητας
- 3) **τρομοκρατία**: το παιδί προσβάλλεται λεκτικά, εκφοβίζεται, απειλείται για πρόκληση σωματικής ή ψυχολογικής βλάβης

- 4) **απομόνωση:** το παιδί στερείται των κοινωνικών επαφών εκτός της οικογένειας, δεν του επιτρέπεται να έχει φίλους, κρατείται σε περιορισμένη περιοχή για μεγάλο χρονικό διάστημα χωρίς κοινωνική αλληλεπίδραση
- 5) **διαφθορά:** το παιδί δεν κοινωνικοποιείται σωστά, μαθαίνει να συμπεριφέρεται με αντικοινωνικούς τρόπους, ενθαρρύνεται να αναπτύξει κοινωνικά μη αποδεκτά ενδιαφέροντα και ορέξεις
- 6) **εκμετάλλευση:** το παιδί χρησιμοποιείται για να ικανοποιούνται οι ανάγκες των ατόμων που το φροντίζουν
- 7) **στέρξη απαραίτητης συναισθηματικής διέγερσης ή ανταπόκρισης:** το παιδί στερείται της αγάπης και της επιμελούς φροντίδας, η συναισθηματική και νοητική του ανάπτυξη καταπνίγονται, γενικώς το παιδί αγνοείται ή παραμελείται
- 8) **αναξιόπιστη και ασυνεπής γονική παρουσία:** αντιφατικές και διφορούμενες απαιτήσεις από το παιδί, ασυνεπής και αναξιόπιστη γονεϊκή υποστήριξη ή φροντίδα και στέρξη της οικογενειακής σταθερότητας. (σ. 10)

Πολλές από τις πιο πάνω συμπεριφορές δεν παρουσιάζονται μόνο στην περίπτωση ψυχολογικής κακοποίησης. Η διαφθορά και η εκμετάλλευση, για παράδειγμα, συναντώνται και στη σεξουαλική κακοποίηση, η τρομοκρατία, επίσης, αποτελεί βασικό συστατικό της βαριάς σωματικής κακοποίησης, ενώ η απόρριψη και η άρνηση απαραίτητης διέγερσης είναι χαρακτηριστικά και της συναισθηματικής παραμέλησης (ibid, 1992). Όπως αναφέρει ο Crittenden (Giardino and Giardino, 2002) μελέτες που έγιναν με παιδιά που βρίσκονταν σε ιδρύματα ως εκ τούτου παραμελούνταν συναισθηματικά, εμφάνισαν κοινωνικο-συναισθηματική αποστέρηση τόσο σοβαρής μορφής, σε σημείο που προκαλεί παιδική θνησιμότητα πέραν του 33%. Επιπλέον, τα παιδιά που συνεχώς αγνοούνται μαθαίνουν να ζούνε κάτω από τον απόλυτο έλεγχο των ενηλίκων (ibid., 2002). Σε έρευνα των Claussen και Crittenden (Macdonald, 2001) επισημάνθηκε ότι η ψυχολογική κακοποίηση ήταν παρούσα σε όλες σχεδόν τις περιπτώσεις σωματικής κακοποίησης και ότι ο βαθμός της ψυχολογικής κακοποίησης αποτελούσε στοιχείο πρόβλεψης για τα ψυχοκοινωνικά και συμπεριφοριστικά προβλήματα του παιδιού.

Στο ίδιο πλαίσιο αναφοράς ο O'Hagan (1993) δίνει ένα διαφορετικό ορισμό, βάσει του οποίου:

ψυχολογική κακοποίηση είναι η επίμονη, επαναλαμβανόμενη, ακατάλληλη συμπεριφορά, η οποία βλάπτει ή μειώνει ουσιαστικά τις δημιουργικές και αναπτυξιακές δυνατότητες των κρίσιμα σημαντικών νοητικών διεργασιών και λειτουργιών ενός παιδιού. Αυτές περιλαμβάνουν την ευφυΐα, τη μνήμη, την αντίληψη, την προσοχή, τη γλώσσα και την ηθική ανάπτυξη. (σ. 34)

Συναισθηματική κακοποίηση

Η έννοια της ψυχολογικής κακοποίησης είναι στενά συνδεδεμένη με την έννοια της συναισθηματικής κακοποίησης. Το γεγονός αυτό όμως φαίνεται ότι προσδίδει γενικότερη ασάφεια ως προς το διαχωρισμό των δύο αυτών εννοιών. Σύμφωνα με τον O'Hagan (1993) η κύρια διαφορά των δύο αυτών εννοιών έγκειται στο γεγονός ότι ο όρος 'psychological' αναφέρεται στη λειτουργία και την ανάπτυξη των νοητικών διεργασιών, όπως η ηθική, αλλά και των γνωστικών διεργασιών όπως η μνήμη, η προσοχή, η αντίληψη, η γλώσσα και η επίλυση προβλημάτων. Ο όρος 'emotional' αναφέρεται στη συναισθηματική πτυχή, η οποία είναι ιδιαίτερα πολύπλοκη και αφορά κυρίως στο τρόπο με τον οποίο οι άνθρωποι χρωματίζουν μία εμπειρία. Σαφώς, υπάρχουν πολλά συναισθήματα όπως: ο θυμός, η χαρά, η απογοήτευση, η αγάπη, η απελπισία. Η ικανότητα του παιδιού να εκφράζει τα συναισθήματά του επαρκώς και με τον κατάλληλο τρόπο αποτελεί μια κρίσιμα σημαντική πτυχή της ανάπτυξης (ibid., 1993). Η συναισθηματική ζωή και ανάπτυξη του παιδιού δεν αποτελεί μέρος της ψυχολογικής ανάπτυξης, αλλά οι δύο αυτές εξίσου σημαντικές πτυχές συνδέονται άμεσα και αλληλεπιδραστικά μεταξύ τους. Σύμφωνα και πάλι με τον O'Hagan (1993):

η συναισθηματική κακοποίηση είναι η επίμονη, επαναλαμβανόμενη, ακατάλληλη συναισθηματική αντίδραση έναντι στην έκφραση των συναισθημάτων και της συμπεριφοράς του παιδιού. (σ. 28)

Η συνεχής και χρόνια ακατάλληλη συναισθηματική αντίδραση του γονέα ή του φροντιστή του παιδιού πολύ πιθανόν να οδηγήσει στην αποθάρρυνση του παιδιού να εκφράζει τα συγκεκριμένα συναισθήματα. Ακόμη, η αντίδραση του γονέα μπορεί να επιφέρει τα αντίθετα αποτελέσματα και να οδηγήσει το παιδί σε υπερβολική έκφραση του 'απαγορευμένου' συναισθήματος, η οποία μπορεί να είναι ακατάλληλη στην καλύτερη περίπτωση, τις πλείστες φορές όμως επικίνδυνη (ibid., 1993). Οι

τραγικές επιπτώσεις της συναισθηματικής κακοποίησης θα είναι εμφανείς στην κοινωνικοποίηση του παιδιού και στον τρόπο με τον οποίο θα χειρίζεται τα συναισθήματα του σε ατομικό και διαπροσωπικό επίπεδο. Συγκεκριμένα, η κατανόηση του παιδιού για την έννοια του συναισθήματος θα καταστραφεί, γεγονός το οποίο θα έχει άμεσες αρνητικές επιδράσεις είτε στα συναισθήματα του ίδιου του παιδιού είτε στη συναισθηματική έκφραση των άλλων (ibid., 1993). Η συναισθηματική κακοποίηση συσχετίζεται θετικά με αυξημένα επίπεδα κατάθλιψης, αυτοκτονική συμπεριφορά, χαμηλή αυτοεκτίμηση και διαταραχές της προσωπικότητας στην ενηλικίωση (Jaffe, Wolfe and Wilson, 1990 και Spertus et al., 2003). Επιπλέον, έρευνες δείχνουν ότι η παιδική συναισθηματική κακοποίηση συνδέεται πολύ περισσότερο με την ανάπτυξη αρνητικών τρόπων σκέψης παρά η σωματική ή σεξουαλική κακοποίηση (negative inferential styles) (Brandon, Alloy, Abramson, and Marx, 2003). Τα συναισθηματικά κακοποιημένα παιδιά μπορεί να παρουσιάζουν απόσυρση ή ακόμα εχθρική και επιθετική συμπεριφορά προς τους άλλους (Corby, 1993). Η κακοποίηση αυτή καθιστά το παιδί συναισθηματικά ανάπηρο και ανήμπορο να αντεπεξέλθει στις συναισθηματικές φορτίσεις που βιώνει. Η αναπηρία του έγκειται, δυστυχώς, στο γεγονός ότι αδυνατεί να ελέγξει και να ρυθμίσει το συναισθηματικό του κόσμο στα πλαίσια κάποιου κοινωνικά αποδεκτού ή κάποιου ανώδυνου τρόπου. Συνεπώς, λοιπόν, σε κάποιες περιπτώσεις το παιδί κλείνεται στον εαυτό του λόγω του φόβου της απόρριψης, προσπαθώντας να προστατευτεί από την αναπηρία του αυτή, και σε κάποιες άλλες περιπτώσεις, στιγματίζεται και περιθωριοποιείται κοινωνικά λόγω της ανικανότητας του να συμπεριφερθεί σύμφωνα με τα κοινωνικά πλαίσια και περιορισμούς.

Σύνδρομο του αμέτοχου θεατή

Στην περίπτωση του συνδρόμου του αμέτοχου θεατή, πέρα από την τυχαία σωματική κακοποίηση, που αναφέρθηκε πιο πάνω, το παιδί υπόκειται επίσης σε ψυχολογική / συναισθηματική κακοποίηση. Πολλά παιδιά είναι παρόντα κατά τη διάρκεια περιστατικών ενάντια στη μητέρα τους. Όπως αναφέρει ο Hughes (1992) (στους Holder et al., 1994) έρευνες έχουν δείξει ότι 90% των παιδιών βρισκόταν στο ίδιο δωμάτιο με τους γονείς τους όταν συνέβη το βίαιο περιστατικό. Σύμφωνα δε

με τον Leighton (1989) (στους Holder et al., 1994) 68% των παιδιών είναι μάρτυρες σκηνών βίας στο σπίτι τους. Επιπλέον, όπως αναφέρει η Βαλάσση Αδάμ (Αγάθωνος - Γεωργοπούλου, 1991, σ.115) σε σχέση με το σύνδρομο του αμέτοχου θεατή, 'οι κακές σχέσεις μεταξύ των συζύγων είναι ο σταθερότερος προδιαθεσικός παράγοντας για κακοποίηση-παραμέληση'. Έρευνες δείχνουν ότι περίπου 50% των κακοποιημένων παιδιών έχουν κακοποιημένες μητέρες (Walker et.al., 1999). Υπολογίζεται ότι στις ΗΠΑ κάθε χρόνο 3.3 – 10 εκατομμύρια παιδιά εκτίθενται σε σκηνές βίας μέσα στην οικογένεια. Όπως αναφέρουν οι Jaffe and Wolfe (1990):

Πολλά παιδιά ζουν με το φόβο και την αγωνία, αναμένοντας το επόμενο βίαιο επεισόδιο. Δεν νιώθουν καμιά ασφάλεια στο δικό τους σπίτι, αλλά ταυτόχρονα είναι πολύ μικρά για να φύγουν ή ακόμη να σκεφτούν μια εναλλακτική λύση. (σ.27)

Πρόσφατες έρευνες (Jaffe, Wolfe and Wilson, 1990 και Osofsky, 1999) έδειξαν ότι η έκθεση του παιδιού σε σκηνές βίας, πέρα από τα συναισθήματα σύγχυσης, θυμού, φόβου, ντροπής, άγχους και, συχνά, αντικοινωνικής συμπεριφοράς που προκαλεί, επηρεάζει τον εγκέφαλο, προκαλώντας αλλαγές στη διαδικασία επεξεργασίας πληροφοριών, η δε παρατεταμένη έκθεση προκαλεί συμπτώματα συναισθηματικού μουδιάσματος, καταναγκαστική συμπεριφορά, κατάθλιψη ή/και βίαιη συμπεριφορά.

Συνεπώς, τα ψυχολογικά κακοποιημένα παιδιά είναι πιθανόν να παρουσιάσουν μειωμένη ή στατική εικόνα στην επίδοση, στην προσοχή, στη γλώσσα, στη μνήμη ή στην ευφυΐα τους (ibid., 1993). Η ψυχολογική κακοποίηση συσχετίζεται θετικά με τη χαμηλή αυτοεικόνα και αυτοεκτίμηση, τη μείωση της ικανότητας επίλυσης προβλημάτων (Macdonald, 2001) και τη μειωμένη επίδοση στα ακαδημαϊκά επιτεύγματα (Hart and Brassard, 1991).

Παραμέληση

Μέχρι στιγμής έχει παρουσιαστεί εκτενώς η έννοια της παιδικής κακοποίησης καθώς επίσης και οι μορφές με τις οποίες είναι δυνατό να εκφραστεί. Στη συνέχεια, γίνεται αναφορά στην έννοια της παραμέλησης και στον τρόπο με τον οποίο συνδέεται με την παιδική κακοποίηση. Σε τι αναφέρεται λοιπόν η έννοια της παραμέλησης; Σύμφωνα με τον Corby (1993) η παραμέληση ορίζεται ως:

η επίμονη ή σοβαρή παραμέληση ενός παιδιού ή η αποτυχία προστασίας του από την έκθεση του σε οποιοδήποτε είδος κινδύνου, συμπεριλαμβανομένων του κρύου και της πείνας, ή η ακραία αποτυχία να ικανοποιηθούν σημαντικές πτυχές της φροντίδας, με αποτέλεσμα την πρόκληση σημαντικής βλάβης στην υγεία ή στην ανάπτυξη του παιδιού, συμπεριλαμβανομένης και της μη οργανικής του αποτυχίας να αναπτυχθεί. (σ. 45)

Στο ίδιο πλαίσιο αναφοράς οι Giardino and Giardino (2002) επισημαίνουν ότι ένα παιδί υποφέρει και βιώνει την παραμέληση όταν οι βασικές ανάγκες της τροφής, της ένδυσης, του καταφυγίου, της ιατρικής περίθαλψης, της εκπαίδευσης και της συναισθηματικής εκπλήρωσης δεν ικανοποιούνται. Παραμέληση βιώνει, επίσης, και το παιδί το οποίο τοποθετείται σε ένα επικίνδυνο περιβάλλον ή σε μια επικίνδυνη κατάσταση, στην οποία αδυνατεί να προστατεύσει τον εαυτό του. Αν και θεωρείται συνήθως ότι η παραμέληση και η παιδική κακοποίηση εντάσσονται στην ίδια κατηγορία παρουσιάζοντας παρόμοια δυναμική και επιπτώσεις, πρόσφατες έρευνες υποβάλλουν ότι η παραμέληση είναι πολύ διαφορετική από την παιδική κακοποίηση και ότι η παραμέληση είναι πολύ πιο επιβλαβής στην ανάπτυξη του παιδιού παρά η κακοποίηση (ibid, 2002). Όπως αναφέρουν οι Bousha and Twentyman (στους Giardino and Giardino, 2002) φαίνεται ότι οι γονείς που παραμελούν τα παιδιά τους είναι πιο αποστασιοποιημένοι από αυτά και έχουν πιο αρνητικές αλληλεπιδράσεις μαζί τους σε σχέση με τους γονείς που κακοποιούν τα παιδιά τους. Επιπλέον, οι Christensen, Brayden, Dietrich (1994) αναφέρουν ότι οι μητέρες που παραμελούν τα παιδιά τους παρουσιάζουν χαμηλότερη αντίληψη για την προσωπική και κοινωνική τους επάρκεια και χαμηλότερη αυτοεκτίμηση παρά οι μητέρες που κακοποιούν σωματικά τα παιδιά τους. Η παραμέληση όπως και η κακοποίηση είναι δυνατό να εκφραστεί με διάφορες μορφές και έχει ιδιαίτερα καταστρεπτικές συνέπειες στη

σωματική, γνωστική και συναισθηματική ανάπτυξη του παιδιού (Spertus, Yehuda, Wong, Halligan, and Seremetis, 2003; Giardino and Giardino, 2002).

Σωματική παραμέληση

Η εμφανέστερη μορφή παιδικής παραμέλησης είναι αυτή της σωματικής παραμέλησης. Η σωματική παραμέληση περιλαμβάνει την έλλειψη κατάλληλης επίβλεψης και την αποτυχία φροντίδας των βασικών αναγκών του παιδιού, όπως η διατροφή, η ενδυμασία, το καταφύγιο και οι σωστές συνθήκες υγιεινής (Macdonald, 2001; Trocmé, Tourigny, MacLaurin, and Fallon, 2003). Έρευνες δείχνουν ότι η οικονομική κατάσταση και συγκεκριμένα η φτώχεια συσχετίζεται ιδιαίτερα με την παιδική σωματική παραμέληση (Giardino and Giardino, 2002), καθότι παρουσιάζεται πολύ μεγαλύτερος δείκτης συσχέτισης μεταξύ της φτώχειας και της παραμέλησης, παρά μεταξύ της σωματικής ή σεξουαλικής κακοποίησης (ibid., 2002). Φαίνεται επίσης ότι κάποια χαρακτηριστικά των γονέων όπως: η κοινωνική απομόνωση, το έντονο στρες, οι ψυχικές διαταραχές (κυρίως η κατάθλιψη της μητέρας), η χρήση ουσιών και οι μαθησιακές δυσκολίες λειτουργούν εις βάρος των παιδιών και αυξάνουν τις πιθανότητες τους να υποστούν σωματική παραμέληση (Macdonald, 2001).

Όπως αναφέρει η Macdonald (2001), έρευνες στις ΗΠΑ και στο Ηνωμένο Βασίλειο δείχνουν ότι τα ποσοστά παραμέλησης ακολουθούν αυξητική πορεία, η οποία μάλιστα είναι πολύ ψηλότερη της κακοποίησης (σ.65).

Συναισθηματική παραμέληση

Μία άλλη μορφή παραμέλησης είναι αυτή της συναισθηματικής παραμέλησης. Η συναισθηματική παραμέληση είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με τη συναισθηματική κακοποίηση. Αν και η συναισθηματική παραμέληση εντάσσεται συνήθως στα πλαίσια της γενικότερης έννοιας της ψυχολογικής κακοποίησης, εντούτοις, τα ερευνητικά ευρήματα δείχνουν ότι πλέον δίνεται ιδιαίτερη βαρύτητα στη χροιά της έννοιας της συναισθηματικής παραμέλησης (Briere, 1992). Συγκεκριμένα, η έννοια αυτή αντιμετωπίστηκε, πιθανόν για πρώτη φορά, ως θέμα εξέχουσας σημασίας από

το Spitz (1992), ο οποίος περιέγραψε τη ψυχική υγεία 91 νέων παιδιών που μεγάλωσαν σε ορφανοτροφείο. Τα παιδιά αυτά, αν και τύγχαναν φυσιολογικής σωματικής και ιατρικής φροντίδας, σπάνια δέχονταν οποιαδήποτε σημασία ή είχαν αλληλεπίδραση πέραν αυτής που εθεωρείτο απολύτως απαραίτητη για τη σωματική τους φροντίδα. Ο Spitz (ibid.) βρήκε ότι τα παιδιά αυτά ήταν πολύ περισσότερο ληθαργικά και αδύνατα από όσο αναμενόταν, δεδομένου του περιβάλλοντός τους και των συνθηκών στις οποίες ζούσαν. Καθοριστικός παράγοντας για την κατάσταση αυτή φαίνεται ότι υπήρξε η ανεπαρκής ψυχολογική ή συναισθηματική παρουσία του φροντιστή του παιδιού παρά η παρουσία ή απουσία των γονιών. Ο ορισμός που δίδεται από τον Dean (Spitz, 1992) σχετικά με την έννοια της συναισθηματικής παραμέλησης είναι ο εξής:

...πράξη παράλειψης, συχνά το αποτέλεσμα της γονεϊκής άγνοιας ή αδιαφορίας. Ως αποτέλεσμα, δεν δίδεται στο παιδί θετική συναισθηματική υποστήριξη και διέγερση. Οι γονείς μπορεί να δίνουν αρκετή σωματική φροντίδα στο παιδί τους αλλά να το αφήνουν μόνο σε ένα κρεβάτι για μεγάλα χρονικά διαστήματα, σπάνια να το αγκαλιάζουν ή να του μιλούν, ή να αποτυγχάνουν να του δώσουν ενθάρρυνση και αναγνώριση. (σ. 11)

Έρευνες δείχνουν ότι η συναισθηματική παραμέληση και η συναισθηματική κακοποίηση μπορεί να εμποδίσουν την ανάπτυξη του παιδιού και σταδιακά να οδηγήσουν σε ένα μειωμένο ρεπερτόριο προσαρμοστικών συμπεριφορών, σε χαμηλή αυτοφροντίδα, σε χαμηλή αυτοεκτίμηση και στην εδραίωση αρνητικών πεποιθήσεων σχετικών με την αυτοαποτελεσματικότητά του (Spertus et al., 2003). Επιπλέον, η συναισθηματική παραμέληση και η συναισθηματική κακοποίηση μπορούν να αποτελέσουν ισχυρά προβλεπτικά στοιχεία της ενήλικης συναισθηματικής δυσλειτουργίας (ibid. 2003).

Εκπαιδευτική παραμέληση

Μία άλλη έννοια που εμφανίζεται στη βιβλιογραφία είναι αυτή της εκπαιδευτικής παραμέλησης (Giardino and Giardino, 2002). Σύμφωνα με τον Macdonald (2001): 'το παιδί θεωρείται ότι υπόκειται σε εκπαιδευτική παραμέληση όταν στερείται τις υπηρεσίες και τον εφοδιασμό που θεωρείται απαραίτητος για την ανάπτυξη και την ευημερία του'. (σ. 69)

Οι Giardino and Giardino (2002) αναφέρουν ότι η εκπαιδευτική παραμέληση δεν εμφανίζεται μεμονωμένη, αλλά συνήθως συνδυάζεται με άλλες μορφές βίας ή/ και κακοποίησης στο οικογενειακό περιβάλλον. Επίσης, η ύπαρξη της εκπαιδευτικής παραμέλησης σε κάποιο οικογενειακό περιβάλλον αποκαλύπτει και άλλα προβλήματα που πιθανόν να υπάρχουν όπως: η φτώχεια, η κατάχρηση ουσιών, η ανεργία, η βία στην οικογένεια, η βία έναντι στα ζώα και η ψυχική ασθένεια. Η έννοια της εκπαιδευτικής παραμέλησης περιλαμβάνει την έλλειψη του γονικού ενδιαφέροντος για τις εκπαιδευτικές ανάγκες του παιδιού. Τα παιδιά με ειδικές ανάγκες αντιμετωπίζουν μεγαλύτερο κίνδυνο εκπαιδευτικής παραμέλησης από ότι τα συνομήλικά τους, καθώς είναι πιθανόν οι γονείς των παιδιών αυτών να καταρρεύσουν λόγω του αυξημένου άγχους που αντιμετωπίζουν, ή ακόμη και να αρνηθούν την ύπαρξη των ειδικών αναγκών. Σαφώς, οι επιπτώσεις της εκπαιδευτικής παραμέλησης δεν είναι μόνο η εκπαιδευτική καθυστέρηση των παιδιών, αλλά και η χαμηλή αυτοεκτίμηση, τα κοινωνικά προβλήματα και οι ανεπαρκείς σχέσεις με τους συνομηλικούς (ibid., 2002)

Έρευνες για την έκταση και τις μορφές βίας ενάντια στα παιδιά

Αν και η παιδική κακοποίηση και εγκατάλειψη είναι βαθιά ριζωμένη σε πολιτισμικές, οικονομικές και κοινωνικές πρακτικές όλων των εποχών, μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του 1960 εθεωρείτο σπάνιο φαινόμενο. Υπήρχαν πολύ λίγα επίσημα στατιστικά στοιχεία και σχεδόν καθόλου έγκυρες έρευνες γύρω από την έκταση και τις μορφές της παιδικής κακοποίησης. Σύμφωνα με τον Gelles (1987) τα λιγοστά στοιχεία που υπήρχαν φωτογράφιζαν την κακοποίηση και την παραμέληση ως γεγονότα που ήταν μάλλον απίθανο να συμβούν στη ζωή των πλείστων παιδιών. Σήμερα, οι ειδικοί ακόμη διαφωνούν για την έκταση της παιδικής κακοποίησης, αλλά συμφωνούν στο ότι φαίνεται να επηρεάζει τουλάχιστον ένα εκατομμύριο παιδιών κάθε χρόνο, αν και οι πραγματικοί αριθμοί υπολογίζονται 3-4 φορές μεγαλύτεροι (Straus, Gelles and Steinmetz, 1980; Straus, and Gelles, 1990; Christensen, 1996; Cawson, 2002).

Συχνότητα της κακοποίησης

Σύμφωνα με την Αγάθωνος - Γεωργοπούλου (1991), η συχνότητα της κακοποίησης - παραμέλησης εξαρτάται από παράγοντες όπως: ο ορισμός του προβλήματος, ο βαθμός ευαισθητοποίησης των ειδικών και του κοινού, το σύστημα καταγραφής και τα προγράμματα αντιμετώπισης. Στοιχεία της Παγκόσμιας Οργάνωσης Υγείας (Krug et al., 2002) δείχνουν ότι οι βρεφοκτονίες, οι ακρωτηριασμοί, η εγκατάλειψη και άλλες μορφές σωματικής και σεξουαλικής κακοποίησης ενάντια στα παιδιά είναι συχνές:

- Υπολογίζεται ότι 57 000, παιδιά θύματα κακοποίησης, έχασαν τη ζωή τους το 2000. Παρ' όλα αυτά, επειδή πολλοί θάνατοι παιδιών δεν διερευνήθηκαν, δεν είναι εύκολο να γνωρίζουμε την ακριβή έκταση του προβλήματος.
- Η μεγαλύτερη συχνότητα θανάτων από παιδική κακοποίηση παρατηρείται ανάμεσα σε παιδιά ηλικίας 0 – 4 χρόνων. Η πιο συνηθισμένη αιτία θανάτου είναι τα τραύματα στο κεφάλι ακολουθούμενα από τραύματα στην κοιλιά και πνιγμό (Krug et al., 2002).
- Οι θάνατοι είναι η μόνη ορατή ένδειξη του προβλήματος. Εκατομμύρια παιδιά είναι θύματα μη θανατηφόρας κακοποίησης και παραμέλησης. Σε κάποιες

έρευνες το ένα τέταρτο μέχρι και το μισό του δείγματος αναφέρουν σοβαρή και συχνή κακοποίηση, περιλαμβανομένου του σοβαρού ξυλοδαρμού, κλοτσιών και δεσίματος από τους γονείς (Krug et al., 2002).

- Ερευνητικά στοιχεία υποδηλούν ότι περίπου 20% των γυναικών και 5-10% των ανδρών έχουν υποστεί σεξουαλική κακοποίηση ως παιδιά (Giardino and Giardino, 2002) .
- Πολλά παιδιά υφίστανται ψυχολογική και συναισθηματική κακοποίηση και παραμέληση, αν και η ακριβής έκταση αυτών των μορφών βίας δεν μπορεί να υπολογιστεί (Straus, and Gelles, 1990; Christensen, 1996; Cawson, 2002) .

Στατιστικά στοιχεία για τις ΗΠΑ (Giardino and Giardino, 2002), παρουσιάζουν την κακοποίηση – παραμέληση για το 1996 να επηρεάζει 1,553,786 παιδιά (23‰). Στο Ηνωμένο Βασίλειο αναφέρεται ότι: 25% των καταγμάτων σε παιδιά κάτω των 3 χρόνων καθώς και 3% από όλες τις εισαγωγές παιδιών σε νοσοκομείο, οφείλονται σε παιδική κακοποίηση-παραμέληση, ενώ υπολογίζεται ότι 7% του παιδικού πληθυσμού θα κακοποιηθεί τουλάχιστον μία φορά μέχρι την ηλικία των 12 .

Η σύνδεση της κακοποίησης και παραμέλησης με τη νεανική παραβατικότητα και με τη συνέχιση του κύκλου θύτης - θύμα, κινητοποίησε σειρά αναδρομικών και προοπτικών ερευνών με τα ακόλουθα ευρήματα (Browne,1993, in Αγάθωνος - Γεωργοπούλου, 1998):

- 97% από τους άρρενες ανήλικους επαναλαμβανόμενων παραβάσεων είχαν ιστορικό σοβαρής σωματικής τιμωρίας και κακοποίησης στην οικογένεια.
- 50% των οικογενειών που καταγγέθηκαν για κακοποίηση ή και παραμέληση παιδιού είχαν τουλάχιστον ένα παιδί που στη συνέχεια παραπέμφθηκε στο δικαστήριο ανηλίκων για παραβατική συμπεριφορά.
- Ανήλικοι παραβάτες με εμπειρίες κακοποίησης είχαν πολύ μεγαλύτερες πιθανότητες να εμπλακούν σε σοβαρές επιθέσεις εναντίον τρίτων, σε σύγκριση με άτομα χωρίς τέτοιες εμπειρίες: 24 φορές συχνότερα διέπρατταν εμπρησμούς, 58 φορές συχνότερα διέπρατταν βιασμούς, 2 φορές συχνότερα διέπρατταν επιθέσεις.

Ανάλογο ενδιαφέρον υπάρχει για τον κίνδυνο συνέχισης της βίας μεταξύ των γενεών. Έρευνα ανάμεσα σε 14 500 οικογένειες στη Μ. Βρετανία (Browne και Saqi 1989, στην Αγάθωνος - Γεωργοπούλου, 1998), έδειξε ότι:

- Αν κάποιος κακοποιήθηκε στην παιδική του ηλικία, οι πιθανότητες να κακοποιήσει δικό του παιδί είναι 1 στις 14.
- Αν δεν υπάρχει ιστορικό κακοποίησης, οι πιθανότητες είναι 1 στις 400.

Σε παρόμοια υπόθεση είχε καταλήξει από το 1962 οι Kempe, Silverman, Steele, Droegemueller and Silver) σε έρευνα που παρουσιάστηκαν 302 περιπτώσεις κακοποιημένων παιδιών: «το παιδί που κακοποιείται σήμερα θα κακοποιεί αύριο» (Kempe and Kempe 1985 στο Jose Sanmartin 1999).

Στη διεθνή βιβλιογραφία δεν φαίνεται να υπάρχουν έρευνες που σχεδιάστηκαν ειδικά για να διερευνήσουν τα αίτια της παιδικής κακοποίησης, αν και αρκετές έχουν μελετήσει τους παράγοντες που συσχετίζονται με τη επιβολή σοβαρής τιμωρίας και συναισθηματικής παραμέλησης. Πολλοί ερευνητές έχουν συνδέσει την παιδική κακοποίηση με την ποιότητα της σχέσης των γονιών, της ψυχικής τους υγείας, πιθανής κατάχρησης ουσιών, την ηλικία, τη μόρφωση, τη θρησκεία, τις συνθήκες διαβίωσης των γονιών όταν γεννήθηκαν τα παιδιά καθώς και τις εμπειρίες των γονιών σε σχέση με την κακοποίηση. Παρ' όλα αυτά υπάρχουν πολύ λίγα στοιχεία που να υποστηρίζουν με βεβαιότητα τα πιο πάνω, δεδομένου ότι τα περιστατικά που γίνονται γνωστά είναι αυτά που φτάνουν στις κοινωνικές υπηρεσίες και αφορούν συνήθως παιδιά των χαμηλών κοινωνικο οικονομικών στρωμάτων.

Πολλοί ερευνητές υποστηρίζουν ότι υπάρχει στενή σύνδεση μεταξύ της ύπαρξης βίας στην οικογένεια και της παιδικής κακοποίησης. Ο Bowker (1998) (στους Mullender and Morley, 1994) αναφέρει ότι το 70% των κακοποιημένων γυναικών δηλώνουν ότι οι σύζυγοί τους κακοποιούν και τα παιδιά τους. Φαίνεται ότι όσο πιο σοβαρή είναι η κακοποίηση της γυναίκας τόσο πιο σοβαρή και η κακοποίηση του παιδιού. Ευρήματα άλλων ερευνών (Stark and Flichtcraft, 1998) υποβάλλουν ότι:

- Όπου υπάρχει παιδική κακοποίηση υπάρχει μεγάλη πιθανότητα να κακοποιείται και η μητέρα
- Όπου υπάρχει βία στην οικογένεια, η παιδική κακοποίηση είναι συνήθως σωματική
- Όπου υπάρχει βία στην οικογένεια και παιδική κακοποίηση ο πιθανός θύτης είναι ο πατέρας
- Παρατεταμένη ψυχολογική και συναισθηματική βία ενάντια στη μητέρα μειώνει την εμπιστοσύνη της στον εαυτό της και την ικανότητά της να φροντίζει τα παιδιά της
- Τα παιδιά μπορεί να χάσουν το σεβασμό για τη μητέρα τους η οποία ανέχεται την κακοποίηση

Η Κυπριακή πραγματικότητα

Όπως στο εξωτερικό έτσι και στην Κύπρο, είναι πολύ δύσκολο να εκτιμηθεί ο αριθμός των παιδιών που έχουν κακοποιηθεί σε κάποια φάση της ζωής τους ή που υποφέρουν από κακοποίηση-παραμέληση. Εκτός από το γεγονός ότι στον τόπο μας δεν έχει γίνει μέχρι στιγμής καμιά έρευνα στον τομέα αυτό, οι περισσότερες υπηρεσίες δεν τηρούν σύστημα καταγραφής των περιστατικών κακοποίησης-παραμέλησης. Οι επαγγελματίες που έρχονται σε επαφή με παιδιά (όπως οι εκπαιδευτικοί, οι παιδίατροι, οι κοινωνικοί λειτουργοί κ.ά.) συχνά αποτυγχάνουν να αναγνωρίσουν ή/και να αναφέρουν την κακοποίηση (Αποστολίδου, 2004). Στοιχεία από την Γενική Εισαγγελία φανερώνουν επίσης ότι, παρά την εγκύκλιο του Γενικού Εισαγγελέα (αρ. Φακ. 50(Γ)/1992/Ν.42 και ημερομηνίας 11.6.1998, Παράρτημα 1), με την οποία κάθε κρατικός υπάλληλος (λειτουργός του Τμήματος Ευημερίας, της Αστυνομίας και των Υπουργείων Παιδείας και Υγείας) εις του οποίου την αντίληψη περιέρχεται υπόθεση βίας ή πιθανής βίας στην οικογένεια, υποχρεούται να υποβάλει γραπτή αναφορά στο Γενικό Εισαγγελέα εντός 7 ημερών, οι αναφορές που γίνονται δεν αντιπροσωπεύουν το σύνολο των περιπτώσεων κακοποίησης παιδιών (γεγονός ενδεικτικό της άγνοιας πολλών επαγγελματιών για τις διαδικασίες που πρέπει να ακολουθούνται σε περιπτώσεις εντοπισμού κακοποιημένων παιδιών). Επιπλέον, οι πράξεις κακοποίησης συμβαίνουν μέσα στο σπίτι και συχνά δεν αναφέρονται σε

κανένα. Είναι λοιπόν σαφές ότι πολλές περιπτώσεις, ακόμη και σοβαρές, όχι μόνο δεν αναγνωρίζονται από τους επαγγελματίες αλλά και δεν αντιμετωπίζονται ανάλογα.

Παρ' όλον ότι υπάρχουν όλο και πιο αξιόπιστες πληροφορίες για τον αριθμό των περιπτώσεων κακοποιημένων παιδιών που χειρίζονται οι διάφορες υπηρεσίες (επίσημα στατιστικά στοιχεία Γραφείου Ευημερίας, Αστυνομίας, Υπηρεσιών Υγείας), εντούτοις, ο αριθμός των παιδιών που κακοποιούνται – παραμελούνται μπορεί μόνο κατά προσέγγιση να υπολογιστεί. Για την Κύπρο οι επίσημοι αριθμοί αφορούν τα καταγραμμένα περιστατικά του Τμήματος Υπηρεσιών Κοινωνικής Ευημερίας (Παράρτημα 2α), τα οποία φανερώνουν ότι όλες οι αναφορές περιπτώσεων βίας μέσα στην οικογένεια, συμπεριλαμβανομένων και παιδιών που χρήζουν προστασίας, αυξάνονται εντυπωσιακά κάθε χρόνο. Και ενώ υπάρχουν 26 αναφορές το 1990, αυτές σχεδόν τριπλασιάζονται (73) το 1994, εξαπλασιάζονται (150) το 1998, και φτάνουν στις 598 αναφορές (23 φορές περισσότερες) για το 2002. Την πρωτιά στις αναφορές κατέχει η επαρχία της Λεμεσού, ακολουθούμενη από τη Λευκωσία (216 και 160 περιπτώσεις αντίστοιχα, το 2002). (Παράρτημα 2β). Οι αναφορές αφορούν όλον τον πληθυσμό, δεδομένου ότι για τα έτη 1999-2002 δεν υπάρχουν αναλυτικά στοιχεία. Για το έτος 2003, που υπάρχουν ξεχωριστά στατιστικά στοιχεία για παιδιά, φαίνεται ότι αν και στη Λεμεσό, σε σύγκριση με τις άλλες επαρχίες, έχουν αναφερθεί περισσότερα περιστατικά κακοποίησης (για όλες τις ηλικίες), τα περισσότερα περιστατικά που αφορούν ανήλικα θύματα έχουν αναφερθεί στη Λευκωσία (Παράρτημα 2β). Επίσης, τα στατιστικά στοιχεία των Κοινωνικών Υπηρεσιών που αφορούν σεξουαλική παραβίαση ανηλίκων για τα έτη 1999-2002 φανερώνουν σοβαρή αυξητική τάση (Παράρτημα 2γ), η οποία μπορεί να μην αφορά στην πραγματική αύξηση των περιστατικών αλλά στο γεγονός ότι, για διάφορους λόγους, (κοινωνικούς, οικονομικούς, πολιτισμικούς κ.ά.) γίνονται περισσότερες αναφορές στις υπηρεσίες. Από τα υπάρχοντα στατιστικά στοιχεία δεν φαίνονται ξεκάθαρα οι μορφές βίας ενάντια στα παιδιά και οι δράστες.

Στοιχεία από το Σύνδεσμο για την Πρόληψη και την Αντιμετώπιση της Βίας στην Οικογένεια δείχνουν ότι από την έναρξη της λειτουργίας του χώρου φιλοξενίας (καταφύγιο για κακοποιημένες γυναίκες και τα παιδιά τους) το Δεκέμβριο του 1998 φιλοξενούνται σ' αυτόν κατά μέσον όρο 20 - 25 γυναίκες με 20 - 30 παιδιά (ηλικίας κάτω των 16) κάθε χρόνο. Τα παιδιά αυτά, ακόμη και αν δεν έχουν κακοποιηθεί σωματικά τα ίδια, έχουν υποστεί συναισθηματική κακοποίηση ως μάρτυρες σκηνών βίας ενάντια στη μητέρα τους.

Η μοναδική παγκύπρια έρευνα που έγινε στον τόπο μας σ' αυτό τον τομέα αφορούσε τη διερεύνηση των αντιλήψεων των ενηλίκων Κυπρίων για την άσκηση βίας στην οικογένεια (Συμβουλευτική Επιτροπή για την Πρόληψη και Καταπολέμηση της Βίας στην Οικογένεια, 2000), και έδειξε ότι το 98% του δείγματος πιστεύει ότι υπάρχει βία στην κυπριακή οικογένεια, το 15% του δείγματος πιστεύει ότι το σπρώξιμο, το τράνταγμα, το τσίμπημα, το τράβηγμα αφτιού και το χαστούκι δεν αποτελούν βία, ενώ, το 1% πιστεύει ότι ακόμα και η κλοτσιά δεν αποτελεί βία. Επιπλέον, οι φωνές δεν θεωρήθηκαν ως δείγμα βίαιης συμπεριφοράς. Είκοσι τοις εκατόν του δείγματος δήλωσαν ότι οι γονείς που κτυπούν τα παιδιά τους το κάνουν για το καλό τους (κάτι άλλωστε που αναφέρεται και στη διεθνή βιβλιογραφία, βλέπε: Straus, Gelles and Steinmetz, 1980, Fontana, 1988, Creighton and Russell, 1995, Ghate and Daniels, 1997 and, Cawson, 2002), και 37% δήλωσαν ότι υπήρξαν μάρτυρες σκηνών βίας στην οικογένεια περισσότερο από 4 φορές. Τα ευρήματα της έρευνας υποδηλούν επίσης ότι οι Κύπριοι συμφωνούν με την άποψη ότι τα χαμηλότερα κοινωνικο οικονομικά στρώματα είναι πιο επιρρεπή στη βία με τους θύτες να προέρχονται, ως επί το πλείστον, από χαμηλότερα μορφωτικά και κοινωνικά στρώματα.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν και τα ευρήματα που αφορούν στις αντιλήψεις δειγμάτων μαθητών δύο γυμνασίων για συγκεκριμένες πράξεις σωματικής, ψυχολογικής ή σεξουαλικής βίας (Apostolidou et al., 2003). Η πλειονότητα του πρώτου δείγματος προέρχεται από οικογένειες χαμηλότερων κοινωνικοοικονομικών στρωμάτων σε σύγκριση με τους μαθητές του δευτέρου δείγματος. Από τα

ευρήματα φάνηκε ότι το 9% των μαθητών θεωρούν ότι η κλωτσιά δεν αποτελεί βία, ενώ η πλειονότητα των μαθητών που προέρχονται από τα χαμηλότερα κοινωνικοοικονομικά στρώματα δε θεωρεί ότι το σπρώξιμο, το τράνταγμα και το τσίμπημα αποτελούν βία, σε αντίθεση με τα παιδιά του δείγματος που προέρχεται από ψηλότερα κοινωνικο οικονομικά στρώματα, τα οποία φαίνονται να αποδέχονται πιο δύσκολα κάποιες πράξεις σωματικής βίας, κάτι που εξηγήθηκε με την υπόθεση ότι η σωματική βία χρησιμοποιείται περισσότερο σε οικογένειες χαμηλότερων κοινωνικοοικονομικών στρωμάτων, και γι αυτό είναι και περισσότερο αποδεκτή.

Τα ευρήματα της πιο πάνω έρευνας (ibid.,2003) όσον αφορά την ψυχολογική βία υποδηλούν ότι η απομόνωση είναι μια αρκετά αποδεκτή μορφή τιμωρίας από τους γονείς των παιδιών των πιο ψηλών κοινωνικοοικονομικών στρωμάτων και πιθανόν να μη θεωρείται από τους ίδιους ως μορφή βίας, ενώ τα παιδιά τους, που μπορεί να την βιώνουν, την αντιλαμβάνονται ως βία. Το 13% των μαθητών και των δύο δειγμάτων δήλωσαν ότι το άγγιγμα σεξουαλικής φύσεως δεν αποτελεί σεξουαλική βία. Η σύγκριση των ευρημάτων των δύο ερευνών που αναφέρονται πιο πάνω, δείχνει μια σύγκλιση αντιλήψεων, παρόλο ότι τα δύο δείγματα ανήκουν σε πολύ διαφορετικές ηλικιακές ομάδες.

Η Παγιάτσου (2003) αναφέρει ότι οι Βερεσιές και Παυλάκης (1999), σε έρευνά τους μεταξύ κρατουμένων διαπίστωσαν ότι ποσοστό που ανέρχεται στα 48% των κρατουμένων νέων δήλωσαν ότι βίωναν αντικοινωνική συμπεριφορά στις οικογένειές τους στην πρώιμη παιδική τους ηλικία, ενώ ένα αρκετά μεγάλο ποσοστό, που ανέρχεται στο 73.4% δήλωσαν ότι βίωναν την αδιαφορία των γονιών τους. Επίσης, μια μικρή μειονότητα του δείγματος των κρατουμένων ανέφεραν ότι οι σχέσεις στην οικογένειά τους χαρακτηρίζονταν από την ύπαρξη σωματικής βίας, επιπλήξεις και εκδίωξη των ιδίων από το σπίτι.

Πρόληψη της παιδικής κακοποίησης - παραμέλησης

Οι Stratton, Davies and Browne (Browne, Davies and Stratton, 1994) αναφέρουν ότι σε διεθνές επίπεδο δεν υπάρχει μια συνεπής προσέγγιση του προβλήματος της

παιδικής κακοποίησης – παραμέλησης, αν και οι περισσότερες δυτικές κοινωνίες έχουν κάμει προσπάθειες τόσο στον τομέα της πρόληψης όσο και της αντιμετώπισής του, κάτι που οδήγησε και στην καλύτερη κατανόησή του.

Η αξιόπιστη πρόβλεψη της παιδικής κακοποίησης μπορεί να συμβάλει κατά πολύ στην πρόληψή της. Η πρόληψη μπορεί να είναι:

Πρωτογενής: Να στοχεύει στη γενική βελτίωση της ποιότητας ζωής του πληθυσμού και να περιλαμβάνει ένα ευρύ φάσμα προγραμμάτων για καλυτέρευση των συνθηκών διαβίωσης. Πέρα από τα πιο πάνω χρειάζεται η συνεχής ευαισθητοποίηση του πληθυσμού με στόχο την αλλαγή κοινωνικών αξιών, δομών και θεσμών, την απάλειψη των διαφορών μεταξύ των φύλων και των κοινωνικών ανισοτήτων που προδιαθέτουν στην παιδική κακοποίηση – παραμέληση (Αγάθωνος - Γεωργοπούλου 1998). Επιπλέον, σύμφωνα με την Apostolidou, (2004), είναι αναγκαία η ενδυνάμωση των παιδιών, και η δημιουργία προγραμμάτων που θα βοηθήσουν στην εκμάθηση κοινωνικών δεξιοτήτων, στην ειρηνική επίλυση των συγκρούσεων και στην δημιουργία υγιών σχέσεων. Οι Fontana and Apostolidou (2001), αναφέρουν επίσης ότι η αύξηση του αυτοσεβασμού και της αυτοεκτίμησης των παιδιών μέσω της εκπαίδευσης μπορεί να συμβάλει στην πρωτογενή πρόληψη της κακοποίησης.

Δευτερογενής : Να στοχεύει στον έγκαιρο εντοπισμό πληθυσμού νέων ατόμων, νέων γονέων και οικογενειών που χαρακτηρίζονται ως ευάλωτες για ανάπτυξη συμπεριφορών που προδιαθέτουν στην άσκηση βίας. Η έγκαιρη στήριξη αυτών των ατόμων μπορεί να τροποποιήσει τους παράγοντες οι οποίοι προδιαθέτουν στην άσκηση βίας ενάντια στα παιδιά μέσα στην οικογένειά και να προλάβει την κακοποίηση /παραμέλησή τους.

Τριτογενής: Να στοχεύει στη θεραπευτική αντιμετώπιση παιδιών που ήδη κακοποιούνται /παραμελούνται καθώς και των οικογενειών τους αλλά και στη διακοπή του κύκλου της βίας.

Σκοπός και Στόχοι της Παρούσας Έρευνας

Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι η διερεύνηση των αντιλήψεων παιδιών ηλικίας 12-18 χρόνων γύρω από τις διάφορες μορφές βίας και ο εντοπισμός των αίτιών, της έκτασης, των μορφών της συχνότητας και των επιπτώσεων της βίας η οποία ασκείται στα πλαίσια της κυπριακής οικογένειας ενάντια στα παιδιά.

Πιο συγκεκριμένα, οι στόχοι της έρευνας αυτής είναι να διερευνησει μέσα στην κυπριακή οικογένεια:

- την αντίληψη του προβλήματος από τα παιδιά
- την έκταση της βίας ενάντια στα παιδιά
- τις μορφές της βίας (σωματική, ψυχολογική, σεξουαλική) ενάντια στα παιδιά
- τη συχνότητα της άσκησης της βίας ενάντια στα παιδιά (σε σχέση με ηλικία, φύλο, τόπο διαμονής, μορφωτικό, κοινωνικό, οικονομικό επίπεδο γονιών
- ποια άτομα διενεργούν τις πράξεις βίας ενάντια στα παιδιά (κοινωνικο-οικονομική κατάσταση και άλλα χαρακτηριστικά των θυτών/θυμάτων)
- τις επιπτώσεις της βίας ενάντια στα παιδιά

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Για τη διεξαγωγή της έρευνας χρησιμοποιήθηκαν δεδομένα από πρωτογενείς και δευτερογενείς πηγές. Τα πρωτογενή δεδομένα αφορούν τις πληροφορίες που έχουν ληφθεί από μαθητές γυμνασίων και λυκείων με τη συμπλήρωση δομημένου ερωτηματολογίου το οποίο κατασκευάστηκε ειδικά για τους σκοπούς αυτής της έρευνας (Παράρτημα 3).

Δευτερογενή στοιχεία αναζητήθηκαν από αρμόδιες υπηρεσίες και φορείς (όπως Στατιστική Υπηρεσία, Κοινωνικές Υπηρεσίες, Σύνδεσμος για την Πρόληψη και την Αντιμετώπιση της Βίας στην Οικογένεια). Τα στοιχεία αυτά, που αφορούν σε περιστατικά βίας που αναφέρθηκαν στις αρμόδιες υπηρεσίες, χρησιμοποιήθηκαν ως πιλοτικά στοιχεία για την έρευνα της συλλογής πρωτογενών στοιχείων. Από τη ντόπια και διεθνή βιβλιογραφία αναζητήθηκαν επίσης δευτερογενή στοιχεία τα οποία χρησιμοποιήθηκαν ως οδηγός για τη διαμόρφωση του ερωτηματολογίου καθώς και για συγκρίσεις και συζήτηση.

Έρευνα-Συλλογή Πρωτογενών Στοιχείων

Πρωτογενή στοιχεία συνελέγηκαν από έρευνα μεταξύ μαθητών γυμνασιακού και λυκειακού κύκλου σπουδών με τη συμπλήρωση κατάλληλου ερωτηματολογίου (Παράρτημα 3).

Δείγμα - Δειγματοληψία

Η έρευνα ήταν παγκύπρια και κάλυψε τόσο αστικές όσο και αγροτικές περιοχές στην ελεύθερη Κύπρο. Το δείγμα που ήταν τυχαίο αποτέλεσαν 913 μαθητές γυμνασίου, λυκείου και τεχνικής εκπαίδευσης (ηλικίας 12-18 χρονών).

Μετά από τυχαία στρωματοποίηση του μαθητικού πληθυσμού με βάση: το φύλο, την ηλικία και τόπο κατοικίας αστική/αγροτική περιοχή, επιλέγηκαν τυχαία 14 τμήματα γυμνασίου, 25 τμήματα λυκείου (περιλαμβανομένων και τριών τμημάτων Ιδιωτικού Ιδρύματος μέσης εκπαίδευσης) και 6 τμήματα τεχνικών σχολών.

Ερωτηματολόγιο

Η συλλογή των πρωτογενών στοιχείων της έρευνας διεξήχθη με τη χρήση κατάλληλα διαμορφωμένου ερωτηματολογίου (βλέπε Παράρτημα 3). Το ερωτηματολόγιο εγκρίθηκε αρχικά από τη Συμβουλευτική Επιτροπή για την Πρόληψη και την Καταπολέμηση της Βίας στην Οικογένεια και στη συνέχεια ελέγχθηκε πιλοτικά σε ένα τμήμα μαθητών δευτέρας τάξης γυμνασίου. Το βελτιωμένο (και πιο σύντομο) ερωτηματολόγιο τέθηκε για δεύτερη φορά υπόψη της Συμβουλευτικής Επιτροπής για περαιτέρω συζήτηση και τελική έγκριση.

Το ερωτηματολόγιο αποτελείται από τρία μέρη: Στο πρώτο μέρος περιλαμβάνονταν τα δημογραφικά και βιογραφικά στοιχεία των συμμετεχόντων όπως το φύλο, η ηλικία, το σχολείο φοίτησης και τα χαρακτηριστικά της οικογένειας του παιδιού. Στο δεύτερο μέρος περιλαμβάνονταν ερωτήσεις που διερευνούν τις αντιλήψεις των μαθητών ως προς τις βασικές μορφές βίας: της σωματικής, της συναισθηματικής, της σεξουαλικής βίας και της παραμέλησης. Οι συμμετέχοντες καλούνταν να αξιολογήσουν συμπεριφορές όπως για παράδειγμα το σπρώξιμο ως προς το κατά πόσο τις θεωρούν ως πράξεις βίας. Η αξιολόγηση γινόταν με τη χρήση μιας επταβάθμιας ισοδιαστημικής κλίμακας η οποία τύγχανε επεξήγησης από τους ερευνητές. Στο τρίτο μέρος περιλαμβάνονταν ερωτήσεις που διερευνούν την έκταση και τις μορφές βίας ενάντια στα παιδιά. Αυτή η διερεύνηση γινόταν μέσα από ερωτήσεις διερεύνησης της ποιότητας των σχέσεων των παιδιών με την οικογένεια τους, τις τιμωρικές πρακτικές των γονιών τους προς τα παιδιά όπως τα ίδια τα παιδιά τις αντιλαμβάνονται και τις αξιολογούν, τη συχνότητα άσκησης βίας στην οικογένεια καθώς και τις συνέπειες της βίας στη σωματική υγεία του παιδιού. Επίσης, λήφθηκαν πληροφορίες ως προς την προσωπικότητά των παιδιών και της απόδοσής τους στο σχολείο.

Για αναλυτική παρουσίαση του ερωτηματολογίου βλέπε το σχετικό παράρτημα.

Συλλογή Στοιχείων

Η συλλογή των στοιχείων έγινε κατά τους μήνες Ιανουάριο – Απρίλιο 2004. Η συμπλήρωση του ερωτηματολογίου από τους μαθητές έγινε με απόλυτη εχεμύθεια.

Οι μαθητές συμπλήρωσαν το ερωτηματολόγιο ανώνυμα, με τη βοήθεια οκτώ ειδικά εκπαιδευμένων ερευνητών οι οποίοι τους παρείχαν πληροφορίες και βοήθεια για το αντικείμενο της έρευνας και το περιεχόμενο του ερωτηματολογίου. Η συμπλήρωση των ερωτηματολογίων έγινε μέσα στις αίθουσες διδασκαλίας των παιδιών αφού πρώτα έτυχαν της κατάλληλης διαρρύθμισης για τη διασφάλιση περιβάλλοντος που επιτρέπει τη συμπλήρωση χωρίς παρεμβάσεις από άλλους μαθητές κατά τη διάρκεια της διαδικασίας. Η συμπλήρωση των ερωτηματολογίων έγινε μέσα σε δύο διδακτικές ώρες. Για την πρόσβαση στα σχολεία ζητήθηκε και παραχωρήθηκε άδεια από το Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού, και συγκεκριμένα από τους Διευθυντές Μέσης και Τεχνικής Εκπαίδευσης (Παράρτημα 4).

Καταχώρηση και Επεξεργασία Στοιχείων

Η καταχώρηση και επεξεργασία των στοιχείων έγινε με το στατιστικό λογισμικό πρόγραμμα SPSS. Τα ερωτηματολόγια πριν από την καταχώρισή τους σε ηλεκτρονικό υπολογιστή ελέγχθηκαν για τυχόν αντιφάσεις και λάθη. Γενικά ακολουθήθηκε η εξής διαδικασία σ' ότι αφορά την καταχώρηση και επεξεργασία των στοιχείων: Έλεγχος – διόρθωση ερωτηματολογίων – κωδικοποίηση – ηλεκτρονική καταχώρηση – έλεγχος συνέπειας των στοιχείων – επεξεργασία στοιχείων – έλεγχος επεξεργασμένων στοιχείων.

Έγιναν διασταυρώσεις (crosstabulations) ερωτήσεων οι οποίες αποτέλεσαν το κύριο μέρος της ανάλυσης των ευρημάτων ειδικά στις συσχετίσεις διαφόρων μεταβλητών.

Στάθμιση Στοιχείων

Στις περιπτώσεις που οι αναλογίες ορισμένων παραμέτρων του δείγματος δεν ήσαν σύμφωνα με τις φυσικές κατανομές έγιναν διορθώσεις με σταθμικούς συντελεστές που υπολογίστηκαν με τους αποδεκτά καθιερωμένους τρόπους.

Περιορισμοί

Επειδή τα ερωτηματολόγια ήσαν ανώνυμα και συμπληρώθηκαν από τους ίδιους τους ερωτηθέντες στην ερώτηση για το επάγγελμα των γονιών (ξεχωριστά μητέρας και πατέρα) οι απαντήσεις σε πολλές περιπτώσεις δεν ήσαν συγκεκριμένες αλλά γενικές (όπως δημόσιος ή ιδιωτικός υπάλληλος). Το γεγονός αυτό δεν επέτρεψε την δυνατότητα συσχετισμού (αν υπήρχε βέβαια) μεταξύ της παραμέτρου του επαγγέλματος (ενός συγκεκριμένου επαγγέλματος) και μιας άλλης μεταβλητής όπως για παράδειγμα της άσκησης βίας από τον πατέρα ή τη μητέρα.

Έτσι για τη μελέτη του συσχετισμού της άσκησης βίας με κάποιο χαρακτηριστικό των γονιών (άλλο από το επάγγελμα) πάρθηκαν το επίπεδο μόρφωσης των γονιών, ο τόπος κατοικίας, η οικονομική κατάσταση της οικογένειας (όπως την εκτιμούν οι ερωτηθέντες) και σε κάποιες περιπτώσεις η κοινωνική τάξη η οποία ορίζεται παρακάτω (στον Πίνακα 4 του Α Μέρους της ανάλυσης των αποτελεσμάτων) ως συνάρτηση της μόρφωσης και του επαγγέλματος.

Για τις δύο τελευταίες παραμέτρους, δηλαδή για την οικονομική κατάσταση και τη κοινωνική τάξη υπάρχουν κάποιες αντιρρήσεις στη χρήση τους ειδικά για συσχετίσεις με διάφορες μεταβλητές της έρευνας . Για το πρώτο, λόγω της ηλικίας των παιδιών και κατ' επέκταση της προσωπικής εκτίμησης της παραμέτρου από τα παιδιά. Για το δεύτερο, ως προς τον τρόπο ορισμού παρόλο ότι είναι διαδεδομένη πρακτική. Για τον λόγο αυτό η παράθεση αναλύσεων συσχετισμών των δύο παραμέτρων με διάφορες μεταβλητές, δεν πρέπει να δημιουργεί οποιεσδήποτε παρεξηγήσεις.

Βιβλιογραφία

Το αντικείμενο της έρευνας καλύπτει ένα ευρύ πεδίο για μελέτη γι' αυτό είναι απαραίτητη η χρήση δόκιμης βιβλιογραφίας. Έτσι παρουσιάζεται και γίνεται εκτενής αναφορά σε δόκιμη βιβλιογραφία, όπως απαιτεί η φύση του αντικειμένου της έρευνας .

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΕΥΡΗΜΑΤΩΝ

ΜΕΡΟΣ Α: ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ

Η έρευνα διεξήχθη από τον Φεβρουάριο μέχρι τον Απρίλιο 2004 μεταξύ μαθητών όλων των τάξεων της γυμνασιακής, λυκειακής και τεχνικής εκπαίδευσης. Ήταν Παγκύπρια – στις ελεύθερες περιοχές – και κάλυψε τόσο αστικές όσο και αγροτικές περιοχές. Υπό την επίβλεψη και βοήθεια κατάλληλα εκπαιδευμένου και εξειδικευμένου προσωπικού συμπληρώθηκαν τα ερωτηματολόγια με κάθε εχεμύθεια.

Οι πιο κάτω Πίνακες δίδουν τα κύρια στοιχεία του δείγματος:

Μέγεθος Δείγματος

913 άτομα ηλικιών 12-18 χρονών.

Φύλο Αγόρια: **426 (46,8%)**
Κορίτσια: **485 (53,2%)**
Ολικό: **913**

Ηλικία 12 – 15= **398 (43,6%)**
16 – 18= **509 (55,8%)**
Δ/Α = **6 (0,6%)**

Σχολείο Φοίτησης

Δημόσιο: **864**
Ιδιωτικό: **49**

Γυμνάσιο: **284**
Λύκειο: **550**
Τεχνική Σχολή: **79**

Τάξη Φοίτησης και Αριθμός Στοιχείων Δείγματος

A' Γυμνασίου: 75	A' Λυκείου: 191	A' Τεχνικής Σχολής	21
B' Γυμνασίου: 46	B' Λυκείου: 86	B' Τεχνικής Σχολής	30
Γ' Γυμνασίου: 163	Γ' Λυκείου: 273	Γ' Τεχνικής Σχολής	28
Σύνολο: 284	Σύνολο: 550	Σύνολο: 79	

Τμήματα:

Γυμνάσιο: 14 Λύκειο: 25 Τεχνική Σχολή: 6

Τόπος Κατοικίας

Αστική περιοχή: 51,9%
Αγροτική περιοχή: 48,1%

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

ΤΟΠΟΣ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ

	%
ΠΟΛΗ	51,9
ΧΩΡΙΟ	48,1

ΠΙΝΑΚΑΣ 2

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ
(κατά την γνώμη των ερωτηθέντων)

	%
ΠΟΛΥ ΚΑΛΗ	22,8
ΚΑΛΗ	47,0
ΜΕΤΡΙΑ	25,9
ΚΑΚΗ	4,4

ΠΙΝΑΚΑΣ 3

ΕΠΙΠΕΔΟ ΜΟΡΦΩΣΗΣ ΤΩΝ ΓΟΝΙΩΝ

	ΠΑΤΕΡΑΣ %	ΜΗΤΕΡΑ %
ΔΗΜΟΤΙΚΟ	15,0	16,3
ΓΥΜΝΑΣΙΟ	21,4	16,6
ΛΥΚΕΙΟ	39,0	43,3
ΚΟΛΕΓΙΟ	5,7	10,7
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ	18,9	12,9
ΑΛΛΟ	-	0,2

ΠΙΝΑΚΑΣ 4

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΤΑΞΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

	%
A-B	8,1
Γ1	24,3
Γ2	56,0
Δ-E	11,5

Σημείωση:

Η κατάταξη της κοινωνικής τάξης βασίζεται στις διεθνείς και ντόπιες πρακτικές και είναι συνάρτηση της μόρφωσης και του επαγγέλματος.

Συγκεκριμένα οι κοινωνικές τάξεις, σε πολύ γενικές γραμμές, καθορίζονται στα πιο κάτω πλαίσια*:

A-B = άτομα που είναι κάτοχοι πτυχιακού ή μεταπτυχιακού πανεπιστημιακού τίτλου με υψηλή επαγγελματική θέση ή ασχολία.

Γ1= άτομα με συμπληρωμένη λυκειακή μέχρι πανεπιστημιακή μόρφωση μεταπτυχιακού επιπέδου που κατέχουν υψηλή επαγγελματική θέση ή ασχολία.

Γ2= άτομα με συμπληρωμένη δημοτική μέχρι συμπληρωμένη λυκειακή μόρφωση μέσης επαγγελματικής θέσης ή ασχολίας.

Δ-E= άτομα των υπολοίπων ομάδων (μόρφωση δημοτικού με χαμηλή επαγγελματική θέση ή ασχολία).

*Με βάση τον ορισμό που δίδεται από το Σύνδεσμο Επιχειρήσεων Δημοσκοπήσεων και Ερευνών Αγοράς Κύπρου (Σ.Ε.Δ.Ε.Α.Κ.) που καθορίζει με λεπτομέρειες τα κριτήρια – επίπεδο μόρφωσης και επάγγελμα – για τον καθορισμό της κάθε τάξης.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΓΟΝΕΩΝ

	%
ΠΑΝΤΡΕΜΕΝΟΙ	91,0
ΑΛΛΟ	9,0

ΠΙΝΑΚΑΣ 6

ΓΟΝΕΙΣ ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ

	%
Ο ΕΝΑΣ	28,9
ΚΑΙ ΟΙ ΔΥΟ	13,3
ΚΑΝΕΝΑΣ	57,8

ΠΙΝΑΚΑΣ 7

ΜΕΛΗ ΜΕ ΤΑ ΟΠΟΙΑ ΖΟΥΝ

	%
ΚΑΙ ΜΕ ΤΟΥΣ ΔΥΟ ΓΟΝΕΙΣ	90,7
ΜΕ ΑΛΛΑ	9,3

ΠΙΝΑΚΑΣ 8

ΕΘΝΙΚΗ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗ ΒΑΣΙΚΩΝ ΜΕΛΩΝ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

	ΚΥΠΡΙΟΣ/Α	ΜΗ ΚΥΠΡΙΟΣ/Α
	%	%
ΜΗΤΕΡΑ	93,2	6,8
ΜΗΤΡΥΙΑ	50,0	50,0
ΘΕΤΗ ΜΗΤΕΡΑ	75,0	25,0
ΠΑΤΕΡΑΣ	94,5	5,5
ΘΕΤΟΣ ΠΑΤΕΡΑΣ	100	-
ΠΑΤΡΥΙΟΣ	75,0	25,0
ΠΑΠΠΟΥΣ	95,8	4,2
ΓΙΑΓΙΑ	95,0	5,0

ΠΙΝΑΚΑΣ 9

ΕΡ.11 ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ ΓΟΝΙΩΝ

	ΜΗΤΕΡΑ	ΠΑΤΕΡΑΣ	ΠΑΤΡΙΟΣ	ΜΗΤΡΙΑ	ΘΕΤΟΣ ΠΑΤΕΡΑΣ	ΘΕΤΗ ΜΗΤΕΡΑ
ΔΗΜΟΣΙΟΣ ΥΠΑΛΛΗΛΟΣ	10,0	14,7	-	0,1	-	-
ΙΔΙΩΤΙΚΟΣ ΥΠΑΛΛΗΛΟΣ	37,7	44,6	0,4	0,5	0,3	-
ΧΕΙΡΩΝΑΚΤΗΣ	2,1	21,8	0,5	-	0,1	-
ΑΥΤΟΕΡΓΟΔΟΤΟΥΜΕΝΟΣ	4,5	10,8	-	-	-	-
ΟΙΚΟΚΥΡΑ	33,5	-	-	-	-	0,3
ΑΝΕΡΓΟΣ	9,4	2,2	-	0,2	-	-
ΣΥΝΤΑΞΙΟΥΧΟΣ	-	0,2	-	-	-	-

ΜΕΡΟΣ Β: ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΓΙΑ ΤΗ ΣΩΜΑΤΙΚΗ, ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ ΚΑΙ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗ ΒΙΑ

Το μέρος αυτό αναλύει τα ευρήματα μιας σειράς ερωτήσεων που σκοπό έχουν να παραθέσουν τις προσωπικές εκτιμήσεις ατόμων ηλικιών 12-18 χρονών, σε ό,τι αφορά τις τρεις μορφές βίας: **σωματική, ψυχολογική και σεξουαλική**. Συγκεκριμένα τέθηκαν μια σειρά ερωτήσεων, μια για κάθε μορφή, και ζητήθηκε να γίνει βαθμολόγηση ξεχωριστά διαφόρων πράξεων / ενεργειών ως προς τον βαθμό ενόχλησης. Η βαθμολογία κυμαίνεται μεταξύ 1= ελάχιστα ή καθόλου και 7= πάρα πολύ.

Για σκοπούς σύγκρισης από την κλίμακα 1 με 7 λήφθηκε ο μέσος όρος 4 έτσι ώστε να γίνονται συγκρίσεις κατά πόσο ο μέσος όρος κάθε απάντησης που βαθμολογείται είναι κάτω ή άνω του 4.

ΠΙΝΑΚΑΣ 10

ΕΡ.14 ΠΟΙΕΣ ΑΠΟ ΤΙΣ ΠΙΟ ΚΑΤΩ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΕΣ ΘΕΩΡΕΙΣ ΩΣ ΠΡΑΞΕΙΣ ΣΩΜΑΤΙΚΗΣ ΒΙΑΣ;

	ΒΑΘΜΟΛΟΓΙΑ							
	1	2	3	4	5	6	7	M.O
Σπρώξιμο	35,9%	22,9%	19,0%	12,4%	4,0%	2,1%	3,7%	2,5
Τράνταγμα	25,4	22,8	20,0	15,7	7,3	4,1	4,7	2,9
Τσίμπημα	41,0	22,6	14,3	9,5	6,6	2,2	3,8	2,4
Τράβηγμα αφτιού	20,2	21,0	19,6	15,2	9,0	6,8	8,3	3,3
Τράβηγμα μαλλιών	10,6	10,3	18,0	16,2	16,0	12,2	16,7	4,2
Χαστούκι	7,5	7,5	13,6	15,7	16,0	11,6	28,0	4,7
Χτύπημα στο σώμα ή στο πρόσωπο	4,3	2,5	2,8	8,8	12,7	15,8	53,0	5,8
Κόψιμο με μαχαίρι	6,9	0,8	1,5	3,2	4,5	8,5	74,6	6,2
Κάψιμο με ζεστό νερό	7,0	1,7	1,8	4,4	6,4	12,1	66,6	6,1
Κάψιμο με τσιγάρο	6,6	2,2	3,5	4,0	5,3	12,6	65,7	6,0
Γροθιά / Κλοτσιά	4,9	1,6	2,5	3,9	7,9	19,3	60,0	6,1
Τραυματισμός	5,8	2,0	3,2	6,1	8,4	15,6	58,9	5,9
Ρίξιμο αντικειμένων	6,4	2,9	5,1	7,7	14,6	18,9	44,4	5,6

M.O= Μέσος Όρος

Εκ των πραγμάτων ο θεωρητικός Μέσος Όρος κάθε βαθμολογίας είναι 4. Με βάση τις απαντήσεις των ερωτηθέντων **το τσίμπημα και το σπρώξιμο** θεωρούνται ως οι λιγότερο ενοχλητικές μορφές σωματικής βίας και **το κόψιμο με μαχαίρι, το κάψιμο με ζεστό νερό και η γροθιά / κλοτσιά** ως οι σοβαρότερες.

Ακόμη τούτο φαίνεται και από το ποσοστό των απαντήσεων που συγκέντρωσαν οι βαθμολογίες από 1 μέχρι 7. Για παράδειγμα το **83,1%** βαθμολόγησε με 6 έως 7 **το κόψιμο με μαχαίρι** και το **78,7%** βαθμολόγησε επίσης με επίσης 6 έως 7 **το κάψιμο με ζεστό νερό**.

Σύμφωνα με τις απαντήσεις κάτω του γενικού θεωρητικού μέσου όρου βαθμολογούνται **το τσίμπημα (με M.O= 2,4), το σπρώξιμο (2,5), το τράνταγμα (2,9) και το τράβηγμα αφτιού (3,3)**. Ενώ άνω του

μέσου όρου βαθμολογούνται το τράβηγμα μαλλιών (4,2), το χαστούκι (4,7), το ρίξιμο αντικειμένων (5,6), το χτύπημα στο σώμα ή στο πρόσωπο (5,8), οι τραυματισμοί (5,9), το κάψιμο με τσιγάρο (6,0), το κάψιμο με ζεστό νερό και η γροθιά /κλωτσιά (6,1) και τέλος το κόψιμο με μαχαίρι (6,2). (Δείτε Πίνακα 10)

ΠΙΝΑΚΑΣ 11

ΕΡ.15 ΠΟΙΕΣ ΑΠΟ ΤΙΣ ΠΙΟ ΚΑΤΩ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΕΣ ΘΕΩΡΕΙΣ ΩΣ ΠΡΑΞΕΙΣ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗΣ ΒΙΑΣ;

	ΒΑΘΜΟΛΟΓΙΑ								Μ.Ο
	1	2	3	4	5	6	7		
Εκφοβισμός με φωνές	17,3%	14,6%	19,1%	18,4%	12,1%	7,6%	11,0%	3,6	
Εκφοβισμός κατά της σωματικής ακεραιότητας	7,3	7,4	10,4	15,7	16,8	15,3	27,1	4,8	
Εκφοβισμός κατά της ζωής	5,7	2,4	6,7	6,8	8,2	14,0	56,3	5,8	
Απειλητικά βλέμματα	13,8	9,2	14,8	15,8	17,5	14,9	14,0	4,2	
Απειλή για εγκατάλειψη ή θάνατο ή χτύπημα	5,7	1,3	3,1	6,2	8,7	12,9	62,1	6,0	
Προσβολή μπροστά σε τρίτους	5,0	3,1	8,2	11,2	18,6	20,7	33,2	5,3	
Χρήση άσχημων επιθέτων	8,2	5,4	10,1	12,9	19,8	18,8	24,6	4,9	
Απομόνωση σε κλειστό χώρο	6,5	3,4	6,0	9,9	11,2	20,0	43,0	5,5	
Απαγόρευση εξόδων	8,3	5,6	8,5	14,0	16,9	17,3	29,3	5,0	
Διακοπή φιλοδωρήματος	14,1	6,6	11,6	15,6	13,2	12,6	26,3	4,5	
Απαγόρευση επαφής με φίλους	6,8	3,2	4,3	8,1	12,3	15,7	49,5	5,6	
Βρισιές	6,8	5,9	8,4	13,0	15,7	21,0	29,1	5,1	
Κακοποίηση του κατοικίδιου σου ζώου	16,8	4,5	8,2	9,3	9,0	11,0	41,3	4,9	

Μ.Ο= Μέσος Όρος

Μόνο ο εκφοβισμός με φωνές (3,6) είναι κάτω του θεωρητικού Μέσου Όρου 4, ενώ όλες οι άλλες πράξεις ψυχολογικής βίας βαθμολογούνται πάνω από τον Μ.Ο. Η απειλή για εγκατάλειψη, θάνατο ή χτύπημα (6,0) θεωρείται κατά μέσο όρο ως η σοβαρότερη συμπεριφορά ως πράξη ψυχολογικής βίας και ακολουθούνται από τον εκφοβισμό κατά της ζωής (5,8) και την απαγόρευση επαφής με φίλους (5,6).

(Δείτε Πίνακα 11)

ΠΙΝΑΚΑΣ 12

ΕΡ.16 ΠΟΙΕΣ ΑΠΟ ΤΙΣ ΠΙΟ ΚΑΤΩ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΕΣ ΘΕΩΡΕΙΣ ΩΣ ΠΡΑΞΕΙΣ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗΣ ΒΙΑΣ;

	ΒΑΘΜΟΛΟΓΙΑ							
	1	2	3	4	5	6	7	M.O
Εξαναγκασμός σε σεξουαλική επαφή	4,7%	0,3%	2,2%	2,8%	3,3%	4,8%	81,9%	6,4
Αγγίγματα σεξουαλικής φύσεως	5,6	1,8	2,7	5,1	9,0	16,8	59,1	6,0
Εξαναγκασμός από ενήλικα να αγγίξει τα γεννητικά του όργανα	3,9	0,4	1,0	2,1	2,8	5,9	83,9	6,5
Εξαναγκασμός να γδυθεί μπροστά σε ενήλικα	3,8	0,4	1,2	2,9	3,2	7,3	81,1	6,5
Επίδειξη πορνογραφικού υλικού	8,2	1,9	4,3	4,8	10,8	15,2	54,7	5,7
Περιγραφή σεξουαλικών σκηνών	8,7	3,1	4,9	6,5	10,7	16,6	49,4	5,6
Εξαναγκασμός να ποζάρει γυμνός / γυμνή	5,0	0,9	1,0	1,3	2,9	7,6	81,3	6,5

M.O= Μέσος Όρος

Όλες οι πράξεις που αναφέρονται στο ερωτηματολόγιο με βάση τη βαθμολογία, θεωρούνται κατά μέσον όρο πολύ έως πάρα πολύ ενοχλητικές. Οι πράξεις που ενοχλούν λιγότερο, αλλά όμως με ψηλό M.O. βαθμολογίας είναι η περιγραφή σεξουαλικών σκηνών (5,6) και η επίδειξη πορνογραφικού υλικού (5,7). Με τις μεγαλύτερες βαθμολογίες είναι ο εξαναγκασμός από ενήλικα να αγγίξει τα γεννητικά του όργανα (6,5), ο εξαναγκασμός να γδυθεί μπροστά σε ενήλικα (6,5) ο εξαναγκασμός να ποζάρει γυμνός/γυμνή (6,5) και ο εξαναγκασμός σε σεξουαλική επαφή (6,4). Να σημειωθεί ότι πέραν του 81% των ερωτηθέντων θεωρούν τις πράξεις αυτές ότι ενοχλούν πάρα πολύ.

(Δείτε Πίνακα 12)

ΜΕΡΟΣ Γ: ΕΚΤΑΣΗ ΚΑΙ ΜΟΡΦΕΣ ΒΙΑΣ ΕΝΑΝΤΙΑ ΣΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

ΠΙΝΑΚΑΣ 13

Ερ.17 ΜΕ ΠΟΙΑ ΜΕΛΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΣΟΥ ΔΙΑΤΗΡΕΙΣ ΚΑΛΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ;

	%*
ΜΕ ΟΛΟΥΣ	88,3
ΜΕ ΚΑΝΕΝΑ	4,5
ΜΕ ΜΗΤΕΡΑ/ΑΔΕΛΦΙΑ	2,4
ΜΕ ΜΗΤΕΡΑ	2,1
ΜΕ ΑΔΕΛΦΙΑ	1,3
ΜΕ ΠΑΤΕΡΑ	0,9
ΜΕ ΓΙΑΓΙΑ/ΑΔΕΛΦΙΑ	0,2
ΜΕ ΓΙΑΓΙΑ/ΞΑΔΕΛΦΙΑ	0,1
ΜΕ ΓΟΝΕΙΣ	0,1

*Ποσοστά στο σύνολο των απαντησάντων

Ένα μικρό ποσοστό ανέφερε ότι **δεν διατηρεί καλές σχέσεις με κανένα**, συγκεκριμένα το **4,5%**, ενώ το **88,3%** ανέφερε ότι **διατηρεί καλές σχέσεις με όλους** και το υπόλοιπο **7,2%** ανέφερε ότι διατηρεί καλές σχέσεις με κάποιο μέλος ή κάποια μέλη της οικογένειας.
(Δείτε Πίνακα 13)

ΠΙΝΑΚΑΣ 14

Ερ.18 ΑΝΤΙΔΡΑΣΗ ΓΟΝΙΩΝ ΣΕ ΑΝΥΠΑΚΟΗ / ΑΤΑΞΙΑ:

	ΠΑΤΕΡΑΣ / ΠΑΤΡΥΙΟΣ	ΜΗΤΕΡΑ / ΜΗΤΡΥΙΑ
	%	%
ΜΕ ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ / ΣΥΖΗΤΗΣΗ	72,2	77,3
ΜΕ ΣΤΕΡΗΣΗ ΕΞΟΔΟΥ	26,5	19,7
ΜΕ ΣΥΜΦΩΝΗΜΕΝΗ ΤΙΜΩΡΙΑ/ΣΤΕΡΗΣΗ	21,8	18,3
ΜΕ ΦΩΝΕΣ ΑΠΕΙΛΕΣ/ΕΚΦΟΒΙΣΜΟΥΣ	18,4	17,0
ΜΕ ΣΤΕΡΗΣΗ ΧΑΡΤΣΙΛΙΚΙΟΥ	10,8	9,2
ΜΕ ΣΤΕΡΗΣΗ ΕΠΑΦΗΣ ΜΕ ΦΙΛΟΥΣ ΣΟΥ	9,3	8,0
ΜΕ ΣΤΕΡΗΣΗ ΠΑΙΓΝΙΔΙΟΥ	7,4	5,6
ΜΕ ΧΤΥΠΗΜΑ ΣΤΟ ΠΡΟΣΩΠΟ	4,7	3,1
ΜΕ ΣΩΜΑΤΙΚΗ ΒΙΑ	4,6	2,1
ΜΕ ΧΤΥΠΗΜΑ ΣΤΟ ΠΡΟΣΩΠΟ ΜΕ ΒΕΡΓΑ / ΖΩΝΗ	3,5	1,3
ΜΕ ΧΤΥΠΗΜΑ ΜΕ ΚΑΠΟΙΟ ΑΛΛΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ	1,3	2,5

% στο σύνολο των γονιών (πατέρας – μητέρα ξεχωριστά)

Η μεγάλη πλειοψηφία των παιδιών ανέφερε ότι η αντίδραση των γονιών σε ανυπακοή/αταξία αντιμετωπίζεται με **κατανόηση και συζήτηση**. Συγκεκριμένα το **72,2%** από τον **πατέρα/πατριό** και το **77,3%** από την **μητέρα/μητριά**.

Γενικά η αντιμετώπιση ανυπακοής/αταξίας αντιμετωπίζεται κυρίως με ψυχολογική παρά με σωματική βία. Η **στέρηση εξόδου** είναι το μέσο τιμωρίας που χρησιμοποιείται περισσότερο και από τους δύο γονείς. Γενικά **κάποια μορφή στέρησης** είναι η προεξάρχουσα μορφή τιμωρίας σε ανυπακοή στους γονιούς από μέρους των παιδιών. Είναι χαρακτηριστικό να αναφερθεί ότι οι αντιδράσεις των μητέρων σε ανυπακοή των παιδιών τείνουν να είναι λιγότερο τιμωρητικές από τις αντιδράσεις των πατέρων. **(Δείτε Πίνακα 14)**.

ΠΙΝΑΚΑΣ 15

**ΕΡ. 18 x ΕΡ.10 ΑΝΤΙΔΡΑΣΗ ΓΟΝΙΩΝ ΣΕ ΑΝΥΠΑΚΟΗ/ΑΤΑΞΙΑ
ΕΠΙΠΕΔΟ ΜΟΡΦΩΣΗΣ ΜΗΤΕΡΑΣ**

	ΔΗΜΟΤΙΚΟ	ΓΥΜΝΑΣΙΟ	ΛΥΚΕΙΟ	ΚΟΛΕΓΙΟ	ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ	ΑΛΛΟ
Με κατανόηση /Με συζήτηση	16,3% (77,5%)	17,3 (80,6)	42,1 (75,6)	10,7 (78,1)	13,6 (82,0)	0,1
Με σωματική βία	31,3 (3,4)	31,3 (3,3)	25,0 (1,0)	6,3 (1,0)	6,3 (-)	
Με χτύπημα στο πρόσωπο	34,6 (6,1)	26,9 (4,6)	26,9 (1,7)	-	7,7 (1,7)	3,8
Με χτύπημα στο σώμα με βέργα /ζώνη	20,0 (1,3)	40,0 (2,6)	20,0 (-)	10,0 (1,0)	10,0 (-)	
Με χτύπημα με κάποιο αντικείμενο	28,6 (4,1)	23,8 (3,3)	38,1 (2,0)	-	9,5 (1,7)	
Με στέρηση εξόδου	12,8 (15,6)	16,8 (20,0)	46,4 (21,2)	10,6 (19,7)	12,8 (19,8)	0,6
Με στέρηση χαρτζιλικιού	12,2 (6,8)	23,2 (12,6)	46,3 (9,7)	4,9 (4,1)	12,2 (8,6)	1,2
Με φωνές, απειλές και εκφοβισμούς	19,9 (20,4)	18,5 (18,6)	41,7 (16,1)	9,3 (14,5)	9,9 (12,9)	0,7
Με συμφωνημένη τιμωρία /στέρηση	12,7 (14,2)	14,5 (16,0)	43,6 (18,4)	15,2 (26,0)	13,9 (19,8)	
Με στέρηση παιχνιδιού	17,6 (6,1)	15,7 (5,3)	41,2 (5,3)	7,8 (4,1)	17,6 (7,8)	
Με στέρηση επαφής με φίλους	12,5 (6,1)	20,8 (10,0)	38,9 (7,1)	9,7 (7,3)	16,7 (10,3)	1,4

Σημειώσεις:

- Ποσοστά εκτός παρένθεσης, στο σύνολο των απαντήσεων για την συγκεκριμένη «αντίδραση».
- Ποσοστά εντός παρένθεσης στο σύνολο του συγκεκριμένου επιπέδου μόρφωσης.
- (-) Ποσοστά κάτω του 0,5%

Η μόρφωση της μητέρας φαίνεται να επηρεάζει τον τρόπο αντίδρασης σε ανυπακοή των παιδιών. Για παράδειγμα όσο πιο χαμηλό είναι το επίπεδο μόρφωσης της μητέρας τόσο πιο ψηλή είναι η συχνότητα άσκησης σωματικής βίας (από μέρους της μητέρας) σε ανυπακοή των παιδιών γενικά. Να σημειωθεί ότι στις περιπτώσεις που οι μητέρες έχουν λυκειακή μόρφωση παρουσιάζονται οι πλέον χαμηλές συχνότητες τιμωρητικών αντιδράσεων.

(Δείτε Πίνακα 15)

ΠΙΝΑΚΑΣ 16

**ΕΡ. 18 x ΕΡ.10 ΑΝΤΙΔΡΑΣΗ ΓΟΝΙΩΝ ΣΕ ΑΝΥΠΑΚΟΗ/ΑΤΑΞΙΑ
ΕΠΙΠΕΔΟ ΜΟΡΦΩΣΗΣ ΠΑΤΕΡΑ**

	ΔΗΜΟΤΙΚΟ	ΓΥΜΝΑΣΙΟ	ΛΥΚΕΙΟ	ΚΟΛΕΓΙΟ	ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
Με κατανόηση /Με συζήτηση	14,6% (71,4%)	20,6 (70,5)	39,1 (73,1)	5,4 (68,6)	20,2 (77,9)
Με σωματική βία	25,6 (7,5)	12,8 (2,6)	41,0 (4,6)	5,1 (3,9)	15,4 (3,6)
Με χτύπημα στο πρόσωπο	20,5 (6,0)	10,3 (2,1)	43,6 (4,8)	5,1 (3,9)	20,5 (4,7)
Με χτύπημα στο σώμα με βέργα /ζώνη	48,3 (10,5)	17,2 (2,6)	27,6 (2,3)	-	6,9 (1,2)
Με χτύπημα με κάποιο αντικείμενο	30,0 (2,2)	20,0 (1,0)	40,0 (1,1)	-	10,0 (-)
Με στέρηση εξόδου	12,5 (22,5)	19,6 (24,7)	43,8 (30,2)	4,6 (21,5)	19,6 (27,9)
Με στέρηση χαρτζιλικιού	14,6 (10,5)	13,5 (6,8)	51,0 (14,1)	2,1 (3,9)	18,8 (10,7)
Με φωνές, απειλές και εκφοβισμούς	16,0 (19,5)	23,5 (20,0)	37,0 (17,2)	3,1 (9,8)	20,4 (19,6)
Με συμφωνημένη τιμωρία /στέρηση	14,4 (21,0)	17,9 (18,4)	40,5 (22,7)	6,7 (25,4)	20,5 (23,8)
Με στέρηση παιχνιδιού	14,7 (7,5)	14,7 (5,2)	45,6 (8,9)	7,4 (9,8)	17,6 (7,1)
Με στέρηση επαφής με φίλους	10,8 (6,7)	25,3 (11,0)	38,6 (9,2)	3,6 (5,8)	21,7 (10,7)

Σημειώσεις:

- Ποσοστά (%) εκτός παρένθεσης, στο σύνολο των απαντήσεων για την συγκεκριμένη «αντίδραση».
- Ποσοστά (%) εντός παρένθεσης στο σύνολο του συγκεκριμένου επιπέδου μόρφωσης.
- (-) Ποσοστά κάτω του 0,5%

Το επίπεδο μόρφωσης στην περίπτωση του πατέρα δεν ακολουθεί τις τάσεις που παρουσιάζονται στις αντιδράσεις της μητέρας σε ανυπακοή/αταξία των παιδιών. Η συχνότητα με τιμωρητικές αντιδράσεις ατόμων με πανεπιστημιακή μόρφωση είναι σχετικά ψηλή. Οι μεγαλύτερες συχνότητες με τιμωρητικές αντιδράσεις παρουσιάζονται στους πατέρες με λυκειακή μόρφωση.

(Δείτε Πίνακα 16)

Ο τόπος κατοικίας (πόλη – χωριό) στις περισσότερες περιπτώσεις αντίδρασης δεν παρουσιάζει ουσιαστικές διαφοροποιήσεις (μεταξύ πόλης και χωριού), εκτός από τις περιπτώσεις που οι συχνότητες χτυπήματος στο πρόσωπο γενικά που είναι σημαντικά πιο ψηλές όταν ο τόπος κατοικίας δηλώθηκε η πόλη, ενώ το αντίθετο ισχύει στις περιπτώσεις χτυπήματος με άλλο αντικείμενο (άλλο από βέργα ή ζώνη) όπου παρουσιάζονται ψηλές συχνότητες όταν η κατοικία είναι το χωριό.

ΠΙΝΑΚΑΣ 17

Ερ.19 ΕΧΕΙΣ ΥΠΟΣΤΕΙ ΣΩΜΑΤΙΚΗ ΒΙΑ ΑΠΟ ΜΕΛΟΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΣΟΥ;

	%
ΝΑΙ	20,1
ΟΧΙ	79,9

ΠΙΝΑΚΑΣ 18

Ερ19α ΑΝ ΝΑΙ, ΣΕ ΠΟΙΕΣ ΑΠΟ ΤΙΣ ΠΑΡΑΚΑΤΩ ΠΡΑΞΕΙΣ ΕΧΕΙ ΠΡΟΒΕΙ;

	%*	Αρ.
ΧΑΣΤΟΥΚΙ	14,3	131
ΧΤΥΠΗΜΑ ΣΤΟ ΣΩΜΑ	8,9	81
ΤΡΑΒΗΓΜΑ ΑΦΤΙΟΥ	7,2	66
ΤΡΑΒΗΓΜΑ ΜΑΛΛΙΩΝ	7,1	65
ΧΤΥΠΗΜΑ ΣΤΟ ΠΡΟΣΩΠΟ	7,0	64
ΣΠΡΩΞΙΜΟ	6,4	58
ΚΛΟΤΣΙΑ	4,6	42
ΡΙΞΙΜΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΩΝ	4,6	42
ΤΡΑΝΤΑΓΜΑ	4,1	37
ΤΡΑΥΜΑΤΙΣΜΟΣ	3,5	32
ΓΡΟΘΙΑ	2,7	25
ΤΣΙΜΠΗΜΑ	2,0	18
ΚΟΨΙΜΟ ΜΕ ΜΑΧΑΙΡΙ	0,7	6
ΚΑΨΙΜΟ ΜΕ ΖΕΣΤΟ ΝΕΡΟ	0,5	5
ΚΑΨΙΜΟ ΜΕ ΤΣΙΓΑΡΟ	0,5	5

*Ποσοστά στο σύνολο των απαντησάντων

Περίπου το 80% απάντησε ότι δεν έχει υποστεί σωματική βία από κανένα μέλος της οικογένειας. Από όλους τους ερωτηθέντες το 14,3% ανέφερε ότι έχει υποστεί χαστούκι και το 8,9% χτύπημα στο σώμα. Άλλες περιπτώσεις βίας με σχετικά υψηλή συχνότητα είναι το τράβηγμα αφτιού (7,2% του συνόλου), τράβηγμα μαλλιών (7,1%) χτύπημα στο πρόσωπο (7,0%) και σπρώξιμο (6,4%). Άλλες πράξεις βίας που θεωρούνται επικίνδυνες όπως **κόψιμο με μαχαίρι, κάψιμο με ζεστό νερό και κάψιμο με τσιγάρο παρουσιάζουν πολύ μικρά ποσοστά (μικρότερα του 1%).**

(Δείτε Πίνακες 17-18)

ΠΙΝΑΚΑΣ 19

Ερ.19β ΠΟΣΟ ΣΥΧΝΑ ΕΚΔΗΛΩΝΟΝΤΑΙ ΠΡΑΞΕΙΣ ΣΩΜΑΤΙΚΗΣ ΒΙΑΣ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΣΟΥ;

	%*
ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΑ	4,4
ΠΟΛΥ ΣΥΧΝΑ	2,8
ΣΥΧΝΑ	21,1
ΣΠΑΝΙΑ	71,7
ΣΥΝΟΛΟ	100,0

*Ποσοστά στο σύνολο που απάντησαν ΝΑΙ στην ερώτηση 19.

ΠΙΝΑΚΑΣ 20

Ερ.19 ΠΟΣΟΣΤΟ ΠΑΙΔΙΩΝ ΠΟΥ ΕΧΟΥΝ ΥΠΟΣΤΕΙ ΣΩΜΑΤΙΚΗ ΒΙΑ ΑΠΟ ΜΕΛΟΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΤΟΥΣ Κοινωνική Τάξη Οικογένειας

	%
A-B	24,3
Γ1	22,9
Γ2	18,3
Δ-Ε	20,2
ΣΥΝΟΛΟ	100,0

Ποσοστά % στο σύνολο που απάντησαν ΝΑΙ στην ερώτηση 19.

Η συχνότητα που εκδηλώνονται πράξεις σωματικής βίας είναι **καθημερινό φαινόμενο** για το **4,4%** των όσων απάντησαν ΝΑΙ στην ερώτηση 19 (δηλαδή όσων απάντησαν ότι έχουν υποστεί σωματική βία από μέλος της οικογένειας τους), **συχνά έως πολύ συχνά** για το **23,9%**. Το **71,7%** ανέφερε ότι **σπάνια** εκδηλώνονται πράξεις σωματικής βίας εναντίον τους.

Μεταξύ των δύο φύλων τα αγόρια έχουν μεγαλύτερη πιθανότητα να υποστούν σωματική βία από μέλη της οικογένειας. Το **21,7% των αγοριών** έχει υποστεί σωματική βία από μέλη της οικογένειας έναντι **18,8% των κοριτσιών**. Τα ποσοστά μεταξύ των ομάδων ηλικιών **12-15** και **16-18** είναι περίπου τα ίδια για όσα παιδιά ανέφεραν ότι έχουν υποστεί σωματική βία από μέλος της οικογένειας τους (**19,7% και 20,6% αντίστοιχα**).

Σε ό,τι αφορά την κοινωνική τάξη της οικογένειας το **24,3%** των παιδιών που προέρχονται από την κοινωνική τάξη **A-B** ανέφεραν ότι έχουν υποστεί σωματική βία από μέλος της οικογένειας τους ενώ το **18,3%** από κοινωνική τάξη **Γ2**.

Γενικά όμως τα ποσοστά παιδιών που προέρχονται από χαμηλότερες κοινωνικές τάξεις και απάντησαν θετικά στην ίδια ερώτηση είναι τα πλέον χαμηλά. **(Δείτε Πίνακες 19 και 20)**

ΠΙΝΑΚΑΣ 21

Ερ.19 ΠΟΣΟΣΤΟ ΠΑΙΔΙΩΝ ΠΟΥ ΕΧΟΥΝ ΥΠΟΣΤΕΙ ΣΩΜΑΤΙΚΗ ΒΙΑ ΑΠΟ ΜΕΛΟΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΤΟΥΣ

Επίπεδο Μόρφωσης Γονιών / Θετών Γονιών

	ΠΑΤΕΡΑΣ		ΜΗΤΕΡΑ	
	%*		%*	
	ΝΑΙ	ΟΧΙ	ΝΑΙ	ΟΧΙ
ΔΗΜΟΤΙΚΟ	26,0	74,0	20,5	79,5
ΓΥΜΝΑΣΙΟ	11,8	88,2	25,5	74,5
ΛΥΚΕΙΟ	21,0	79,0	17,9	82,1
ΚΟΛΕΓΙΟ	19,6	80,4	10,6	89,4
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ	21,6	78,4	23,7	76,3

*Ποσοστά στο σύνολο που απάντησαν ΝΑΙ στην ερώτηση 19.

ΠΙΝΑΚΑΣ 22

ΕΡ. 19 x ΕΡ. 10 ΣΩΜΑΤΙΚΗ ΒΙΑ ΑΠΟ ΜΕΛΟΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΣΟΥ x ΕΠΙΠΕΔΟ ΜΟΡΦΩΣΗΣ

	ΔΗΜΟΤΙΚΟ	ΓΥΜΝΑΣΙΟ	ΛΥΚΕΙΟ	ΚΟΛΕΓΙΟ	ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ	ΑΛΛΟ
ΜΗΤΕΡΑ	17,1%	21,7	39,4	5,7	15,4	0,6
ΠΑΤΕΡΑΣ	19,5	12,6	41,4	5,7	20,7	-

*Ποσοστά στο σύνολο που απάντησαν ΝΑΙ στην ερώτηση 19.

Από τα αποτελέσματα της έρευνας, η ύπαρξη συσχέτισης του επιπέδου μόρφωσης των γονιών με τη συχνότητα περιπτώσεων σωματικής βίας δεν μπορεί να είναι συμπερασματικά καταληκτική. Από τον Πίνακα 21 φαίνεται ότι υπάρχει ψηλό ποσοστό άσκησης βίας σε οικογένειες που το επίπεδο μόρφωσης του πατέρα είναι το δημοτικό (26,0%) σε σύγκριση με το αντίστοιχο της μητέρας (20,5%), ενώ ισχύει το αντίθετο στη περίπτωση του γυμνασιακού επιπέδου μόρφωσης (11,8% στη περίπτωση του πατέρα και 25,5% της μητέρας). Στον Πίνακα 22 η μεγαλύτερη συχνότητα περιπτώσεων άσκησης βίας εμφανίζεται στις περιπτώσεις γονιών που έχουν επίπεδο μόρφωσης αποφοίτου λυκείου –πατέρα ή μητέρας-.
(Δείτε Πίνακες 21 και 22)

ΠΙΝΑΚΑΣ 23

Ερ.19γ ΕΧΕΙΣ ΠΑΘΕΙ ΚΑΤΙ ΑΠΟ ΤΑ ΠΙΟ ΚΑΤΩ ΜΕΤΑ ΑΠΟ ΒΙΑΙΕΣ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΕΣ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΣΟΥ;

	%*
ΜΩΛΩΠΕΣ	7,6
ΓΔΑΡΣΙΜΑΤΑ	6,8
ΠΟΝΟΚΕΦΑΛΟΥΣ	5,1
ΤΡΑΥΜΑΤΑ ΣΤΟ ΚΕΦΑΛΙ	2,6
ΑΙΜΟΡΡΑΓΙΑ	1,8
ΤΡΑΥΜΑΤΑ ΣΤΑ ΓΕΝΝΗΤΙΚΑ ΟΡΓΑΝΑ	1,2
ΣΠΑΣΙΜΟ ΟΣΤΩΝ	1,2
ΕΓΚΑΥΜΑΤΑ	0,5
ΆΛΛΑ ΤΡΑΥΜΑΤΑ	0,2

*Ποσοστά στο σύνολο που απάντησαν

ΠΙΝΑΚΑΣ 24

Ερ.19δ ΕΤΥΧΕΣ ΙΑΤΡΙΚΗΣ ΠΕΡΙΘΑΛΨΗΣ ΩΣ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ ΤΩΝ ΠΙΟ ΠΑΝΩ;

	%*
ΝΑΙ	8,3
ΟΧΙ	91,7

ΠΙΝΑΚΑΣ 25

Ερ.19ε ΑΠΟ ΠΟΙΟ ΜΕΛΟΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΣΟΥ ΕΧΕΙΣ ΥΠΟΣΤΕΙ ΣΩΜΑΤΙΚΗ ΒΙΑ;

	%*
ΠΑΤΕΡΑΣ	12,7
ΜΗΤΕΡΑ	7,1
ΑΔΕΛΦΙΑ	6,2
ΠΑΠΠΟΥΣ	0,8
ΓΙΑΓΙΑ	0,7
ΆΛΛΟ ΜΕΛΟΣ	0,5
Δ/Α	72,0

*Ποσοστά στο σύνολο που απάντησαν

Δ/Α = Δεν απάντησαν

Σύμφωνα με τις απαντήσεις **οι μώλωπες, τα γδαρσίματα και οι πονοκέφαλοι** είναι τα κύρια αποτελέσματα πράξεων σωματικής βίας (**αντίστοιχα ποσοστά 7,6%, 6,8% και 5,1% των όσων απάντησαν ΝΑΙ**). Και το μέλος της οικογένειας που προβαίνει σε πράξεις βίας είναι **ο πατέρας (12,7% των περιπτώσεων του ΝΑΙ)**, ακολουθεί η **μητέρα (7,1%) και τα αδέρφια (6,2%)**. (Δείτε Πίνακες 23,24,25)

ΠΙΝΑΚΑΣ 26

ΕΡ. 19 x ΕΡ. 12 ΣΩΜΑΤΙΚΗ ΒΙΑ ΑΠΟ ΜΕΛΟΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΣΟΥ ΤΟΠΟΣ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ

ΤΟΠΟΣ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ	%
ΠΟΛΗ	52,5
ΧΩΡΙΟ	47,5

Η χρήση σωματικής βίας από μέλος της οικογένειας δεν φαίνεται να παρουσιάζει διαφοροποιήσεις μεταξύ πόλης ή χωριού. Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι τα ποσοστά χρήσης βίας είναι τα ίδια ανεξάρτητα του τόπου κατοικίας (συγκεκριμένα συμπίπτουν με την κατανομή μεταξύ πόλης και χωριού στο Πίνακα 1)

ΠΙΝΑΚΑΣ 27

ΕΡ. 19 x ΕΡ. 13. ΣΩΜΑΤΙΚΗ ΒΙΑ ΑΠΟ ΜΕΛΟΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΣΟΥ

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ	ΝΑΙ %	ΟΧΙ %
ΠΟΛΥ ΚΑΛΗ	14,0	86,0
ΚΑΛΗ	18,6	81,4
ΜΕΤΡΙΑ	23,5	76,5
ΚΑΚΗ	48,7	51,3

Στον Πίνακα 27 φαίνεται η αυξητική τάση της πρόκλησης σωματικής βίας με την φθίνουσα οικονομική κατάσταση των οικογενειών.

Συγκεκριμένα στις περιπτώσεις των οικογενειών που η οικονομική κατάσταση τους θεωρείται πολύ καλή το 14% ανέφερε ότι έχει υποστεί σωματική βία από μέλος της οικογένειας ενώ στις περιπτώσεις που η οικονομική κατάσταση θεωρείται κακή το αντίστοιχο ποσοστό ανέρχεται στο 48,7%. Για τις περιπτώσεις που η οικονομική κατάσταση θεωρείται καλή ή μέτρια τα αντίστοιχα ποσοστά είναι 18,6% και 23,5%.

(Δείτε Πίνακα 27)

ΠΙΝΑΚΑΣ 28**ΕΡ. 19 x ΕΡ. 29 ΣΩΜΑΤΙΚΗ ΒΙΑ ΑΠΟ ΜΕΛΟΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΣΟΥ x ΣΟΥ ΣΥΜΒΑΙΝΟΥΝ
ΚΑΠΟΙΑ ΑΠΟ ΤΑ ΠΙΟ ΚΑΤΩ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ**

	ΣΥΧΝΑ	ΚΑΠΟΤΕ	ΣΠΑΝΙΑ	ΠΟΤΕ
ΧΡΗΣΗ ΑΛΚΟΟΛ	15,8	20,6	17,6	46,1
ΧΡΗΣΗ ΑΛΛΩΝ ΟΥΣΙΩΝ ΟΠΩΣ ΝΑΡΚΩΤΙΚΑ	7,5	1,9	1,9	88,7

*Ποσοστά στο σύνολο που απάντησαν ΝΑΙ στην ερώτηση 19.

Στον Πίνακα 28 φαίνεται ότι το 53,9% των όσων απάντησαν ότι έχουν υποστεί σωματική βία από μέλος της οικογένειάς τους κάνουν χρήση αλκοόλ (συχνά έως σπάνια) ενώ το ποσοστό των παιδιών του δείγματος που ανέφερε ότι κάνει γενικά χρήση αλκοόλ (Πίνακας 70) είναι 43,6% δηλαδή παρατηρείται μια αυξητική τάση χρήσης αλκοόλ μεταξύ αυτών που απάντησαν ότι έχουν υποστεί σωματική βία σε σύγκριση με το σύνολο.

Στην περίπτωση χρήσης "άλλων ουσιών όπως ναρκωτικών" το 11,3% του συνόλου που ανέφεραν ότι έχουν υποστεί σωματική βία, κάνει χρήση σε σύγκριση με το 5,2% του συνόλου των απαντησάντων (Πίνακας 70). Και εδώ φαίνεται μια σχετική αυξητική τάση χρήσης "άλλων ουσιών όπως ναρκωτικών" μεταξύ των ατόμων που ανέφεραν ότι έχουν υποστεί σωματική βία.

(Δείτε Πίνακα 28)

ΠΙΝΑΚΑΣ 29**ΕΡ.14 x ΕΡ. 19 ΠΟΙΕΣ ΑΠΟ ΤΙΣ ΠΙΟ ΚΑΤΩ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΕΣ ΘΕΩΡΕΙΣ ΩΣ ΠΡΑΞΕΙΣ ΣΩΜΑΤΙΚΗΣ ΒΙΑΣ x ΕΧΕΙΣ ΥΠΟΣΤΕΙ ΣΩΜΑΤΙΚΗ ΒΙΑ****ΒΑΘΜΟΛΟΓΙΑ**

	1	2	3	4	5	6	7	M.O
Σπρώξιμο	31,1	27,7	19,8	12,4	4,5	1,7	2,8	2,5
Τράνταγμα	21,7	23,4	22,3	16,6	8,0	3,4	4,6	2,9
Τσίμπημα	38,1	24,4	17,0	10,8	3,4	1,1	5,1	2,4
Τράβηγμα αφτιού	17,6	19,3	22,2	17,0	9,1	6,3	8,5	3,3
Τράβηγμα μαλλιών	10,2	10,2	15,8	15,8	19,2	14,7	14,1	4,2
Χαστούκι	8,4	6,7	16,3	12,9	14,6	13,5	27,5	3,0
Χτύπημα στο σώμα ή στο πρόσωπο	4,5	2,8	2,2	8,4	12,9	16,3	52,8	5,8
Κόψιμο με μαχαίρι	9,1	0,6	0,6	1,7	4,5	9,1	74,4	6,1
Κάψιμο με ζεστό νερό	9,1	0,6	1,7	3,4	4,0	9,7	71,4	6,0
Κάψιμο με τσιγάρο	9,1	3,4	2,8	2,8	2,8	11,9	67,0	5,9
Γροθιά / Κλοτσιά	6,2	2,2	2,8	2,8	9,6	14,6	61,8	5,9
Τραυματισμός	6,2	0,6	4,5	6,8	8,5	15,3	58,2	5,8
Ρίξιμο αντικειμένων	6,7	3,4	5,0	10,1	16,8	17,3	40,8	5,4

- % στο σύνολο των ατόμων που έχουν υποστεί σωματική βία
- βαθμολογία από 1 μέχρι 7 (1= ελάχιστη ή καθόλου, 7= πάρα πολύ)

Άτομα που έχουν υποστεί σωματική βία θεωρούν μερικές συμπεριφορές πράξεων σωματικής βίας ως σοβαρές ενώ άλλες όχι τόσο σοβαρές. Όπως φαίνεται στον Πίνακα 29 οι πράξεις σπρώξιμο, τράνταγμα, τσίμπημα, τράβηγμα αφτιού δεν θεωρούνται σοβαρές (αναφορά στις συχνότητες των βαθμολογιών από 5 έως 7 οι οποίες είναι αρκετά χαμηλές) ενώ το κόψιμο με μαχαίρι, το κάψιμο με ζεστό νερό, το κάψιμο με τσιγάρο, η γροθιά / κλοτσιά, ο τραυματισμός, το χτύπημα στο σώμα ή το πρόσωπο θεωρούνται πλέον σοβαρές (η συχνότητα των βαθμολογιών 5-7 είναι αρκετά ψηλές). Σε λιγότερο βαθμό σοβαρές θεωρούνται το χαστούκι και το ρίξιμο αντικειμένων.
(Δείτε Πίνακα 29)

ΠΙΝΑΚΑΣ 30

ΕΡ.15 x ΕΡ. 19 ΠΟΙΕΣ ΑΠΟ ΤΙΣ ΠΙΟ ΚΑΤΩ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΕΣ ΘΕΩΡΕΙΣ ΩΣ ΠΡΑΞΕΙΣ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗΣ ΒΙΑΣ x ΕΧΕΙΣ ΥΠΟΣΤΕΙ ΣΩΜΑΤΙΚΗ ΒΙΑ

ΒΑΘΜΟΛΟΓΙΑ

	1	2	3	4	5	6	7	Μ.Ο
Εκφοβισμός με φωνές	15,1	14,0	17,9	19,0	9,5	11,2	13,4	3,8
Εκφοβισμός κατά της σωματικής ακεραιότητας	11,2	5,6	8,4	19,7	14,6	15,7	24,7	4,7
Εκφοβισμός κατά της ζωής	7,4	2,9	5,1	6,3	8,6	13,1	56,6	5,7
Απειλητικά βλέμματα	14,3	8,6	17,1	18,9	11,4	15,4	14,3	4,1
Απειλή για εγκατάλειψη ή θάνατο ή χτύπημα	8,0	1,7	3,4	4,5	10,2	15,3	56,8	5,8
Προσβολή μπροστά σε τρίτους	4,5	4,0	4,5	13,1	21,6	17,6	34,7	5,3
Χρήση άσχημων επιθέτων	10,9	4,6	9,1	10,9	20,6	17,1	26,9	4,8
Απομόνωση σε κλειστό χώρο	7,5	2,9	4,0	13,2	12,6	18,4	41,4	5,4
Απαγόρευση εξόδων	9,7	8,0	11,4	9,7	17,0	10,8	33,5	4,8
Διακοπή φιλοδωρήματος	13,0	9,0	14,1	7,3	17,5	9,6	29,4	4,5
Απαγόρευση επαφής με φίλους	8,6	3,4	3,4	7,4	13,1	15,4	48,6	5,5
Βρισιές	9,3	7,0	7,0	14,0	13,4	18,6	30,8	4,9
Κακοποίηση του κατοικίδιου σου ζώου	21,6	7,0	5,8	5,8	7,0	14,0	38,6	4,7

- % στο σύνολο των ατόμων που έχουν υποστεί σωματική βία
- βαθμολογία από 1 μέχρι 7 (1= ελάχιστα ή καθόλου, 7= πάρα πολύ)

Στις περιπτώσεις ψυχολογικής βίας άτομα που υπέστησαν σωματική βία **θεωρούν σχεδόν όλες τις συμπεριφορές του Πίνακα 30 ότι είναι σοβαρής μορφής** (δίδουν ψηλό βαθμό στις συμπεριφορές αυτές), εκτός από την περίπτωση της συμπεριφοράς του εκφοβισμού με φωνές όπου οι βαθμολογίες από 5 μέχρι 7 είναι οι πλέον χαμηλές.
(Δείτε Πίνακα 30)

ΠΙΝΑΚΑΣ 31

ΕΡ.16 x ΕΡ. 19 ΠΟΙΕΣ ΑΠΟ ΤΙΣ ΠΙΟ ΚΑΤΩ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΕΣ ΘΕΩΡΕΙΣ ΩΣ ΠΡΑΞΕΙΣ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗΣ ΒΙΑΣ x ΕΧΕΙΣ ΥΠΟΣΤΕΙ ΣΩΜΑΤΙΚΗ ΒΙΑ

ΒΑΘΜΟΛΟΓΙΑ

	1	2	3	4	5	6	7	Μ.Ο
Εξαναγκασμός σε σεξουαλική επαφή	6,2	0,6	1,1	4,5	3,4	2,8	81,4	6,3
Αγγίγματα σεξουαλικής φύσεως	8,5	1,1	2,3	2,3	10,2	17,6	58,0	5,9
Εξαναγκασμός από ενήλικα να αγγίξει τα γεννητικά του όργανα	6,3	-	1,1	3,4	-	5,7	83,5	6,4
Εξαναγκασμός να γδυθεί μπροστά σε ενήλικα	6,3	-	0,6	3,4	4,5	5,7	79,5	6,3
Επίδειξη πορνογραφικού υλικού	7,4	1,1	6,3	5,1	10,2	15,9	54,0	5,7
Περιγραφή σεξουαλικών σκηνών	9,6	4,0	3,4	6,2	11,3	16,9	48,6	5,5
Εξαναγκασμός να ποζάρεις γυμνός / γυμνή	7,4	0,6	0,6	2,8	3,4	4,0	81,3	6,3

- % στο σύνολο των ατόμων που έχουν υποστεί σωματική βία
- βαθμολογία από 1 μέχρι 7 (1= ελάχιστα ή καθόλου, 7= πάρα πολύ)

Στον Πίνακα 31 φαίνεται ότι και πάλιν άτομα που υπέστησαν σωματική βία θεωρούν όλες τις πιο πάνω συμπεριφορές σεξουαλικής βίας ως πολύ σοβαρές. Οι βαθμολογίες πέραν του Μ.Ο 4 (δηλαδή 5,6 ή 7) έχουν υψηλές συχνότητες (τουλάχιστον 76,8%). Είναι μάλιστα χαρακτηριστικό ότι η περιγραφή σεξουαλικών σκηνών θεωρείται ως η λιγότερο σοβαρή μορφή σεξουαλικής βίας αφού οι συχνότητες για τις βαθμολογίες της περίπτωσης πέραν του μέσου όρου είναι 76,8%. (Δείτε Πίνακα 31)

ΠΙΝΑΚΑΣ 32

Ερ.20 ΠΟΤΕ ΗΤΑΝ Η ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΦΟΡΑ ΠΟΥ ΜΕΛΟΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΣΟΥ ΑΝΤΕΔΡΑΣΕ ΜΕ ΣΩΜΑΤΙΚΗ ΒΙΑ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΣΟΥ;

	%*
ΠΡΙΝ ΜΙΑ ΒΔΟΜΑΔΑ	23,3
ΠΡΙΝ ΕΝΑ ΜΗΝΑ	21,8
ΠΡΙΝ ΕΞΙ ΜΗΝΕΣ	54,9

*Ποσοστά στο σύνολο που απάντησαν ΝΑΙ στην ερώτηση 19.

Το **54,9%** ανέφερε ότι η τελευταία φορά που αντέδρασε μέλος της οικογένειας με σωματική βία ήταν **πριν έξι μήνες**, ενώ το **23,3%** ανέφερε **πριν μια βδομάδα** και το **21,8%** **πριν από ένα μήνα** (ποσοστά στο σύνολο που απάντησαν ΝΑΙ στην ερώτηση 19).
(Δείτε Πίνακα 32)

ΠΙΝΑΚΑΣ 33

Ερ.21 ΓΙΑΤΙ ΠΙΣΤΕΥΕΙΣ ΟΤΙ ΑΣΚΗΣΑΝ ΣΩΜΑΤΙΚΗ ΒΙΑ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΣΟΥ;

	%
ΕΠΕΙΔΗ ΔΕΝ ΜΕ ΚΑΤΑΝΟΟΥΝ	6,0
ΕΠΕΙΔΗ ΔΕΝ ΔΙΑΒΑΖΑ ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΤΙΚΑ	5,1
ΕΠΕΙΔΗ ΘΕΛΟΥΝ ΝΑ ΜΕ ΕΛΕΓΧΟΥΝ	4,9
ΕΠΕΙΔΗ ΤΣΑΚΩΘΗΚΑ ΜΕ ΚΑΠΟΙΟΝ	3,6
ΕΠΕΙΔΗ ΖΗΤΟΥΣΑ ΚΑΤΙ ΜΕ ΕΠΙΜΟΝΗ	3,6
ΕΠΕΙΔΗ ΕΠΕΣΤΡΕΨΑ ΑΡΓΑ ΑΠΟ ΕΞΟΔΟ	3,1
ΕΠΕΙΔΗ ΔΕΝ ΠΗΡΑ ΚΑΛΟΥΣ ΒΑΘΜΟΥΣ	2,5
ΕΠΕΙΔΗ ΔΕΝ ΗΘΕΛΑ ΝΑ ΠΑΩ ΙΔΙΑΙΤΕΡΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ	1,6
ΓΙΑ ΑΛΛΟ ΛΟΓΟ	1,3

*Ποσοστά στο σύνολο που απάντησαν

Ο κυριότερος λόγος που αναφέρθηκαν ότι εξασκείται βία εναντίον των παιδιών είναι επειδή **δεν υπάρχει κατανόηση** με ποσοστό **6%** και μετά ακολουθεί επειδή **δεν διάβαζα ικανοποιητικά (5,1%)** και επειδή **θέλουν να με ελέγχουν (4,9%)**.
(Δείτε Πίνακα 33)

ΠΙΝΑΚΑΣ 34

**Ερ.22 ΣΟΥ ΕΧΕΙ ΣΥΜΒΕΙ ΠΟΤΕ ΟΤΙΔΗΠΟΤΕ ΑΠΟ ΤΑ ΠΑΡΑΚΑΤΩ ΑΠΟ ΜΕΛΟΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΣΟΥ;
ΑΝ ΝΑΙ, ΠΟΙΟ ΑΠΟ ΤΑ ΠΑΡΑΚΑΤΩ;**

	%*
ΝΑΙ	9,9
ΑΓΓΙΓΜΑ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗΣ ΦΥΣΕΩΣ	6,2
ΕΠΙΔΕΙΞΗ ΠΟΡΝΟΓΡΑΦΙΚΟΥ ΥΛΙΚΟΥ	4,4
ΕΞΑΝΑΓΚΑΣΜΟΣ ΝΑ ΑΓΓΙΞΕΙΣ ΤΑ ΔΙΚΑ ΤΟΥ/ΤΗΣ ΓΕΝΝΗΤΙΚΑ ΟΡΓΑΝΑ	3,9
ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΩΝ ΣΚΗΝΩΝ	2,6
ΕΞΑΝΑΓΚΑΣΜΟΣ ΝΑ ΓΔΥΘΕΙΣ ΜΠΡΟΣΤΑ ΤΟΥ/ΤΗΣ	1,5
ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗ ΕΠΑΦΗ	1,3
ΕΞΑΝΑΓΚΑΣΜΟΣ ΝΑ ΠΟΖΑΡΕΙΣ ΓΥΜΝΟΣ/ΓΥΜΝΗ	1,1

*Ποσοστά στο σύνολο που απάντησαν στην ερώτηση

Στο σύνολο των παιδιών που έλαβαν μέρος στην έρευνα το **9,9%** απάντησε **ΝΑΙ** στην πιο πάνω ερώτηση στον Πίνακα 34. Και η πράξη με την μεγαλύτερη συχνότητα που αναφέρθηκε ήταν το "**άγγιγμα σεξουαλικής φύσεως**" (με συχνότητα 6,2% στο σύνολο).
(Δείτε Πίνακα 34)

ΠΙΝΑΚΑΣ 35

**ΣΟΥ ΕΧΕΙ ΣΥΜΒΕΙ ΠΟΤΕ ΟΤΙΔΗΠΟΤΕ ΑΠΟ ΤΑ ΠΑΡΑΚΑΤΩ ΑΠΟ ΜΕΛΟΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΣΟΥ;
ΑΝ ΝΑΙ ΣΤΗΝ ΕΡ.22 ΚΑΤΑ ΦΥΛΟ**

	ΑΓΟΡΙ	ΚΟΡΙΤΣΙ
	%*	%*
ΕΠΙΔΕΙΞΗ ΠΟΡΝΟΓΡΑΦΙΚΟΥ ΥΛΙΚΟΥ	60,0	40,0
ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗ ΕΠΑΦΗ	58,3	41,7
ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΩΝ ΣΚΗΝΩΝ	54,2	45,8
ΑΓΓΙΓΜΑ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗΣ ΦΥΣΕΩΣ	45,6	54,4
ΕΞΑΝΑΓΚΑΣΜΟΣ ΝΑ ΓΔΥΘΕΙΣ ΜΠΡΟΣΤΑ ΤΟΥ/ΤΗΣ	42,9	57,1
ΕΞΑΝΑΓΚΑΣΜΟΣ ΝΑ ΑΓΓΙΞΕΙΣ ΤΑ ΔΙΚΑ ΤΟΥ/ΤΗΣ ΓΕΝΝΗΤΙΚΑ ΟΡΓΑΝΑ	41,7	58,3
ΕΞΑΝΑΓΚΑΣΜΟΣ ΝΑ ΠΟΖΑΡΕΙΣ ΓΥΜΝΟΣ/ΓΥΜΝΗ	40,0	60,0

*Ποσοστά στο σύνολο που απάντησαν ΝΑΙ

ΠΙΝΑΚΑΣ 35α

ΣΟΥ ΕΧΕΙ ΣΥΜΒΕΙ ΠΟΤΕ ΟΤΙΔΗΠΟΤΕ ΑΠΟ ΤΑ ΠΑΡΑΚΑΤΩ ΑΠΟ ΜΕΛΟΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΣΟΥ;

ΑΝ ΝΑΙ ΣΤΗΝ ΕΡ.22 ΚΑΤΑ ΦΥΛΟ

	ΑΓΟΡΙ	ΚΟΡΙΤΣΙ
	%*	%*
ΕΠΙΔΕΙΞΗ ΠΟΡΝΟΓΡΑΦΙΚΟΥ ΥΛΙΚΟΥ	64,1	35,9
ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗ ΕΠΑΦΗ	61,5	38,5
ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΩΝ ΣΚΗΝΩΝ	58,5	41,5
ΑΓΓΙΓΜΑ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗΣ ΦΥΣΕΩΣ	50,0	50,0
ΕΞΑΝΑΓΚΑΣΜΟΣ ΝΑ ΓΔΥΘΕΙΣ ΜΠΡΟΣΤΑ ΤΟΥ/ΤΗΣ	47,3	52,7
ΕΞΑΝΑΓΚΑΣΜΟΣ ΝΑ ΑΓΓΙΞΕΙΣ ΤΑ ΔΙΚΑ ΤΟΥ/ΤΗΣ ΓΕΝΝΗΤΙΚΑ ΟΡΓΑΝΑ	46,1	53,9
ΕΞΑΝΑΓΚΑΣΜΟΣ ΝΑ ΠΟΖΑΡΕΙΣ ΓΥΜΝΟΣ/ΓΥΜΝΗ	44,3	55,7

*Σταθμισμένα ποσοστά στο σύνολο που απάντησαν ΝΑΙ

ΠΙΝΑΚΑΣ 36

ΣΟΥ ΕΧΕΙ ΣΥΜΒΕΙ ΠΟΤΕ ΟΤΙΔΗΠΟΤΕ ΑΠΟ ΤΑ ΠΑΡΑΚΑΤΩ ΑΠΟ ΜΕΛΟΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΣΟΥ;

ΑΝ ΝΑΙ ΣΤΗΝ ΕΡ.22 ΚΑΤΑ ΦΥΛΟ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΤΑΞΗ

	ΦΥΛΟ		ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΤΑΞΗ			
	ΑΓΟΡΙ	ΚΟΡΙΤΣΙ	A-B	Γ1	Γ2	Δ-Ε
ΝΑΙ	50,0%*(54,4%)**	50,0%*(45,6%)**	4,5%	23,6%	58,4%	13,5%

* ποσοστά στο σύνολο που απάντησαν ΝΑΙ

** ποσοστά στην παρένθεση είναι σταθμισμένα

Από τον Πίνακα 36 φαίνεται γενικά ότι το ήμισυ των όσων απάντησαν ότι τους έχει συμβεί κάποτε μια από τις πιο πάνω πράξεις /ενέργειες από μέλος της οικογένειας τους είναι αγόρι.

Η κοινωνική τάξη από την οποία προέρχονται τα παιδιά που απάντησαν ότι τους έχει συμβεί οτιδήποτε από τα πιο πάνω (ερώτηση 22) είναι κυρίως η Γ2 με ποσοστό 58,4% και ακολουθεί η Γ1 με ποσοστό 23,6%.

(Δείτε Πίνακα 36)

ΠΙΝΑΚΑΣ 37

ΕΡ. 22 x ΕΡ.12 ΣΟΥ ΕΧΕΙ ΣΥΜΒΕΙ ΠΟΤΕ ΟΤΙΔΗΠΟΤΕ ΑΠΟ ΤΑ ΠΑΡΑΚΑΤΩ ΑΠΟ ΜΕΛΟΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΣΟΥ ΤΟΠΟΣ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ

	ΠΟΛΗ	ΧΩΡΙΑ
Σεξουαλική επαφή	58,3%	41,7%
Άγγιγμα σεξουαλικής φύσεως	39,3	60,7
Εξαναγκασμός να αγγίξεις τα δικά του /της γεννητικά όργανα	42,9	57,1
Εξαναγκασμός να γδυθείς μπροστά του /της	64,3	35,7
Επίδειξη πορνογραφικού υλικού	52,5	47,5
Περιγραφή σεξουαλικών σκηνών	54,2	45,8
Εξαναγκασμός να ποζάρεις γυμνός /γυμνή	60,0	40,0

Μερικές πράξεις σεξουαλικής βίας όπως **σεξουαλική επαφή, εξαναγκασμός γδυσίματος, εξαναγκασμός για ποζάρισμα γυμνός/γυμνή**, παρουσιάζουν **ψηλές συχνότητες σε άτομα που προέρχονται από τις πόλεις**. Ενώ πράξεις όπως **το άγγιγμα σεξουαλικής φύσεως, εξαναγκασμός αγγίγματος σεξουαλικών οργάνων** παρουσιάζονται **περισσότερο στα χωριά**. (Δείτε Πίνακα 37)

ΠΙΝΑΚΑΣ 38

**ΕΡ. 22 ΣΟΥ ΕΧΕΙ ΣΥΜΒΕΙ ΠΟΤΕ ΟΤΙΔΗΠΟΤΕ ΑΠΟ ΤΑ ΠΑΡΑΚΑΤΩ ΑΠΟ ΜΕΛΟΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΣΟΥ;
ΑΝ ΝΑΙ ΣΤΗΝ ΕΡ.22 ΚΑΤΑ ΗΛΙΚΙΑ**

	12-15 ΧΡΟΝΩΝ	16-18 ΧΡΟΝΩΝ
ΝΑΙ	63,4%*	36,6%*

*ποσοστά σταθμισμένα με βάση την φυσική κατανομή των ηλικιών.

ΠΙΝΑΚΑΣ 39

ΕΡ. 22 ΣΟΥ ΕΧΕΙ ΣΥΜΒΕΙ ΠΟΤΕ ΟΤΙΔΗΠΟΤΕ ΑΠΟ ΤΑ ΠΑΡΑΚΑΤΩ ΑΠΟ ΜΕΛΟΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΣΟΥ ΗΛΙΚΙΑ

	12-15 ΧΡΟΝΩΝ	16-18 ΧΡΟΝΩΝ
Σεξουαλική επαφή	62,6%*	37,3%*
Άγγιγμα σεξουαλικής φύσεως	66,7	33,3
Εξαναγκασμός να αγγίξεις τα δικά του /της γεννητικά όργανα	57,2	42,8
Εξαναγκασμός να γδυθείς μπροστά του /της	69,1	30,9
Επίδειξη πορνογραφικού υλικού	62,6	37,3
Περιγραφή σεξουαλικών σκηνών	58,6	41,4
Εξαναγκασμός να ποζάρεις γυμνός /γυμνή	52,8	47,2

*ποσοστά σταθμισμένα με βάση την φυσική κατανομή των ηλικιών.

Σύμφωνα με την έρευνα οι ηλικίες 12-15 γενικά παρουσιάζουν περισσότερα κρούσματα σεξουαλικής βίας παρά οι ηλικίες 16-18.
(Πίνακες 38 και 39)

ΠΙΝΑΚΑΣ 40

ΕΡ. 22 x ΕΡ.10 ΣΟΥ ΕΧΕΙ ΣΥΜΒΕΙ ΠΟΤΕ ΟΤΙΔΗΠΟΤΕ ΑΠΟ ΤΑ ΠΑΡΑΚΑΤΩ ΑΠΟ ΜΕΛΟΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΣΟΥ x ΕΠΙΠΕΔΟ ΜΟΡΦΩΣΗΣ ΜΗΤΕΡΑΣ

	ΔΗΜΟΤΙΚΟ	ΓΥΜΝΑΣΙΟ	ΛΥΚΕΙΟ	ΚΟΛΕΓΙΟ	ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
Σεξουαλική επαφή	30,0% (2,0%)	-	30,0 (-)	20,0 (2,0)	20,0 (1,7)
Αγγίγμα σεξουαλικής φύσεως	21,2 (7,4)	15,4 (5,3)	46,2 (6,1)	5,8 (3,1)	11,5 (5,2)
Εξαναγκασμός να αγγίξεις τα δικά του /της γεννητικά όργανα	18,2 (4,1)	24,2 (5,3)	27,3 (2,3)	12,1 (4,1)	18,2 (5,1)
Εξαναγκασμός να γδυθείς μπροστά του /της	18,2 (1,3)	9,1 (-)	27,3 (-)	9,1 (1,0)	36,4 (3,4)
Επίδειξη πορνογραφικού υλικού	23,7 (6,1)	15,8 (4,0)	28,9 (2,8)	7,9 (3,1)	23,7 (7,7)
Περιγραφή σεξουαλικών σκηνών	27,3 (4,1)	18,2 (2,6)	27,3 (1,5)	-	27,3 (5,2)
Εξαναγκασμός να ποζάρεις γυμνός /γυμνή	37,5 (2,0)	12,5 (-)	12,5 (-)	-	37,5 (2,6)

Σημειώσεις:

- Ποσοστά εκτός παρένθεσης, στο σύνολο των απαντήσεων για την συγκεκριμένη «αντίδραση».
- Ποσοστά εντός παρένθεσης στο σύνολο του συγκεκριμένου επιπέδου μόρφωσης.
- (-) Ποσοστά κάτω του 0,5%

ΠΙΝΑΚΑΣ 41

ΕΡ. 22 x ΕΡ.10 ΣΟΥ ΕΧΕΙ ΣΥΜΒΕΙ ΠΟΤΕ ΟΤΙΔΗΠΟΤΕ ΑΠΟ ΤΑ ΠΑΡΑΚΑΤΩ ΑΠΟ ΜΕΛΟΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΣΟΥ x ΕΠΙΠΕΔΟ ΜΟΡΦΩΣΗΣ ΠΑΤΕΡΑ

	ΔΗΜΟΤΙΚΟ	ΓΥΜΝΑΣΙΟ	ΛΥΚΕΙΟ	ΚΟΛΕΓΙΟ	ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
Σεξουαλική επαφή	20,0 (1,5)	30,0 (1,6)	20,0 (-)	10,0 (1,9)	20,0 (1,2)
Άγγιγμα σεξουαλικής φύσεως	15,4 (6,0)	34,6 (9,4)	32,7 (4,9)	5,8 (5,9)	11,5 (3,5)
Εξαναγκασμός να αγγίξεις τα δικά του /της γεννητικά όργανα	15,2 (3,7)	30,3 (5,2)	30,3 (2,9)	9,1 (5,9)	15,2 (3,0)
Εξαναγκασμός να γδυθείς μπροστά του /της	25,0 (2,2)	16,7 (1,0)	8,3 (-)	16,7 (3,9)	33,3 (2,3)
Επίδειξη πορνογραφικού υλικού	15,8 (4,5)	28,9 (5,8)	18,4 (2,0)	7,9 (5,9)	28,9 (6,5)
Περιγραφή σεξουαλικών σκηνών	9,5 (1,5)	19,0 (2,1)	33,3 (2,0)	9,5 (3,9)	28,6 (3,5)
Εξαναγκασμός να ποζάρεις γυμνός /γυμνή	25,0 (1,5)	25,0 (1,0)	-	-	50,0 (2,3)

Σημειώσεις:

- Ποσοστά εκτός παρένθεσης, στο σύνολο των απαντήσεων για την συγκεκριμένη «αντίδραση».
- Ποσοστά εντός παρένθεσης στο σύνολο του συγκεκριμένου επιπέδου μόρφωσης.
- (-) Ποσοστά κάτω του 0,5%

ΠΙΝΑΚΑΣ 42**ΕΡ. 22 x ΕΡ. 10 ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗ ΒΙΑ ΑΠΟ ΜΕΛΟΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΣΟΥ * ΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ**

	ΔΗΜΟΤΙΚΟ	ΓΥΜΝΑΣΙΟ	ΛΥΚΕΙΟ	ΚΟΛΕΓΙΟ	ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΜΗΤΕΡΑ	18,8	20,0	37,6	7,1	16,5
ΠΑΤΕΡΑΣ	14,1	28,2	30,6	7,1	20,0

ΠΙΝΑΚΑΣ 43**ΕΡ. 22 x ΕΡ. 12 ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗ ΒΙΑ ΑΠΟ ΜΕΛΟΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΣΟΥ * ΤΟΠΟΣ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ**

ΤΟΠΟΣ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ	%
ΠΟΛΗ	44,9
ΧΩΡΙΟ	55,1

Η μόρφωση των γονιών δεν φαίνεται να είναι γενικά καθοριστικός παράγοντας στην άσκηση διαφόρων πράξεων σεξουαλικής βίας όπως φαίνεται στους Πίνακες 40 και 41. Σε μερικές περιπτώσεις το χαμηλό επίπεδο μόρφωσης παρουσιάζει πιο ψηλές συχνότητες σεξουαλικής βίας, ενώ σε άλλες περιπτώσεις αυτό ισχύει είτε για το μέσο επίπεδο είτε για το ψηλό επίπεδο μόρφωσης. Παρόλο τούτο υπάρχουν κάπως πιο ψηλές συχνότητες σεξουαλικών πράξεων βίας στο μέσο επίπεδο όπως φαίνεται στον πίνακα 42.

Σε ό,τι αφορά τον τόπο κατοικίας παρατηρείται ότι η σεξουαλική βία είναι συχνότερη στην ύπαιθρο παρά στις πόλεις (κατόπιν διόρθωσης με τις φυσικές κατανομές).

(Δείτε Πίνακες 40, 41, 42 και 43)

ΠΙΝΑΚΑΣ 44**ΕΡ. 22 x ΕΡ. 29 ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗ ΒΙΑ ΑΠΟ ΜΕΛΟΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΣΟΥ * ΧΡΗΣΗ ΑΛΚΟΟΛ – ΝΑΡΚΩΤΙΚΩΝ ΟΥΣΙΩΝ**

	ΣΥΧΝΑ	ΚΑΠΟΤΕ	ΣΠΑΝΙΑ	ΠΟΤΕ
ΧΡΗΣΗ ΑΛΚΟΟΛ	15,5	23,8	11,9	48,8
ΧΡΗΣΗ ΑΛΛΩΝ ΟΥΣΙΩΝ ΟΠΩΣ ΝΑΡΚΩΤΙΚΑ	7,6	1,3	2,5	88,6

Ένα σημαντικό εύρημα της έρευνας είναι ότι η χρήση αλκοόλ είναι αυξημένη γενικά στις περιπτώσεις ατόμων που ανέφεραν ότι τους εξασκήθηκε σεξουαλική βία και είναι περίπου στα ίδια επίπεδα στις περιπτώσεις που εξασκείται σωματική βία.

Το ίδιο ισχύει και για την περίπτωση χρήσης "άλλων ουσιών όπως ναρκωτικά".

(Δείτε Πίνακες 28 και 44)

ΠΙΝΑΚΑΣ 45

Ερ.23 ΑΝ ΣΟΥ ΕΧΕΙ ΣΥΜΒΕΙ ΚΑΤΙ ΑΠΟ ΤΑ ΠΙΟ ΠΑΝΩ ΤΟ ΑΝΕΦΕΡΕΣ ΣΕ ΚΑΠΟΙΟΝ;

	%
ΝΑΙ	27,9
ΟΧΙ	72,1

ΠΙΝΑΚΑΣ 46

ΑΝ ΝΑΙ, ΣΕ ΠΟΙΟΝ ΕΧΕΙΣ ΑΝΑΦΕΡΕΙ ΤΟ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΟ;

	%*
ΜΗΤΕΡΑ	45,5
ΑΣΤΥΝΟΜΙΑ	13,6
ΦΙΛΟΥΣ	27,3
ΠΑΠΠΟΥΣ	9,1
ΦΙΛΟΥΣ/ΑΔΕΛΦΙΑ	4,5

*Ποσοστά στο σύνολο που απάντησαν ΝΑΙ

ΠΙΝΑΚΑΣ 47

ΑΝ ΟΧΙ, ΓΙΑΤΙ;

	%
ΔΕΝ ΗΘΕΛΑ ΝΑ ΤΟ ΜΑΘΟΥΝ	58,3
ΦΟΒΗΘΗΚΑ	25,0
ΜΕ ΑΠΕΙΛΗΣΑΝ	16,7

ΠΙΝΑΚΑΣ 48

ΕΡ.23 x ΕΡ. 12 ΑΝ ΣΟΥ ΕΧΕΙ ΣΥΜΒΕΙ ΚΑΤΙ ΑΠΟ ΤΑ ΠΙΟ ΠΑΝΩ ΤΟ ΑΝΕΦΕΡΕΣ ΣΕ ΚΑΠΟΙΟΝ x ΤΟΠΟΣ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ

	ΝΑΙ	ΟΧΙ
ΠΟΛΗ	61,3	48,1
ΧΩΡΙΟ	38,7	51,9

Το 27,9% δήλωσε ότι έχει αναφέρει το περιστατικό σεξουαλικής βίας που του/της συνέβη σε κάποιο άτομο. Συγκεκριμένα οι περισσότεροι στην μητέρα (το 45,5% από όσους απάντησαν ότι το ανέφεραν). Το 27,3% σε φίλους και το 13,6% στην αστυνομία. Οι κυριότεροι λόγοι που δεν το ανέφεραν όπως απάντησαν ήταν ότι δεν ήθελαν να μαθευτεί (58,3% στο σύνολο των όσων απάντησαν ΟΧΙ), φοβήθηκαν (25,0%) ή απειλήθηκαν (16,7%).

Να σημειωθεί ότι η συχνότητα αναφοράς πράξεων βίας στις πόλεις είναι συχνότερη παρά στα χωριά (Πίνακας 48).

(Δείτε Πίνακες 45, 46, 47, και 48)

ΜΕΡΟΣ Δ: ΑΛΛΕΣ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΕΣ ΤΟΥ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

ΠΙΝΑΚΑΣ 49

Ερ 24. ΑΠΑΝΤΗΣΕ ΣΤΑ ΠΙΟ ΚΑΤΩ ΜΕ ΝΑΙ Ή ΟΧΙ.

	ΝΑΙ	ΟΧΙ
ΕΧΕΙΣ ΚΑΘΕ ΜΕΡΑ ΚΑΘΑΡΑ ΡΟΥΧΑ ΓΙΑ ΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ;	96,4%	3,6%
ΠΗΓΑΙΝΕΙΣ ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΝΗΣΤΙΚΟΣ ΓΙΑΤΙ:		
• Δεν υπάρχει φαγητό στο σπίτι	3,1%	96,9%
• Δεν υπάρχει κανείς να ετοιμάσει φαγητό	4,1%	95,9%
ΕΙΣΑΙ ΑΡΡΩΣΤΟΣ ΚΑΙ:		
• Κανείς δεν σε φροντίζει	3,5%	96,5%
• Κανείς δεν σε παίρνει στο γιατρό	3,4%	96,6%
Η ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΣΟΥ ΣΕ ΠΑΡΑΜΕΛΕΙ ΟΤΑΝ ΕΙΣΑΙ ΑΡΡΩΣΤΟΣ;	2,2%	97,8%
ΑΝΑΓΚΑΖΕΣΑΙ ΝΑ ΦΡΟΝΤΙΖΕΙΣ ΤΟΝ ΕΑΥΤΟ ΣΟΥ ΕΠΕΙΔΗ ΟΙ ΓΟΝΕΙΣ ΣΟΥ:		
• Απουσιάζουν	15,6%	84,4%
• Έχουν προβλήματα	12,7%	87,3%
ΑΝΑΓΚΑΖΕΣΑΙ ΣΥΧΝΑ ΝΑ ΦΡΟΝΤΙΖΕΙΣ ΚΑΠΟΙΟΝ:		
• Άρρωστο στην οικογένεια σου	7,5%	92,5%
• Ανάπηρο στην οικογένεια σου	7,0%	93,0%

Το 3,6% των ερωτηθέντων ανέφερε ότι **δεν πηγαίνει με καθαρά ρούχα στο σχολείο κάθε μέρα** και το 3,1% πηγαίνει νηστικός στο σχολείο γιατί **δεν υπάρχει φαγητό στο σπίτι** ή το 4,1% γιατί **δεν υπάρχει κανείς να ετοιμάσει φαγητό**.

Επίσης στην ερώτηση **όταν είσαι άρρωστος** το 3,5% απάντησαν **κανείς δεν με φροντίζει** και το 3,4% **κανείς δεν φέρνει γιατρό**, και ακόμη το 2,2% ανέφερε ότι η οικογένεια τον/την **παραμελεί όταν είναι άρρωστος**.

Στην ερώτηση **αναγκάζεσαι να φροντίζεις τον εαυτό σου** το 15,6% απάντησε επειδή **οι γονείς απουσιάζουν** και το 12,7% επειδή **οι γονείς έχουν προβλήματα**.

Και τέλος το 7,5% ανέφερε ότι **αναγκάζεται συχνά να φροντίζει κάποιον άρρωστο από την οικογένεια του** και το 7,0% κάποιον **ανάπηρο από την οικογένεια**.

(Δείτε Πίνακα 49)

ΠΙΝΑΚΑΣ 50**ΕΡ. 24 x ΕΡ. 10 ΑΝΑΓΚΑΖΕΣΑΙ ΝΑ ΦΡΟΝΤΙΖΕΙΣ ΤΟΝ ΕΑΥΤΟ ΣΟΥ ΕΠΕΙΔΗ ΟΙ ΓΟΝΕΙΣ ΣΟΥ:**

ΕΠΙΠΕΔΟ ΜΟΡΦΩΣΗΣ (ΜΗΤΕΡΑΣ)	ΑΠΟΥΣΙΑΖΟΥΝ		ΕΧΟΥΝ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ	
	ΝΑΙ	ΟΧΙ	ΝΑΙ	ΟΧΙ
ΔΗΜΟΤΙΚΟ	15,5	84,5	14,8	85,2
ΓΥΜΝΑΣΙΟ	19,0	81,0	14,8	85,2
ΛΥΚΕΙΟ	12,7	87,3	10,0	90,0
ΚΟΛΕΓΙΟ	20,4	79,6	13,0	87,0
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ	15,7	84,3	15,7	84,3

Οι συχνότητες που εμφανίζονται στους Πίνακες 50 έως 55 αναφέρονται στην πολλαπλή ερώτηση 24 κατά πόσο "αναγκάζεσαι να φροντίζεις τον εαυτό σου επειδή οι γονείς σου απουσιάζουν ή έχουν προβλήματα" και "αναγκάζεσαι να φροντίζεις κάποιον στην οικογένεια σου που είναι άρρωστος ή ανάπηρος". Συγκρίνοντας τις συχνότητες στον Πίνακα 49 με τις συχνότητες των Πινάκων 50 έως 55, φαίνεται ότι δεν υπάρχουν μεγάλες διαφορές στα ποσοστά που να οδηγούν στο συμπέρασμα ότι το επίπεδο μόρφωσης ή ο τόπος κατοικίας επηρεάζουν αυτές τις συμπεριφορές.

Για παράδειγμα στον Πίνακα 49 το ποσοστό που απάντησαν στην ερώτηση "αναγκάζεσαι να φροντίζεις τον εαυτό σου επειδή οι γονείς σου απουσιάζουν " είναι:

ΝΑΙ 15,6%, ΟΧΙ 84,4%

Τα αντίστοιχα ποσοστά λαμβάνοντας υπόψη τον τόπο κατοικίας (**Πίνακας 54**) είναι:

ΠΟΛΗ: ΝΑΙ 14,5%, ΟΧΙ 85,5%
ΧΩΡΙΟ: ΝΑΙ 16,8%, ΟΧΙ 83,2%

Εμφανίζονται κάποιες διαφορές οι οποίες πιθανό να θεωρηθούν σημαντικές (**Ίδετε Πίνακα 53**), όπως:

Επίπεδο Μόρφωσης	<u>Άρρωστο</u>		<u>Ανάπηρο</u>	
	ΝΑΙ	ΟΧΙ	ΝΑΙ	ΟΧΙ
ΚΟΛΕΓΙΟ	2,0%	98,0%	2,0%	98,0%
Σε σύγκριση με:	7,5%	92,5%	7,5	92,5%

Η εξήγηση είναι γιατί η συχνότητα σε απόλυτους αριθμούς είναι πολύ μικρή. Επίσης μάλιστα αν τα επίπεδα μόρφωσης κολέγιο και πανεπιστήμιο ήταν στην ίδια ομάδα, η πιο πάνω διαφορά δεν θα υπήρχε.

ΠΙΝΑΚΑΣ 51

ΕΡ. 24 x ΕΡ. 10 ΑΝΑΓΚΑΖΕΣΑΙ ΣΥΧΝΑ ΝΑ ΦΡΟΝΤΙΖΕΙΣ ΚΑΠΟΙΟΝ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΣΟΥ

ΕΠΙΠΕΔΟ ΜΟΡΦΩΣΗΣ (ΜΗΤΕΡΑΣ)	ΑΡΡΩΣΤΟ		ΑΝΑΠΗΡΟ	
	ΝΑΙ	ΟΧΙ	ΝΑΙ	ΟΧΙ
ΔΗΜΟΤΙΚΟ	6,3	93,7	6,3	93,7
ΓΥΜΝΑΣΙΟ	11,1	88,9	10,4	89,6
ΛΥΚΕΙΟ	6,8	93,2	6,0	94,0
ΚΟΛΕΓΙΟ	6,6	93,4	6,6	93,4
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ	7,0	93,0	7,0	93,0
ΑΛΛΟ	50,0	50,0	50,0	50,0

ΠΙΝΑΚΑΣ 52

ΕΡ. 24 x ΕΡ. 10 ΑΝΑΓΚΑΖΕΣΑΙ ΝΑ ΦΡΟΝΤΙΖΕΙΣ ΤΟΝ ΕΑΥΤΟ ΣΟΥ ΕΠΕΙΔΗ ΟΙ ΓΟΝΕΙΣ ΣΟΥ

ΕΠΙΠΕΔΟ ΜΟΡΦΩΣΗΣ (ΠΑΤΕΡΑ)	ΑΠΟΥΣΙΑΖΟΥΝ		ΕΧΟΥΝ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ	
	ΝΑΙ	ΟΧΙ	ΝΑΙ	ΟΧΙ
ΔΗΜΟΤΙΚΟ	15,2	84,8	11,2	88,8
ΓΥΜΝΑΣΙΟ	17,1	82,9	15,5	84,5
ΛΥΚΕΙΟ	15,0	85,0	11,4	88,6
ΚΟΛΕΓΙΟ	11,8	88,2	11,8	88,2
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ	15,4	84,6	13,0	87,0

ΠΙΝΑΚΑΣ 53

ΕΡ. 24 x ΕΡ. 10 ΑΝΑΓΚΑΖΕΣΑΙ ΣΥΧΝΑ ΝΑ ΦΡΟΝΤΙΖΕΙΣ ΚΑΠΟΙΟΝ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΣΟΥ

ΕΠΙΠΕΔΟ ΜΟΡΦΩΣΗΣ (ΠΑΤΕΡΑ)	ΑΡΡΩΣΤΟ		ΑΝΑΠΗΡΟ	
	ΝΑΙ	ΟΧΙ	ΝΑΙ	ΟΧΙ
ΔΗΜΟΤΙΚΟ	7,2	92,8	5,6	94,4
ΓΥΜΝΑΣΙΟ	7,7	92,3	7,7	92,3
ΛΥΚΕΙΟ	7,0	93,0	6,7	93,3
ΚΟΛΕΓΙΟ	2,0	98,0	2,0	98,0
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ	10,5	89,5	9,9	90,1

ΠΙΝΑΚΑΣ 54

ΕΡ. 24 x ΕΡ. 12 ΑΝΑΓΚΑΖΕΣΑΙ ΝΑ ΦΡΟΝΤΙΖΕΙΣ ΤΟΝ ΕΑΥΤΟ ΣΟΥ ΕΠΕΙΔΗ ΟΙ ΓΟΝΕΙΣ ΣΟΥ

	ΑΠΟΥΣΙΑΖΟΥΝ		ΕΧΟΥΝ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ	
	ΝΑΙ	ΟΧΙ	ΝΑΙ	ΟΧΙ
ΠΟΛΗ	14,5	85,5	11,9	88,1
ΧΩΡΙΟ	16,8	83,2	13,7	86,3

ΠΙΝΑΚΑΣ 55

ΕΡ. 24 x ΕΡ. 12 ΑΝΑΓΚΑΖΕΣΑΙ ΣΥΧΝΑ ΝΑ ΦΡΟΝΤΙΖΕΙΣ ΚΑΠΟΙΟΝ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΣΟΥ

	ΑΡΡΩΣΤΟ		ΑΝΑΠΗΡΟ	
	ΝΑΙ	ΟΧΙ	ΝΑΙ	ΟΧΙ
ΠΟΛΗ	6,6	93,4	6,9	93,1
ΧΩΡΙΟ	8,4	91,6	7,2	92,8

Οι παράμετροι **επιπέδου μόρφωσης γονιών και τόπος κατοικίας** δεν φαίνεται να είναι τόσο καθοριστικοί παράγοντες στις περιπτώσεις **‘φροντίδας των παιδιών από τον εαυτό τους’**.

Στην περίπτωση της δεύτερης παραμέτρου (τόπος κατοικίας) υπάρχει μια **αυξητική τάση ‘φροντίδας του εαυτού’ στο χωριό σε σύγκριση με την πόλη**. Επειδή οι απόλυτοι αριθμοί των συχνοτήτων είναι μικροί δεν μπορεί να θεωρηθεί σημαντική αυτή η τάση.

ΠΙΝΑΚΑΣ 55Α

ΕΡ. 24 x ΕΡ. 13 ΑΝΑΓΚΑΖΕΣΑΙ ΝΑ ΦΡΟΝΤΙΖΕΙΣ ΤΟΝ ΕΑΥΤΟ ΣΟΥ ΕΠΕΙΔΗ ΟΙ ΓΟΝΕΙΣ ΣΟΥ

ΟΙΚ. ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ	ΑΠΟΥΣΙΑΖΟΥΝ		ΕΧΟΥΝ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ	
	ΝΑΙ	ΟΧΙ	ΝΑΙ	ΟΧΙ
ΠΟΛΥ ΚΑΛΗ	12,4	87,6	9,0	91,0
ΚΑΛΗ	12,8	87,2	10,3	89,7
ΜΕΤΡΙΑ	19,0	81,0	15,9	84,1
ΚΑΚΗ	45,7	54,3	42,9	57,1

ΠΙΝΑΚΑΣ 55B**ΕΡ.24 x ΕΡ.13 ΑΝΑΓΚΑΖΕΣΑΙ ΣΥΧΝΑ ΝΑ ΦΡΟΝΤΙΖΕΙΣ ΚΑΠΟΙΟΝ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΣΟΥ**

ΟΙΚ. ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ	ΑΡΡΩΣΤΟ		ΑΝΑΠΗΡΟ	
	ΝΑΙ	ΟΧΙ	ΝΑΙ	ΟΧΙ
ΠΟΛΥ ΚΑΛΗ	8,9	91,1	7,9	92,1
ΚΑΛΗ	6,1	93,9	5,4	94,6
ΜΕΤΡΙΑ	6,3	93,8	6,3	93,8
ΚΑΚΗ	23,5	76,5	26,5	73,5

Στις οικογένειες που οικονομική κατάσταση δηλώθηκε ότι είναι "κακή" υπάρχει αυξημένο ποσοστό παιδιών που ανέφεραν ότι **φροντίζουν είτε τον εαυτό τους είτε κάποιον άλλο**. Και τούτο σε σύγκριση με τις περιπτώσεις που δηλώθηκαν ότι η οικονομική κατάσταση είναι "μέτρια", "καλή" ή "πολύ καλή". Εδώ φαίνεται αρκετά καθαρά ότι η οικονομική κατάσταση επηρεάζει την φροντίδα τόσο του εαυτού των παιδιών όσο και άλλων από τα παιδιά.

ΠΙΝΑΚΑΣ 55Γ**ΕΡ.24 x ΕΡ.13 ΕΧΕΙΣ ΚΑΘΕ ΜΕΡΑ ΚΑΘΑΡΑ ΡΟΥΧΑ ΓΙΑ ΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ:**

ΟΙΚ. ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ	ΝΑΙ	ΟΧΙ
ΠΟΛΥ ΚΑΛΗ	97,9	2,1
ΚΑΛΗ	97,8	2,2
ΜΕΤΡΙΑ	94,6	5,4
ΚΑΚΗ	83,8	16,2

ΠΙΝΑΚΑΣ 55Δ**ΕΡ.24 x ΕΡ.13 ΠΗΓΑΙΝΕΙΣ ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΝΗΣΤΙΚΟΣ ΓΙΑΤΙ ΔΕΝ ΥΠΑΡΧΕΙ ΦΑΓΗΤΟ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ:**

ΟΙΚ. ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ	ΝΑΙ	ΟΧΙ
ΠΟΛΥ ΚΑΛΗ	2,5	97,5
ΚΑΛΗ	1,9	98,1
ΜΕΤΡΙΑ	4,9	95,1
ΚΑΚΗ	8,6	91,4

ΠΙΝΑΚΑΣ 55Ε

**ΕΡ.24 x ΕΡ.13 ΠΗΓΑΙΝΕΙΣ ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΝΗΣΤΙΚΟΣ ΓΙΑΤΙ ΔΕΝ ΥΠΑΡΧΕΙ ΚΑΝΕΙΣ ΝΑ ΕΤΟΙΜΑΣΕΙ
ΦΑΓΗΤΟ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ:**

ΟΙΚ. ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ	ΝΑΙ	ΟΧΙ
ΠΟΛΥ ΚΑΛΗ	3,5	96,5
ΚΑΛΗ	3,1	96,9
ΜΕΤΡΙΑ	5,8	94,2
ΚΑΚΗ	8,6	91,4

ΠΙΝΑΚΑΣ 55Ζ

ΕΡ.24 x ΕΡ.13 ΕΙΣΑΙ ΑΡΡΩΣΤΟΣ ΚΑΙ ΚΑΝΕΙΣ ΔΕΝ ΣΕ ΦΡΟΝΤΙΖΕΙ:

ΟΙΚ. ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ	ΝΑΙ	ΟΧΙ
ΠΟΛΥ ΚΑΛΗ	2,5	97,5
ΚΑΛΗ	2,7	97,3
ΜΕΤΡΙΑ	5,4	94,6
ΚΑΚΗ	8,6	91,4

ΠΙΝΑΚΑΣ 55Η

ΕΡ.24 x ΕΡ.13 ΕΙΣΑΙ ΑΡΡΩΣΤΟΣ ΚΑΙ ΚΑΝΕΙΣ ΔΕΝ ΣΕ ΠΑΙΡΝΕΙ ΣΤΟΝ ΓΙΑΤΡΟ:

ΟΙΚ. ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ	ΝΑΙ	ΟΧΙ
ΠΟΛΥ ΚΑΛΗ	2,0	98,0
ΚΑΛΗ	2,7	97,3
ΜΕΤΡΙΑ	5,4	94,6
ΚΑΚΗ	8,6	91,4

ΠΙΝΑΚΑΣ 55Θ

ΕΡ.24 x ΕΡ.13 Η ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΣΟΥ ΣΕ ΠΑΡΑΜΕΛΕΙ ΟΤΑΝ ΕΙΣΑΙ ΑΡΡΩΣΤΟΣ:

ΟΙΚ. ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ	ΝΑΙ	ΟΧΙ
ΠΟΛΥ ΚΑΛΗ	2,6	97,4
ΚΑΛΗ	1,2	98,8
ΜΕΤΡΙΑ	2,3	97,7
ΚΑΚΗ	11,1	88,9

Η οικογενειακή κατάσταση επηρεάζει, σε κάποιο βαθμό τις πιο κάτω μεταβλητές όπως φαίνεται από τους Πίνακες 55.

- Έχεις κάθε μέρα καθαρά ρούχα για το σχολείο
- Πηγαίνεις νηστικός στο σχολείο γιατί δεν υπάρχει φαγητό στο σπίτι
- Πηγαίνεις νηστικός στο σχολείο γιατί δεν υπάρχει κανείς να ετοιμάσει φαγητό στο σπίτι
- Είσαι άρρωστος και κανείς δεν σε φροντίζει
- Είσαι άρρωστος και κανείς δεν σε πηγαίνει στο γιατρό
- Η οικογένεια σου σε παραμελεί όταν είσαι άρρωστος

(Στους Πίνακες 55 Α έως 55 Θ παρατηρείται αρνητική τάση των ποσοστών στην απάντηση ΝΑΙ σε σύγκριση με την οικονομική κατάσταση).

ΠΙΝΑΚΑΣ 56

Ερ.25 ΟΙ ΓΟΝΕΙΣ ΣΟΥ Ή ΑΛΛΑ ΜΕΛΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΣΟΥ ΚΑΒΓΑΔΙΖΟΥΝ ΜΠΡΟΣΤΑ ΣΟΥ;

	%
ΝΑΙ	45,6
ΟΧΙ	54,4

ΠΙΝΑΚΑΣ 57

ΑΝ ΝΑΙ, ΠΟΣΟ ΣΥΧΝΑ;

	%*
ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΑ	4,3
ΠΟΛΥ ΣΥΧΝΑ	10,0
ΣΥΧΝΑ	26,8
ΣΠΑΝΙΑ	59,0

*Ποσοστά στο σύνολο που απάντησαν ΝΑΙ

ΠΙΝΑΚΑΣ 58

ΠΟΤΕ ΗΤΑΝ Η ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΦΟΡΑ;

	%*
ΧΘΕΣ	14,1
ΠΡΙΝ ΜΙΑ ΒΔΟΜΑΔΑ	32,3
ΠΡΙΝ ΕΝΑ ΜΗΝΑ	53,6

*Ποσοστά στο σύνολο που απάντησαν ΝΑΙ

Το **45,6%** των ερωτηθέντων απάντησαν ότι **οι γονείς ή άλλα μέλη της οικογένειας τους καβγαδίζουν μπροστά τους** και το **4,3%** (**2% του συνόλου των ερωτηθέντων**) από τα παιδιά ανέφεραν ότι τούτο γίνεται **καθημερινά**. Το **59%** που απάντησαν **ΝΑΙ** ανέφεραν ότι τούτο γίνεται **σπάνια** και για το **14,1%** η τελευταία φορά ήταν **χθες**.
(Δείτε Πίνακες 56,57 και 58)

ΠΙΝΑΚΑΣ 59

ΠΩΣ ΑΝΤΙΔΡΑΣ ΟΤΑΝ ΓΙΝΕΤΑΙ ΚΑΤΙ ΤΕΤΟΙΟ;

	%
ΤΟΥΣ ΑΚΟΥΩ	19,8
ΔΕΝ ΔΙΝΩ ΣΗΜΑΣΙΑ	16,8
ΦΕΥΓΩ	13,9
ΤΟΥΣ ΦΩΝΑΖΩ ΝΑ ΣΤΑΜΑΤΗΣΟΥΝ	13,9
ΣΥΖΗΤΟΥΜΕ ΓΙΑ ΝΑ ΒΡΟΥΜΕ ΛΥΣΗ	12,9
ΠΑΩ ΣΤΟ ΔΩΜΑΤΙΟ ΜΟΥ	6,9
ΕΠΕΜΒΑΙΝΩ ΚΑΙ ΘΥΜΩΝΩ	5,9
ΜΠΑΙΝΩ ΚΙ ΕΓΩ ΣΤΟΝ ΚΑΒΓΑ	3,6
ΦΟΒΑΜΑΙ	3,0
ΤΟ ΘΕΩΡΩ ΦΥΣΙΟΛΟΓΙΚΟ	1,3
ΜΟΥ ΔΗΜΙΟΥΡΓΕΙΤΑΙ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ ΒΙΑ	1,0
ΜΕ ΓΕΛΙΑ	1,0

*Ποσοστά στο σύνολο που απάντησαν ΝΑΙ

Τα περισσότερα παιδιά (**19,8% των όσων απάντησαν ΝΑΙ**) ακούνε τους γονείς να καβγαδίζουν **χωρίς να αντιδρούν** ενώ **16,8%** **δεν δίνουν σημασία**. Μόνο το **12,9%** ανέφεραν ότι **συζητούν για να βρουν λύση**. Γενικά οι αντιδράσεις των παιδιών ποικίλλουν όταν "μέλη της οικογένειας καβγαδίζουν". Ο πιο συχνός τρόπος αντίδρασης είναι παθητικός (= τους ακούω, δεν δίνω σημασία ή φεύγω) με ποσοστό 50,5%.
(Δείτε Πίνακα 59)

ΠΙΝΑΚΑΣ 60**ΕΡ.25 ΟΙ ΓΟΝΕΙΣ ΣΟΥ Ή ΑΛΛΑ ΜΕΛΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΣΟΥ ΚΑΒΓΑΔΙΖΟΥΝ ΜΠΡΟΣΤΑ ΣΟΥ;**

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΤΑΞΗ	ΝΑΙ	ΟΧΙ
A-B	50,0%	50,0%
Γ1	51,2	48,8
Γ2	43,4	56,6
Δ-E	42,7	57,3

ΠΙΝΑΚΑΣ 61**ΕΡ.25 x ΕΡ. 10 ΟΙ ΓΟΝΕΙΣ ΣΟΥ Ή ΑΛΛΑ ΜΕΛΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΣΟΥ ΚΑΒΓΑΔΙΖΟΥΝ ΜΠΡΟΣΤΑ ΣΟΥ;**

ΕΠΙΠΕΔΟ ΜΟΡΦΩΣΗΣ (ΜΗΤΕΡΑΣ)	ΝΑΙ	ΟΧΙ
ΔΗΜΟΤΙΚΟ	43,7%	56,3%
ΓΥΜΝΑΣΙΟ	42,8	57,2
ΛΥΚΕΙΟ	43,8	56,3
ΚΟΛΕΓΙΟ	50,0	50,0
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ	52,6	47,4
ΑΛΛΟ	50,0	50,0

Επίσης παρατηρείται ότι στην ίδια ερώτηση 25 υπάρχουν αυξημένες συχνότητες έναντι του μέσου όρου (**Πίνακας 56**) αφενός μεταξύ των κοινωνικών τάξεων A-B και Γ2 και αφετέρου μεταξύ πτυχιούχων Κολεγίου / Πανεπιστημίου (μητέρα).

Επίσης είναι αυξημένη και η συχνότητα έναντι του μέσου όρου (**Πίνακας 56**) και στις περιπτώσεις που δηλώθηκε η πόλη ως τόπος κατοικίας. (**Πίνακας 60-63**)

Ακόμη πιο έντονη είναι η χρήση αλκοόλ μεταξύ των περιπτώσεων παιδιών που ανέφεραν ότι οι γονείς τους καβγαδίζουν μπροστά τους, έναντι του μέσου όρου (**Πίνακας 64**)

ΠΙΝΑΚΑΣ 62**ΕΡ.25 x ΕΡ. 10 ΟΙ ΓΟΝΕΙΣ ΣΟΥ Ή ΑΛΛΑ ΜΕΛΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΣΟΥ ΚΑΒΓΑΔΙΖΟΥΝ ΜΠΡΟΣΤΑ ΣΟΥ;**

ΕΠΙΠΕΔΟ ΜΟΡΦΩΣΗΣ (ΠΑΤΕΡΑ)	ΝΑΙ	ΟΧΙ
ΔΗΜΟΤΙΚΟ	42,6%	57,4%
ΓΥΜΝΑΣΙΟ	40,7	59,3
ΛΥΚΕΙΟ	47,1	52,9
ΚΟΛΕΓΙΟ	56,9	43,1
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ	44,8	55,2

ΠΙΝΑΚΑΣ 63

ΕΡ.25 x ΕΡ. 12 ΟΙ ΓΟΝΕΙΣ ΣΟΥ Ή ΑΛΛΑ ΜΕΛΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΣΟΥ ΚΑΒΓΑΔΙΖΟΥΝ ΜΠΡΟΣΤΑ ΣΟΥ;

ΤΟΠΟΣ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ	ΝΑΙ	ΟΧΙ
ΠΟΛΗ	48,4%	51,6
ΧΩΡΙΟ	42,8	57,2

ΠΙΝΑΚΑΣ 64

ΕΡ. 25 x ΕΡ. 29 ΟΙ ΓΟΝΕΙΣ ΣΟΥ Ή ΑΛΛΑ ΜΕΛΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΣΟΥ ΚΑΒΓΑΔΙΖΟΥΝ ΜΠΡΟΣΤΑ ΣΟΥ;

	ΣΥΧΝΑ	ΚΑΠΟΤΕ	ΣΠΑΝΙΑ	ΠΟΤΕ
ΧΡΗΣΗ ΑΛΚΟΟΛ	9,6%*	20,2%*	19,1%*	51,1%*
ΧΡΗΣΗ ΑΛΛΩΝ ΟΥΣΙΩΝ ΟΠΩΣ ΝΑΡΚΩΤΙΚΑ	2,7	1,1	1,9	94,3

*Ποσοστά στο σύνολο που απάντησαν ΝΑΙ

Επίσης παρατηρείται ότι για την ίδια ερώτηση 25 υπάρχει φθίνουσα τάση των ποσοστών για τις απαντήσεις ΝΑΙ.

Επίσης παρατηρείται ότι για την ίδια ερώτηση 25 για τις απαντήσεις ΝΑΙ:

- Υπάρχει φθίνουσα τάση των ποσοστών

Επίσης παρατηρείται ότι για την ίδια ερώτηση 25 τα ποσοστά των απαντήσεων ΝΑΙ παρουσιάζουν:

- Φθίνουσα τάση μεταξύ των κοινωνικών τάξεων ΑΒ, Γ1, Γ2 και ΔΕ
- Αρνητικές τάσεις σε σύγκριση με το επίπεδο μόρφωσης
- Πιο ψηλά ποσοστά όταν ο τόπος κατοικίας είναι η πόλη σε σύγκριση με το χωριό
- Αυξημένα ποσοστά χρήσης αλκοόλ και ναρκωτικών και άλλων ουσιών έναντι του συνόλου

(Δείτε Πίνακες 56 έως 64)

ΜΕΡΟΣ Ε: ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΙ ΕΡΩΤΗΘΕΝΤΩΝ ΓΙΑ ΤΟΝ ΕΑΥΤΟ ΤΟΥΣ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΙΔΙΟΥΣ ΚΑΙ ΑΠΟ ΑΛΛΟΥΣ

ΠΙΝΑΚΑΣ 65

Ερ.26 ΜΕ ΠΟΙΑ ΑΠΟ ΤΑ ΠΙΟ ΚΑΤΩ ΘΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΖΕΣ ΤΟΝ ΕΑΥΤΟ ΣΟΥ;

	%		%
ΦΙΛΙΚΟ	79,7	ΕΠΙΘΕΤΙΚΟ	19,8
ΩΡΙΜΟ	74,5	ΔΥΣΚΟΛΟ	17,2
ΕΞΥΠΝΟ	64,2	ΑΝΑΣΦΑΛΗ	16,8
ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ	62,2	ΕΣΩΣΤΡΕΦΗ	15,6
ΕΥΔΙΑΘΕΤΟ/ΧΑΡΟΥΜΕΝΟ	56,1	ΜΟΝΑΧΙΚΟ	10,0
ΤΟΛΜΗΡΟ	46,1	ΑΔΙΑΦΟΡΟ	9,3
ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΟ	43,5	ΘΛΙΜΜΕΝΟ	8,1
ΕΞΩΣΤΡΕΦΗ	23,9	ΑΚΕΦΟ	6,9
ΕΥΠΡΟΣΑΡΜΟΣΤΟ	23,0	ΑΠΡΟΣΑΡΜΟΣΤΟ	6,9
ΑΛΛΟ	0,8	ΑΝΩΡΙΜΟ	4,8

Το **79,7%** χαρακτηρίζει τον εαυτό του **φιλικό**, το **74,5%** **ώριμο** και το **64,2%** **έξυπνο**. Από την άλλη μεριά όμως το **19,8%** χαρακτηρίζει τον εαυτό του **επιθετικό**, το **17,2%** δύσκολο και το **16,8%** ανασφαλή.

(Δείτε Πίνακα 65)

ΠΙΝΑΚΑΣ 66

Ερ.19 ΕΧΕΙΣ ΥΠΟΣΤΕΙ ΣΩΜΑΤΙΚΗ ΒΙΑ ΑΠΟ ΜΕΛΟΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΣΟΥ;

ΜΕ ΠΟΙΑ ΑΠΟ ΤΑ ΠΙΟ ΚΑΤΩ ΘΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΖΕΣ ΤΟΝ ΕΑΥΤΟ ΣΟΥ :	ΝΑΙ ¹ (%)	ΟΧΙ ² (%)	ΟΛΙΚΟ ³ (%)
Απροσάρμοστο	8,3	6,5	6,9
Επιθετικό	25,4	18,4	19,8
Δύσκολο	16,6	17,5	17,3
Εσωστρεφή	17,1	14,8	15,3
Ανώριμο	8,8	3,9	4,9
Θλιμμένο	17,7	5,4	7,9
Άκεφο	13,3	5,0	6,7
Μοναχικό	17,1	7,8	9,6
Αδιάφορο	11,0	8,9	9,3
Ανασφαλή	23,8	15,0	16,7

1. Ποσοστά στο σύνολο που απάντησαν ΝΑΙ στην ερώτηση "αν έχουν υποστεί βία από μέλος της οικογένειας τους".
2. Ποσοστά στο σύνολο που απάντησαν ΟΧΙ στην ερώτηση "αν έχουν υποστεί βία από μέλος της οικογένειας τους".
3. Ποσοστά στο σύνολο που απάντησαν ΝΑΙ ή ΟΧΙ στην ερώτηση "αν έχουν υποστεί βία από μέλος της οικογένειας τους

ΠΙΝΑΚΑΣ 67

Ερ.25 ΟΙ ΓΟΝΕΙΣ ΣΟΥ Ή ΆΛΛΑ ΜΕΛΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΣΟΥ ΚΑΒΓΑΔΙΖΟΥΝ ΜΠΡΟΣΤΑ ΣΟΥ;

ΜΕ ΠΟΙΑ ΑΠΟ ΤΑ ΠΙΟ ΚΑΤΩ ΘΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΖΕΣ ΤΟΝ ΕΑΥΤΟ ΣΟΥ :	ΝΑΙ ¹ (%)	ΟΧΙ ² (%)	ΟΛΙΚΟ ³ (%)
Απροσάρμοστο	8,1	6,0	7,0
Επιθετικό	21,5	18,8	20,0
Δύσκολο	21,5	14,5	17,1
Εσωστρεφή	19,0	13,0	15,7
Ανώριμο	5,7	3,7	4,6
Θλιμμένο	13,3	4,1	8,3
Άκεφο	11,1	3,5	7,0
Μοναχικό	14,1	7,0	10,2
Αδιάφορο	12,3	7,2	9,6
Ανασφαλή	22,7	11,6	16,6

1. Ποσοστά στο σύνολο που απάντησαν ΝΑΙ στην ερώτηση "αν οι γονείς σου ή άλλα μέλη της οικογένειας σου καβγαδίζουν μπροστά σου".
2. Ποσοστά στο σύνολο που απάντησαν ΟΧΙ στην ερώτηση "αν οι γονείς σου ή άλλα μέλη της οικογένειας σου καβγαδίζουν μπροστά σου".
3. Ποσοστά στο σύνολο που απάντησαν ΝΑΙ ή ΟΧΙ στην ερώτηση "αν οι γονείς σου ή άλλα μέλη της οικογένειας σου καβγαδίζουν μπροστά σου".

Είναι αξιοσημείωτο ότι σχεδόν όλα τα ποσοστά των όσων απάντησαν ΝΑΙ στην ερώτηση "αν έχουν υποστεί βία από μέλος της οικογένειας τους" είναι ψηλότερα εκείνων που απάντησαν ΟΧΙ στην ίδια ερώτηση και οι οποίοι χαρακτηρίζουν τον εαυτό τους με κάποιο αρνητικό χαρακτηρισμό. Η μόνη εξαίρεση είναι στην περίπτωση που ο χαρακτηρισμός του εαυτού είναι 'δύσκολος'. Σε μερικές περιπτώσεις μάλιστα είναι πολύ πιο ψηλό το πιο πάνω ποσοστό (όπως επιθετικό, θλιμμένο, μοναχικό και ανασφαλή), γεγονός που δυνατό να εξηγεί γιατί άτομα που έχουν υποστεί σωματική βία χαρακτηρίζουν τον εαυτό τους με τέτοιους αρνητικούς χαρακτηρισμούς.

Το ίδιο ισχύει και στην περίπτωση της ερώτησης "αν οι γονείς σου ή άλλα μέλη της οικογένειάς σου καβγαδίζουν μπροστά σου". Το ποσοστό των όσων απάντησαν ΝΑΙ είναι ψηλότερο εκείνου που απάντησαν ΟΧΙ και που οι ίδιοι χαρακτηρίζουν τον εαυτό τους με κάποιο αρνητικό χαρακτηρισμό.

(Δείτε Πίνακες 66-67)

ΠΙΝΑΚΑΣ 68

Ερ.27 ΠΩΣ ΠΙΣΤΕΥΕΙΣ ΟΤΙ ΣΕ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΖΟΥΝ ΟΙ ΓΥΡΩ ΣΟΥ;

	%
ΦΙΛΙΚΟ	62,9
ΕΞΥΠΝΟ	54,4
ΩΡΙΜΟ	54,4
ΕΥΔΙΑΘΕΤΟ/ΧΑΡΟΥΜΕΝΟ	48,1
ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ	46,9
ΚΑΛΟ ΜΑΘΗΤΗ	41,0
ΤΟΛΜΗΡΟ	34,7
ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΟ	32,2
ΕΥΠΡΟΣΑΡΜΟΣΤΟ	23,8
ΕΞΩΣΤΡΕΦΗ	16,9

	%
ΕΠΙΘΕΤΙΚΟ	18,5
ΔΥΣΚΟΛΟ	17,1
ΕΣΩΣΤΡΕΦΗ	11,9
ΑΝΩΡΙΜΟ	9,0
ΜΟΝΑΧΙΚΟ	8,9
ΑΔΙΑΦΟΡΟ	8,9
ΑΝΑΣΦΑΛΗ	7,6
ΑΝΟΗΤΟ	6,8
ΑΠΡΟΣΑΡΜΟΣΤΟ	6,4
ΑΚΕΦΟ	5,9
ΘΛΙΜΜΕΝΟ	4,5
ΑΛΛΟ	0,4

Τα περισσότερα παιδιά (62,9%) πιστεύουν ότι οι γύρω τους, τους χαρακτηρίζουν φιλικούς, ώριμους (54,4%) και έξυπνους (54,4%) ενώ το 18,5% όμως πιστεύει ότι τους χαρακτηρίζουν επιθετικούς, και το 17,1% δύσκολους.
(Δείτε Πίνακα 68)

ΠΙΝΑΚΑΣ 69

Ερ.28 ΕΧΕΙΣ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΥΓΕΙΑΣ;

	%
ΝΑΙ	6,9
ΟΧΙ	93,1

ΑΝ ΝΑΙ, ΠΟΙΑ;

	%*
ΑΣΘΜΑ	28,8
ΑΛΛΕΡΓΙΕΣ	9,6
ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΣΠΟΝΔΥΛΙΚΗΣ ΣΤΗΛΗΣ	9,6
ΚΑΡΔΙΟΛΟΓΙΚΑ	5,8
ΛΙΠΟΘΥΜΙΕΣ	5,8
ΧΑΜΗΛΟ ΣΙΔΗΡΟ	5,8
ΔΙΑΒΗΤΗΣ	3,8
ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΑΚΟΗΣ	3,8
ΒΡΟΧΟΠΝΕΥΜΟΝΙΑ	3,8
ΚΡΑΝΙΟΕΓΚΕΦΑΛΙΚΗ ΚΑΚΩΣΗ	3,8
ΓΥΝΑΙΚΟΛΟΓΙΚΑ	3,8
ΑΡΡΥΘΜΙΕΣ	3,8
ΤΡΙΓΛΥΚΕΡΙΔΙΑ	1,9
ΜΕΤΑΒΑΤΙΚΗ ΜΥΟΠΑΘΕΙΑ	1,9
ΣΠΑΣΜΟΙ	1,9
ΘΡΟΜΒΩΣΗ	1,9
ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΜΕ ΤΟ ΣΤΟΜΑΧΙ	1,9
ΕΜΕΤΟΙ	1,9

*Ποσοστά στο σύνολο που απάντησαν ΝΑΙ

Το 6,9% ανέφερε ότι έχει προβλήματα υγείας και τα περισσότερα από αυτά (28,8% που απάντησαν ότι έχουν προβλήματα υγείας) πάσχουν από άσθμα.
(Δείτε Πίνακα 69)

ΠΙΝΑΚΑΣ 70

Ερ.29 ΣΟΥ ΣΥΜΒΑΙΝΟΥΝ ΚΑΠΟΙΑ ΑΠΟ ΤΑ ΠΙΟ ΚΑΤΩ;

	ΣΥΧΝΑ	ΚΑΠΟΤΕ	ΣΠΑΝΙΑ	ΠΟΤΕ
	%	%	%	%
ΑΥΠΝΙΕΣ	11,5	22,4	37,1	29,0
ΕΝΟΥΡΗΣΗ	1,8	1,2	2,2	94,9
ΕΓΚΟΠΡΙΣΗ	1,7	1,5	4,6	92,2
ΚΑΤΑΘΛΙΨΗ	11,8	24,1	31,7	32,4
ΑΓΧΟΣ	34,9	34,1	19,5	11,4
ΠΟΝΟΙ ΣΤΗΝ ΚΟΙΛΙΑ	11,4	32,4	38,0	18,1
ΕΦΙΑΛΤΕΣ	5,7	16,8	46,7	30,8
ΕΠΙΘΕΤΙΚΟΤΗΤΑ	7,2	17,3	38,0	37,5
ΦΟΒΟΣ ΓΙΑ ΤΗ ΖΩΗ ΜΟΥ	6,7	7,4	20,1	65,7
ΥΠΕΡΒΟΛΙΚΑ ΑΥΞΗΜΕΝΗ ΟΡΕΞΗ ΓΙΑ ΦΑΓΗΤΟ	20,6	26,6	28,8	24,1
ΥΠΕΡΒΟΛΙΚΑ ΜΕΙΩΜΕΝΗ ΟΡΕΞΗ ΓΙΑ ΦΑΓΗΤΟ	4,4	16,2	33,4	46,1
ΑΥΤΟΤΡΑΥΜΑΤΙΚΗ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ	3,0	4,0	10,8	82,2
ΧΡΗΣΗ ΤΣΙΓΑΡΟΥ	12,9	5,7	8,6	72,8
ΧΡΗΣΗ ΑΛΚΟΟΛ	8,8	15,8	19,0	56,4
ΧΡΗΣΗ ΑΛΛΩΝ ΟΥΣΙΩΝ ΟΠΩΣ ΝΑΡΚΩΤΙΚΑ	2,4	1,2	1,7	94,8
ΕΛΛΕΙΨΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ	2,6	8,9	18,4	70,1

Το **άγχος** είναι σύμπτωμα από το οποίο υποφέρει το **88,6%** των παιδιών και **πέραν του ενός τρίτου** των ερωτηθέντων απάντησαν ότι υποφέρει **συχνά (34,9% των ερωτηθέντων)**. Άλλο σύμπτωμα είναι οι **πόννοι στην κοιλιά (81,9% του συνόλου)** και το **11,4%** απάντησε **συχνά**. Το **2,4%** κάνει **χρήση ναρκωτικών συχνά**, ενώ το **5,2%** κάνει **χρήση**. Επίσης το **8,8%** ανέφερε ότι κάνει **χρήση αλκοόλ συχνά** και το **43,6%** κάνει **χρήση**.

Όπως αναφέρθηκε και πιο πάνω στις περιπτώσεις των παιδιών που ασκείται βία ή οι γονείς τους καβγαδίζουν μπροστά τους υπάρχει αυξημένη συχνότητα χρήσης τόσο ναρκωτικών όσο και αλκοόλ. **(Δείτε Πίνακα 70)**

ΠΙΝΑΚΑΣ 71

Ερ.30 ΟΤΑΝ ΑΣΚΕΙΤΑΙ ΠΑΝΩ ΣΟΥ ΒΙΑ ΥΠΑΡΧΕΙ ΚΑΠΟΙΟΣ ΠΟΥ ΝΑ ΣΟΥ ΣΥΜΠΑΡΑΣΤΕΚΕΤΑΙ;

	%
ΝΑΙ	79,0
ΟΧΙ	21,0

ΑΝ ΝΑΙ, ΠΟΙΟΣ;

	%
ΦΙΛΟΙ	27,9
ΟΛΟΙ	17,7
ΓΟΝΕΙΣ	13,9
ΜΗΤΕΡΑ	13,2
ΑΔΕΛΦΙΑ/ΦΙΛΟΙ	9,5
ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ	9,0
ΣΥΓΓΕΝΕΙΣ	2,6
ΜΗΤΕΡΑ/ΑΔΕΛΦΙΑ	2,4
ΓΙΑΓΙΑ/ΠΑΠΠΟΥΣ	2,4
ΠΑΤΕΡΑΣ	1,4

Το 79% έχει συμπαράσταση από κάποιο πρόσωπο ή πρόσωπα. Στην πλειονότητα συμπαρίστανται οι φίλοι (27,9% των όσων απάντησαν ότι κάποιος του συμπαρίσταται). Ακολουθούν όλοι (17,7%) και οι γονείς (13,9%).

(Δείτε Πίνακα 71)

ΠΙΝΑΚΑΣ 72

Ερ.31 ΠΩΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΖΕΙΣ ΤΟΝ ΕΑΥΤΟ ΣΟΥ ΩΣ ΜΑΘΗΤΗ;

	%
ΑΡΙΣΤΟ	14,8
ΠΟΛΥ ΚΑΛΟ	27,9
ΚΑΛΟ	28,0
ΜΕΤΡΙΟ	24,3
ΚΑΚΟ	1,1
ΠΟΛΥ ΚΑΚΟ	0,4
ΑΔΙΑΦΟΡΟ	3,4

Το 28% χαρακτηρίζει τον εαυτό του ως καλό μαθητή και το 27,9% ως πολύ καλό. Ενώ κακό έως πολύ κακό το 1,5%.

(Δείτε Πίνακα 72)

ΠΙΝΑΚΑΣ 73

Ερ.32 ΠΩΣ ΣΕ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΖΟΥΝ ΟΙ ΓΟΝΕΙΣ ΣΟΥ ΩΣ ΜΑΘΗΤΗ;

	%
ΑΡΙΣΤΟ	18,1
ΠΟΛΥ ΚΑΛΟ	25,9
ΚΑΛΟ	23,7
ΜΕΤΡΙΟ	23,3
ΚΑΚΟ	3,5
ΠΟΛΥ ΚΑΚΟ	0,4
ΑΔΙΑΦΟΡΟ	5,0

Το 25,9% ανέφερε ότι οι γονείς τους, τούς χαρακτηρίζουν **πολύ καλούς μαθητές**, καλούς το 23,7% και **άριστους** το 18,1%, ενώ **κακούς έως πολύ κακούς μαθητές** το 3,9%, και **αδιάφορους** το 5,0%. (Δείτε Πίνακα 73)

ΠΙΝΑΚΑΣ 74

Ερ.33 ΟΙ ΓΟΝΕΙΣ ΣΟΥ ΕΙΝΑΙ ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΜΕΝΟΙ ΜΕ ΤΗΝ ΕΠΙΔΟΣΗ ΣΟΥ ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ;

	%
ΝΑΙ	62,0
ΟΧΙ	38,0

ΑΝ ΟΧΙ, ΠΩΣ ΑΝΤΙΔΡΟΥΝ;

	%
ΜΕ ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ	59,2
ΜΕ ΦΩΝΕΣ	37,6
ΜΕ ΣΩΜΑΤΙΚΗ ΒΙΑ	3,2

Οι περισσότεροι (62,0%) των ερωτηθέντων θεωρούν ότι **οι γονείς είναι ικανοποιημένοι με την επίδοση των παιδιών** ενώ το 38% ανέφεραν ότι **οι γονείς τους δεν είναι ικανοποιημένοι με την επίδοσή τους**. Το 59,2% από αυτούς ανέφεραν ότι οι γονείς τους αντιδρούν **με κατανόηση**, με **φωνές** το 37,6% και **με σωματική βία** το 3,2% στις περιπτώσεις που η επίδοση στο σχολείο δεν θεωρείται ότι είναι ικανοποιητική (από τους γονείς). (Δείτε Πίνακα 74)

ΠΙΝΑΚΑΣ 75

Στην ερώτηση **ΘΕΛΕΙΣ ΝΑ ΑΝΑΦΕΡΕΙΣ ΚΑΤΙ ΑΛΛΟ** οι απαντήσεις και τα ποσοστά των απαντήσεων δίδονται στον πιο κάτω πίνακα:

	%
ΜΕΡΙΚΕΣ ΦΟΡΕΣ ΜΕ ΚΑΤΑΛΑΒΑΙΝΟΥΝ, ΜΕΡΙΚΕΣ ΦΟΡΕΣ ΦΩΝΑΖΟΥΝ	9,1
ΛΕΝΕ ΠΩΣ ΑΔΙΑΦΟΡΩ ΓΙΑ ΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ – ΟΤΙ ΜΠΟΡΩ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΑ	9,1
ΚΛΕΙΝΟΜΑΙ ΣΤΟΝ ΕΑΥΤΟ ΜΟΥ ΚΑΙ ΑΥΤΟ ΜΟΥ ΠΡΟΚΑΛΕΙ ΛΙΠΟΘΥΜΙΕΣ	9,1
ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΑ ΤΗΛΕΟΠΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΓΙΑ ΣΧΕΣΕΙΣ ΓΟΝΙΩΝ – ΠΑΙΔΙΩΝ	9,1
ΕΑΝ ΜΕΙΝΩ ΣΤΑΣΙΜΟΣ ΘΑ ΜΕ ΔΕΙΡΟΥΝ ΠΟΛΥ ΣΟΒΑΡΑ	9,1
ΔΕΝ ΑΝΤΙΔΡΟΥΝ ΟΙ ΓΟΝΕΙΣ ΜΟΥ	9,1
ΜΕΡΙΚΕΣ ΦΟΡΕΣ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΑΣΚΕΙΤΑΙ ΛΙΓΗ ΒΙΑ	9,1
ΕΧΩ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΓΙΑ ΚΑΛΥΤΕΡΗ ΕΠΙΔΟΣΗ	27,3
ΔΕΝ ΙΚΑΝΟΠΟΙΟΥΝΤΑΙ ΜΕ ΤΙΠΟΤΑ ΟΙ ΓΟΝΕΙΣ ΜΟΥ	9,1

ΣΗΖΗΤΗΣΗ ΕΥΡΗΜΑΤΩΝ

Πιο κάτω συζητούνται τα ευρήματα της έρευνας και συγκρίνονται με αυτά παρόμοιων ερευνών άλλων χωρών. Είναι γεγονός ότι η έρευνα αυτή παρέχει την πρώτη ευκαιρία για σύγκριση της έκτασης και των μορφών βίας ενάντια στα παιδιά στην κυπριακή οικογένεια με ερευνητικά δεδομένα άλλων χωρών. Τέτοιες συγκρίσεις πρέπει να γίνονται βέβαια με μεγάλη προσοχή, δεδομένων των διαφορών στην κουλτούρα, στους ορισμούς, στη μεθοδολογία συλλογής πληροφοριών, και στις αντιλήψεις που αφορούν την κατανόηση της παιδικής κακοποίησης και παραμέλησης.

Αντιλήψεις των Παιδιών για θέματα Σωματικής και Συναισθηματικής, Σεξουαλικής Βίας και Παραμέλησης

Αρχικά συζητούνται τα ευρήματα της έρευνας σε σχέση με τις προσωπικές εκτιμήσεις (αντιλήψεις) των παιδιών σε ό,τι αφορά τις τρεις μορφές βίας: **σωματική, ψυχολογική και σεξουαλική**. Οι αντιλήψεις των παιδιών συγκρίνονται σε σχέση με τις απαντήσεις τους για τη βία που ανέφεραν ότι έχουν υποστεί. Είναι φανερό ότι το τι εκλαμβάνουν τα παιδιά ως βία που ασκείται εναντίον τους εξαρτάται άμεσα και προσδιορίζεται από το τι αντιλαμβάνονται ως βία αλλά και τι αποδέχονται ως φυσιολογική συμπεριφορά. Επιπλέον, οι αντιλήψεις των παιδιών της παρούσας έρευνας συγκρίνονται με αυτές παρόμοιων ερευνών τόσο στην Κύπρο όσο και στο εξωτερικό.

Αντιλήψεις των Παιδιών για τη Σωματική Βία

Τα ευρήματα που παρουσιάζονται στον Πίνακα 10 δείχνουν το μεγαλύτερο ποσοστό του δείγματος να θεωρεί το *κόψιμο με μαχαίρι* (83,1%), τη *γροθιά /κλοτσιά* (79,3%) το *κάψιμο με ζεστό νερό* (78,7%) και το *κάψιμο με τσιγάρο* (78,3%), ως τις σοβαρότερες μορφές σωματικής βίας (πολύ έως πάρα πολύ ενοχλητικές και με Μ.Ο βαθμολογίας να κυμαίνεται μεταξύ 6,2 και 6,0). Ακολουθούν ο *τραυματισμός* (74,5% και Μ.Ο 5,9) το *χτύπημα στο σώμα ή στο πρόσωπο* (68,8% και Μ.Ο 5,8) και το *ρίξιμο αντικειμένων* (63,3% και Μ.Ο 5,6). Το *χαστούκι* (39,6%) και το *τράβηγμα μαλλιών* (28,9%), βαθμολογούνται ελαφρώς πάνω από τον Μ.Ο (με 4,7 και 4,2

αντίστοιχα), ενώ το *σπρώξιμο* (5,8% και Μ.Ο 2,5) και το *τσίμπημα* (6% και Μ.Ο 2,4 θεωρούνται ως οι λιγότερο ενοχλητικές μορφές σωματικής βίας (καθόλου έως ελάχιστα ενοχλητικές). Είναι ενδιαφέρον να τονιστεί εδώ ότι τα ευρήματα της παρούσας έρευνας, όσον αφορά τις αντιλήψεις του δείγματος, συμφωνούν σε πολύ μεγάλο βαθμό με τα ευρήματα δύο ερευνών που έχουν πραγματοποιηθεί στην Κύπρο με δύο διαφορετικά δείγματα και αφορούν τις αντιλήψεις των Κυπρίων σε θέματα βίας στην οικογένεια (βλέπε Συμβουλευτική Επιτροπή για την Πρόληψη και Καταπολέμηση της Βίας στην Οικογένεια, 2000 και Apostolidou et al., 2003).

Αντιλήψεις των Παιδιών για την Ψυχολογική Βία

Όσον αφορά στη ψυχολογική βία (Πίνακας 11) φαίνεται πως η *απειλή για εγκατάλειψη ή θάνατο ή χτύπημα* (75%) και ο *εκφοβισμός κατά της ζωής* (70,3%) θεωρούνται ως οι σοβαρότερες μορφές βίας, με το δείγμα να δηλώνει ότι ενοχλείται από αυτές πολύ έως πάρα πολύ (με Μ.Ο βαθμολογίας 6,0 και 5,8 αντίστοιχα). Ακολουθεί η *απαγόρευση επαφής με φίλους* (65,2% και Μ.Ο: 5,6) και η *απομόνωση σε κλειστό χώρο* (63% και Μ.Ο:5,5). Ευρήματα πρόσφατης έρευνας στην Κύπρο, ανάμεσα σε 500 μαθητές γυμνασίου, ηλικίας 11-15 χρονών, (Apostolidou et al., 2003), σε σχέση με τις αντιλήψεις των παιδιών δείχνουν ότι η *απαγόρευση επαφής με φίλους* θεωρείται ως βία από το 86% του συνόλου του δείγματος. Η απομόνωση εκλαμβάνεται ως ψυχολογική βία από το 99% των παιδιών που προέρχονται από τα χαμηλότερα κοινωνικοοικονομικά στρώματα, και το 80% των παιδιών που προέρχονται από τα ψηλότερα κοινωνικοοικονομικά στρώματα. Το εύρημα αυτό ίσως να σημαίνει ότι η απομόνωση είναι μια πιο αποδεκτή μορφή τιμωρίας από γονείς και παιδιά των πιο ψηλών κοινωνικοοικονομικών στρωμάτων και πιθανό να μην θεωρείται ως μορφή βίας. Διάφοροι ερευνητές (Hart et al., 1987, και Garbarino, Guttman and Seely, 1986) θεωρούν την απομόνωση ως μια από τις οκτώ συμπεριφορές των γονιών οι οποίες εντάσσονται στην ψυχολογική βία.

Ως η λιγότερο ενοχλητική μορφή ψυχολογικής βίας παρουσιάζεται ο *εκφοβισμός με φωνές* (18,6%), η μόνη πράξη ψυχολογικής βίας με Μ.Ο: 3,6 (κάτω του θεωρητικού Μέσου Όρου 4).

Είναι ενδιαφέρον το γεγονός ότι, όσον αφορά στη ψυχολογική βία, όπως άλλωστε και στη σωματική, τα ευρήματα της παρούσας έρευνας έχουν πολλές ομοιότητες με τα ευρήματα των δύο ερευνών που προαναφέρθηκαν. Αξίζει επίσης να τονιστεί εδώ ότι μόνο το 52% (Μ.Ο: 4,9) του δείγματος των παιδιών φαίνεται να ενοχλείται πολύ έως πάρα πολύ από *κακοποίηση του κατοικίδιου του ζώου* (Πίνακας 11). Οι Giardino and Giardino, (2002), αναφέρουν ότι ένα παιδί που αποτυγχάνει να φροντίσει και να προστατεύσει το κατοικίδιό ζώο του είναι ίσως κακοποιημένο το ίδιο.

Αντιλήψεις των Παιδιών για τη Σεξουαλική Βία

Όλες οι πράξεις σεξουαλικής βίας που αναφέρονται στο ερωτηματολόγιο θεωρούνται από την πλειονότητα του δείγματος (81%) ως συμπεριφορές που ενοχλούν πολύ έως πάρα πολύ (Πίνακας 12). Οι πράξεις που ενοχλούν λιγότερο, αλλά όμως με ψηλό Μ.Ο. βαθμολογίας είναι η *περιγραφή σεξουαλικών σκηνών* (66% και Μ.Ο:5,6) και η *επίδειξη πορνογραφικού υλικού* (69,9% και Μ.Ο:5,7). Ως σοβαρότερες μορφές σεξουαλικής βίας δηλώνονται ο *εξαναγκασμός από ενήλικα να αγγίξει τα γεννητικά του όργανα* (89,8%), ο *εξαναγκασμός να ποζάρει γυμνός /γυμνή* (88,9%) και ο *εξαναγκασμός να γδυθεί μπροστά σε ενήλικα* (88,4%), όλες με Μ.Ο βαθμολογίας 6,5. Παραδόξως, ο *εξαναγκασμός σε σεξουαλική επαφή*, που είναι στην πραγματικότητα βιασμός, φαίνεται να ενοχλεί πολύ έως πάρα πολύ μόνο το 87% του δείγματος (και με Μ.Ο: 6,4). Το εύρημα αυτό θα πρέπει να μας προβληματίσει, ειδικά δεδομένου ότι και σε προηγούμενη έρευνα (Apostolidou et al., 2003) παρουσιάζονται ακόμη πιο ψηλά επίπεδα ανοχής στον τομέα αυτό.

Οι αντιλήψεις των παιδιών του δείγματος για συγκεκριμένες πράξεις σωματικής, ψυχολογικής και σεξουαλικής βίας παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Φαίνεται, εντούτοις, ότι το πολύ ψηλό ποσοστό των μαθητών (Πίνακας 10), που δεν θεωρεί ότι συμπεριφορές όπως *το τσίμπημα, το σπρώξιμο, το τράνταγμα και το τράβηγμα του αφτιού* αποτελούν βία (στην πραγματικότητα δηλώνουν ότι αυτές οι πράξεις τους ενοχλούν ελάχιστα), το σχετικά ψηλό ποσοστό που αποδέχεται τον εκφοβισμό με

φωνές (Πίνακας 11), καθώς και το ποσοστό που αποδέχεται τις διάφορες μορφές σεξουαλικής βίας (Πίνακας 12), αντιπροσωπεύει τις αντιλήψεις του γενικού κυπριακού πληθυσμού, δεδομένου ότι τα ευρήματα της παρούσας έρευνας συμφωνούν, σε γενικές γραμμές, με τα ευρήματα των δύο ερευνών που προαναφέρθηκαν (Συμβουλευτική Επιτροπή για την Πρόληψη και την Καταπολέμηση της Βίας στην Οικογένεια, 2000 και Apostolidou et al., 2003).

Τα πιο πάνω ευρήματα μπορούν να εξηγηθούν και με την υπόθεση ότι η πατριαρχική αντιμετώπιση των παιδιών στην κυπριακή οικογένεια θέλει τα παιδιά κτήμα των γονιών τους οπότε και η παραβίαση του σώματός τους θεωρείται, σε μεγάλο βαθμό, αποδεκτή ακόμη και από τα ίδια τα παιδιά, που συχνά την εκλαμβάνουν ως μια φυσιολογική συμπεριφορά. Δεν είναι τυχαία, άλλωστε, και η αντίληψη του 62% μαθητών γυμνασίου οι οποίοι δηλώνουν ότι 'Το ξύλο κάπου-κάπου κάνει καλό' (βλέπε Apostolidou et al., 2003), καθώς και με το εύρημα της έρευνας της Συμβουλευτικής Επιτροπής (ibid., 2000), που παρουσιάζει το 25% δείγματος ενηλίκων Κυπρίων να πιστεύουν ότι 'ο άντρας πρέπει να δείχνει την εξουσία του μέσα στο σπίτι'.

Πώς τα Παιδιά αξιολογούν τις Σχέσεις τους με τους Γονείς τους

Όπως φαίνεται από τα βιογραφικά στοιχεία του δείγματος οι ηλικίες των παιδιών κυμαίνονται από 12 - 18, με το μεγαλύτερο ποσοστό να καλύπτει τις ηλικίες 14 -18. Οι ηλικίες αυτές (εφηβεία) χαρακτηρίζονται από 'αντιδραστικές' συμπεριφορές (Straus, Gelles and Steinmetz, 1980; Fontana, 1988) οι οποίες δυσκολεύουν τις σχέσεις των παιδιών με τους γονείς τους και συχνά τα καθιστούν πιο επιρρεπή στην κακοποίηση (Cawson et al., 2000; Cawson, 2002). Είναι ενθαρρυντικό το γεγονός ότι (όπως φαίνεται και στον Πίνακα 13) μόνο ένα μικρό ποσοστό του δείγματος (4,5%), ανέφερε ότι δεν διατηρεί καλές σχέσεις με κανένα άτομο της οικογένειας, ενώ το 88,3% ανέφερε ότι διατηρεί καλές σχέσεις με όλους της οικογένειας και το υπόλοιπο 7,2% ανέφερε ότι διατηρεί καλές σχέσεις με κάποιο μέλος της οικογένειας. Οι Creighton and Russell, (1995) επισημαίνουν ότι, όπου οι σχέσεις γονιών παιδιών

δεν είναι πολύ καλές, υπάρχουν πολύ μεγαλύτερες πιθανότητες σωματικής κακοποίησης των παιδιών.

Η μεγάλη πλειονότητα των παιδιών ανέφερε ότι *οι γονείς αντιμετωπίζουν με κατανόηση και συζήτηση κάποια ανυπακοή/αταξία τους*. Όπως φαίνεται στον Πίνακα 14, η μητέρα/μητριά δείχνουν περισσότερη κατανόηση (77,3%) σε σύγκριση με τον πατέρα/πατριό (72,2%). Το εύρημα αυτό συνάδει και με τα ευρήματα της παγκύπριας έρευνας για τις αντιλήψεις των Κυπρίων για τη βία στην οικογένεια (Συμβουλευτική Επιτροπή για την Πρόληψη και την Καταπολέμηση της Βίας στην Οικογένεια, 2000) που τοποθετεί τον άντρα σε θέση εξουσίας μέσα στην οικογένειά του, παρέχοντάς του ταυτόχρονα το δικαίωμα να αντιμετωπίσει οποιαδήποτε ανυπακοή ή αταξία των παιδιών με τη χρήση σωματικής βίας και όχι κατ' ανάγκη με συζήτηση και κατανόηση. Τα ευρήματα που παρουσιάζονται στον Πίνακα 15 επιβεβαιώνουν την υπόθεση ότι ο πατέρας/πατριός αντιδρά σε ανυπακοή ή αταξία του παιδιού με περισσότερη χρήση σωματικής βίας (13,1%) σε σύγκριση με τη μητέρα/μητριά (9%).

Έρευνες στο εξωτερικό (Creighton and Russell, 1995, Ghate and Daniels, 1997 and Cawson, 2002) δείχνουν ότι σε οικογένειες στις οποίες η ανυπακοή/αταξία των παιδιών αντιμετωπίζεται ως σκόπιμη και κακόβουλη πράξη, συνήθως τιμωρείται και μάλιστα χρησιμοποιείται συχνά και η σωματική βία για 'διορθωτικούς σκοπούς'. Αντίθετα, οι πιθανότητες να χρησιμοποιηθεί οποιαδήποτε μορφή βίας είναι πολύ μειωμένες όταν τυχόν ανυπακοή/αταξία του παιδιού αντιμετωπίζεται με συζήτηση και κατανόηση.

Έκταση και Μορφές Βίας που Ασκείται ενάντια στα Παιδιά στην Κυπριακή Οικογένεια

Ποια είναι η έκταση;

Τα ευρήματα της παρούσας έρευνας θα πρέπει να εξεταστούν λαμβανομένων υπόψη των αντιλήψεων του δείγματος γύρω από το τι αποτελεί βία. Οι αντιλήψεις των παιδιών του παρόντος δείγματος, όπως αναφέρθηκε και πιο πάνω, μοιάζουν, σε μεγάλο βαθμό, με τα ευρήματα της έρευνας της Συμβουλευτικής Επιτροπής για την Πρόληψη και Καταπολέμηση της Βίας στην Οικογένεια, (2000), όπου στη έρευνα αυτή το 15% του δείγματος πιστεύει ότι πράξεις όπως το σπρώξιμο, το τράνταγμα, το τσίμπημα, το τράβηγμα αφτιού και το χαστούκι δεν αποτελούν βία, ενώ, το 1% πιστεύει ότι ακόμα και η κλοτσιά δεν αποτελεί βία.

Ως εκ τούτου, το εύρημα που παρουσιάζει το 20% του δείγματος να δηλώνει ότι *έχει υποστεί σωματική βία* από μέλος της οικογένειάς του (Πίνακας 17), δεν μπορεί να θεωρηθεί ως αντιπροσωπευτικό της έκτασης της σωματικής βίας που υφίστανται τα παιδιά στην κυπριακή οικογένεια, δεδομένου ότι, όπως αναφέρεται και από διάφορους ερευνητές (Αγάθωνος-Γεωργοπούλου, 1991, Cawson, 2002), η έκταση της βίας καθορίζεται σε μεγάλο βαθμό από το τι εκλαμβάνεται ως βία (τον ορισμό του προβλήματος) και το βαθμό ευαισθητοποίησης επαγγελματιών και κοινού. Ενδεικτικό του βαθμού αποδοχής κάποιων μορφών βίας από τον γενικό πληθυσμό, αλλά και των αντιλήψεων των Κυπρίων, είναι και το γεγονός ότι στην έρευνα της Συμβουλευτικής Επιτροπής (2000) το 20% του δείγματος δήλωσε ότι οι γονείς που κτυπούν τα παιδιά τους το κάνουν για το καλό τους (και ως εκ τούτου, το να κτυπάς το παιδί σου δεν θεωρείται πράξη βίας), κάτι που ενισχύει και την υπόθεση ότι τα ποσοστά σωματικής κακοποίησης που παρατηρούνται στην παρούσα έρευνα δεν είναι τα πραγματικά ποσοστά. Με το ίδιο σκεπτικό, τόσο η ψυχολογική όσο και η σεξουαλική βία που έχει δηλωθεί από τα παιδιά (και αναφέρεται πιο κάτω), δεν αντιπροσωπεύει την πραγματική έκταση βίας ενάντια στα παιδιά στην κυπριακή οικογένεια. Ερευνητές (Brown and Hamilton, 1997) αναφέρουν ότι στο Ηνωμένο Βασίλειο 5-15% των νεαρών ατόμων δηλώνουν ότι έχει ασκηθεί πάνω τους σωματική βία κατά την παιδική τους ηλικία, η έκταση της κακοποίησης όμως,

σύμφωνα με τους ίδιους, είναι πολύ μεγαλύτερη γιατί μόνο η κορυφή του παγόβουνου γίνεται συνήθως γνωστή.

Μορφές Βίας - Σωματική Βία

Όπως φαίνεται στον Πίνακα 18, το χαστούκι ήταν η πράξη βίας με το μεγαλύτερο ποσοστό (14,3% του δείγματος). Εδώ πρέπει να σημειωθεί ότι όσον αφορά τις προσωπικές αντιλήψεις των παιδιών για τη σωματική βία, μόνο ένα ποσοστό της τάξης του 40% (Πίνακας 10) φαίνεται να ενοχλείται πολύ έως πάρα πολύ από το χαστούκι, του οποίου ο Μ.Ο βαθμολογίας 4,7 μόλις υπερβαίνει το θεωρητικό Μ.Ο 4. Θα μπορούσε, λοιπόν, κανείς να υποθέσει ότι το 14% δεν είναι το πραγματικό ποσοστό που έχει δεχτεί χαστούκι, απλώς ίσως να μην έχει εκληφθεί από όλους ως βία. Ακολουθούν το χτύπημα στο σώμα (8,9%) το τράβηγμα του αφτιού, (7,2%) το τράβηγμα των μαλλιών (7,1%) και το χτύπημα στο πρόσωπο (7%). Σοβαρότερες πράξεις βίας, όπως το κόψιμο με μαχαίρι, το κάψιμο με ζεστό νερό και κάψιμο με τσιγάρο, παρουσιάζουν πολύ μικρά ποσοστά συχνότητας (0,7%, 0,5% και 0,5% αντίστοιχα ή περίπου το 1,7% του συνόλου των όσων απάντησαν). Πέρα από το ερώτημα που τέθηκε στα παιδιά για τις πράξεις βίας εναντίον τους από μέλος της οικογένειάς τους, στο ερώτημα πώς αντιδρούν οι γονείς τους σε ανυπακοή ή αταξία τους φαίνεται ξεκάθαρα (Πίνακας 14) ότι πολλοί γονείς καταφεύγουν στη χρήση κάποιας μορφής βίας, η οποία μπορεί μεν να ασκείται στα πλαίσια της πειθαρχίας και της συμμόρφωσης των παιδιών, όμως, όπως αναφέρουν οι Giardino and Giardino (2002, σ.384), 'η χρήση σωματικής τιμωρίας μπορεί να καταλήξει σε κακοποίηση, όταν οι γονείς βρίσκονται σε ένταση ή είναι θυμωμένοι'. Οι ίδιοι ερευνητές αναφέρουν επίσης ότι η σωματική τιμωρία συσχετίζεται με προβλήματα συμπεριφοράς όπως η επιθετικότητα, η αντικοινωνική συμπεριφορά και η παραβατικότητα καθώς και με χαμηλή αυτοεκτίμηση και κατάθλιψη.

Ποιοί υφίστανται σωματική βία;

Όπως φαίνεται από τα ευρήματα της παρούσας έρευνας μεταξύ των δύο φύλων τα αγόρια έχουν μεγαλύτερη πιθανότητα να υποστούν σωματική βία από μέλη της οικογένειάς τους. Το 21,7% των αγοριών δηλώνει ότι έχει υποστεί σωματική βία από μέλη της οικογένειας έναντι 18,8% των κοριτσιών. Οι Agathonos et al. (1982), υποστηρίζουν ότι οι γονείς, στην ελληνική κουλτούρα, έχουν συνήθως μεγαλύτερες προσδοκίες από τα αγόρια. Αυτό γίνεται αφορμή τα αγόρια να υποφέρουν βία στην οικογένεια περισσότερο από τα κορίτσια. Φαίνεται επίσης ότι περισσότερα παιδιά που ζουν σε πόλη σε σχέση με αυτά που ζουν σε χωριό υφίστανται σωματική βία (Πίνακας 25). Τα ποσοστά μεταξύ των ομάδων ηλικιών 12-15 και 16-18 είναι περίπου τα ίδια για όσα παιδιά ανέφεραν ότι έχουν υποστεί σωματική βία από μέλος της οικογένειας (19,7% και 20,6% αντίστοιχα). Είναι ενδιαφέρον το εύρημα του Πίνακα 26 το οποίο δείχνει τα ποσοστά κακοποίησης να παρουσιάζουν αυξητική τάση αντίστροφη της οικονομικής κατάστασης της οικογένειας. Συγκεκριμένα, τα παιδιά που δηλώνουν ότι η οικονομική κατάσταση της οικογένειάς τους είναι πολύ καλή αναφέρουν χαμηλότερα ποσοστά κακοποίησης (14%) σε αντίθεση με αυτά που δηλώνουν κακή οικονομική κατάσταση (48,7%). Οι Giardino and Giardino (2002) υποστηρίζουν ότι η φτώχεια είναι παράγοντας που συντείνει στην αύξηση της παιδικής κακοποίησης, δεδομένου ότι προκαλεί ένταση ανάμεσα στα μέλη της οικογένειας αποδυναμώνοντάς την και την προδιαθέτει σε καταστάσεις που επηρεάζουν αρνητικά τη γονική φροντίδα.

Ψυχολογική Βία – Συναισθηματική Βία

Οι τρόποι οι οποίοι αναφέρθηκαν από τα παιδιά ότι χρησιμοποιούνται από τους γονείς τους για αντιμετώπιση ανυπακοής/αταξίας, αφορούν κυρίως ψυχολογική παρά σωματική βία (Πίνακας 14). *Η στέρηση* είναι το κυρίαρχο μέσο που χρησιμοποιείται και από τους δύο γονείς (*στέρηση εξόδου, χαρτζιλικιού, επαφής με φίλους, παιχνιδιού και συμφωνημένη στέρηση*). Είναι χαρακτηριστικό, όμως ότι οι αντιδράσεις των μητέρων τείνουν να είναι, κατά κανόνα, λιγότερο τιμωρητικές, εύρημα που συμφωνεί άλλωστε και με τη δήλωση των παιδιών ότι οι μητέρα/μητριά αντιμετωπίζει τα παιδιά με περισσότερη κατανόηση.

Οι Κοκέβη και Αγάθωνος-Γεωργοπούλου (στην Αγάθωνος-Γεωργοπούλου, 1991) αναφέρουν ότι στην πλειονότητά τους (52%), οι ελληνίδες μητέρες παραδέχονται ότι τιμωρούν τα παιδιά τους στερώντας τους κάτι που τους αρέσει (πχ. τηλεόραση, παιχνίδι με φίλους).

Οι Claussen και Crittenden (Macdonald, (2001) επισημαίνουν ότι η ψυχολογική κακοποίηση είναι παρούσα σε όλες σχεδόν τις περιπτώσεις σωματικής και σεξουαλικής κακοποίησης. Ως εκ τούτου θα μπορούσε να εισηγηθεί κανείς ότι το 20% του δείγματος της παρούσας έρευνας που δηλώνει ότι έχει υποστεί σωματική κακοποίηση και το 9,9% που αναφέρει ότι υπέστη σεξουαλική βία έχει δεχτεί ταυτόχρονα και ψυχολογική βία. Ο Briere (1992) υποστηρίζει ότι η ψυχολογική – συναισθηματική βία συνδέεται άμεσα με τη σεξουαλική βία, ακόμη και στις περιπτώσεις που μπορεί να μην φαίνεται τόσο σοβαρή, όπως η διαφθορά και η ενθάρρυνση ανάπτυξης ενδιαφερόντων που δεν είναι κοινωνικά αποδεκτά (π.χ. επίδειξη πορνογραφικού υλικού ή περιγραφή σεξουαλικών σκηνών, μορφές που παρατηρούνται σε αυξημένα ποσοστά ανάμεσα στα αγόρια της παρούσας έρευνας).

Ψυχολογική-συναισθηματική κακοποίηση, όπως αναφέρει ο Hughes (1992), υφίσταται το μεγαλύτερο ποσοστό των παιδιών που είναι παρόντα σε σκηνές βίας ανάμεσα στα μέλη της οικογένειάς τους. Στην παρούσα έρευνα το 45,6% των παιδιών του δείγματος ανέφεραν ότι *οι γονείς τους ή άλλα μέλη της οικογένειας τους καβγαδίζουν μπροστά τους*. Επιπλέον, πρόσφατες έρευνες (Jaffe, Wolfe and Wilson, 1990 και Osofsky, 1999) έδειξαν ότι η έκθεση του παιδιού σε σκηνές βίας προκαλεί συναισθήματα σύγχυσης, ντροπής, θυμού, φόβου ντροπής, άγχους και, συχνά αντικοινωνικής συμπεριφοράς, η δε παρατεταμένη έκθεση προκαλεί συμπτώματα συναισθηματικού μουδιάσματος, καταναγκαστική συμπεριφορά, κατάθλιψη ή/και βίαιη συμπεριφορά. Κάποια από αυτά τα συναισθήματα αναφέρθηκαν από τα παιδιά όταν αυτά ερωτήθηκαν πώς αντιδρούν όταν *γονείς τους ή άλλα μέλη της οικογένειας τους καβγαδίζουν μπροστά τους* (Πίνακας 59).

Ψυχολογική βία φαίνεται να υφίσταται ένα αξιοπρόσεκτο ποσοστό των παιδιών του δείγματος (37,6%) τα οποία δηλώνουν ότι οι γονείς τους αντιδρούν με φωνές επειδή δεν είναι ικανοποιημένοι με την απόδοσή τους στο σχολείο. Το γεγονός επίσης ότι 8,9% του συνολικού δείγματος αναφέρουν ότι οι γονείς τους χαρακτηρίζουν κακούς, πολύ κακούς μαθητές ή αδιάφορους (Πίνακας 73), είναι μια μορφή ψυχολογικής βίας που, όπως αναφέρει και ο Briere (1992), δημιουργεί στο παιδί αισθήματα κατωτερότητας και χαμηλής αυτοεκτίμησης, κάτι που άλλωστε παρατηρείται σε μεγαλύτερη συχνότητα ανάμεσα στα παιδιά του δείγματος τα οποία αναφέρουν ότι έχουν υποστεί κακοποίηση (Πίνακας 66).

Επίσης το 14,1% του δείγματος ανέφεραν ότι συχνά νιώθουν φόβο για τη ζωή τους (Πίνακας 70), μια μορφή βίας η οποία έχει αξιολογηθεί ως πολύ σοβαρή από την πλειονότητα των παιδιών της παρούσας έρευνας.

Σεξουαλική βία

Ένα αξιοπρόσεκτο ποσοστό του δείγματος (9,9%) δηλώνουν ότι έχουν υποστεί κάποιες μορφές σεξουαλική κακοποίηση. Από τις δηλώσεις των παιδιών φαίνεται ότι η σεξουαλική βία ασκείται με την ίδια συχνότητα και στα δύο φύλα. Σύμφωνα με τους Giardino and Giardino (2002) στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής γύρω στο 20% των ενηλίκων γυναικών και 5-10% των ενηλίκων αντρών αναφέρουν ότι έχουν κακοποιηθεί σεξουαλικά σε ηλικία κάτω των 18. Στο Ηνωμένο Βασίλειο υπολογίζεται (Browne and Herbert, 1999) ότι 12-16% των γυναικών και 8% των αντρών έχουν υποστεί σεξουαλική κακοποίηση ως παιδιά, ενώ η MacDonald (2001) αναφέρει ότι ανάμεσα στα κορίτσια η σεξουαλική κακοποίηση κυμαίνεται μεταξύ 12-27% και ανάμεσα στα αγόρια 8-16%. Το γεγονός ότι στην παρούσα έρευνα δεν φαίνεται να υπάρχει διαφορά ανάμεσα στα δύο φύλα ίσως να οφείλεται και σε πιθανή δυσκολία των κοριτσιών να αναφέρουν σεξουαλική κακοποίηση, κάτι που επιβεβαιώνεται και από το γεγονός ότι μαθήτρια λυκείου η οποία έλαβε μέρος στην παρούσα έρευνα τηλεφώνησε ανώνυμα σε ερευνήτρια και της ανέφερε ότι τα τελευταία τρία χρόνια βιάζεται από τον πατέρα της, αλλά δεν το έχει αναφέρει στο ερωτηματολόγιο που συμπλήρωσε! Παρόμοιο περιστατικό αναφέρεται και σε άλλη

περίπτωση (Αποστολίδου, 2004), όπου δεκαεξάχρονη μαθήτρια φέρεται να έχει αναφέρει σε καθηγητή της ότι υπέστη βιασμό από τον πατέρα της και του ζήτησε να μην το αναφέρει σε κανένα.

Αν και δεν φαίνεται να υπάρχει διαφορά στα ποσοστά σεξουαλικής βίας ανάμεσα στα δύο φύλα, εντούτοις, υπάρχει σαφής διαφορά ως προς την μορφή βίας που εκδηλώνεται. Όπως φαίνεται και στον Πίνακα 36 περισσότερα κορίτσια έχουν εξαναγκαστεί από μέλος της οικογένειάς τους να ποζάρουν γυμνά (60%), να αγγίξουν τα γεννητικά όργανα (58,3), να γδυθούν (57,1) ή να έχουν υποστεί άγγιγμα σεξουαλικής φύσεως (54,4%). Τα αντίστοιχα ποσοστά για τα αγόρια είναι πολύ μικρότερα: 40%, 41,7%, 42,9% και 45,6%. Πιο ψηλά ποσοστά αναφέρουν τα αγόρια για την επίδειξη πορνογραφικού υλικού (60% σε σχέση με 40% για τα κορίτσια) και για την περιγραφή σεξουαλικών σκηνών (58,3% για τα αγόρια και 41,7% για τα κορίτσια).

Το εύρημα ότι πολύ ψηλότερο ποσοστό αγοριών (58,3% σε σύγκριση με 41,7% κοριτσιών) αναφέρουν σεξουαλική επαφή με μέλος της οικογένειάς τους είναι κάτι που χρήζει περισσότερης διερεύνησης, δεδομένων και των περιστατικών που έχουν προαναφερθεί.

Περισσότερα παιδιά που ζουν σε χωριό δηλώνουν να έχουν υποστεί άγγιγμα σεξουαλικής φύσεως ή να έχουν εξαναγκαστεί να αγγίξουν τα γεννητικά όργανα μέλους της οικογένειάς τους (60,7% και 50,7% αντίστοιχα, σε αντίθεση με 39,3% και 42,9% αντίστοιχα για τα παιδιά της πόλης). Όλες οι άλλες μορφές σεξουαλικής κακοποίησης παρουσιάζουν πιο ψηλά ποσοστά στην πόλη (Πίνακας 37).

Το 27,9% όσων δηλώνουν ότι έχουν υποστεί κάποια μορφή σεξουαλικής κακοποίησης έχουν αναφέρει το περιστατικό σε *κάποιον* και οι περισσότεροι *στην μητέρα* τους (το 45,5% όσων απάντησαν ότι το ανέφεραν). Το 27,3% σε *φίλους* και το 13,6% στην *αστυνομία*, το 9,1% στον *παππού* και το 4,5% σε *αδέλφια/φίλους*. Οι κυριότεροι λόγοι που δεν το ανέφεραν, όπως απάντησαν, ήταν ότι *δεν ήθελαν να το*

μάθουν (58,3% στο σύνολο των όσων δεν το ανέφεραν), φοβήθηκαν (25%) ή απειλήθηκαν (16,7%).

Περισσότερα παιδιά που ζουν σε πόλη ανέφεραν το γεγονός της σεξουαλικής κακοποίησης τους σε σχέση με αυτά που ζουν σε χωριό (61,3% και 38,7% αντίστοιχα).

Ποια είναι η συχνότητα;

Από το σύνολο των παιδιών που δήλωσαν ότι έχουν υποστεί σωματική βία ένα ποσοστό 4,4% ανέφεραν ότι αυτή εκδηλώνεται *καθημερινά*, ενώ το 23,9% δήλωσαν ότι αυτό συμβαίνει *συχνά έως πολύ συχνά*. Το 71,7% ανέφερε ότι σπάνια εκδηλώνονται πράξεις σωματικής βίας εναντίον του. Στην ερώτηση *‘Πότε ήταν η τελευταία φορά που μέλος της οικογένειάς τους έχει αντιδράσει με σωματική βία εναντίον τους’* το 54,9% των παιδιών που δήλωσαν ότι έχουν υποστεί σωματική βία ανέφερε ότι αυτό συνέβη *πριν έξι μήνες*, το 21,8% *πριν ένα μήνα* και το 23,3% ανέφερε *πριν μια βδομάδα*.

Αν και τα ευρήματα της παρούσας έρευνας δείχνουν ότι η σεξουαλική βία εμφανίζεται με την ίδια συχνότητα ανάμεσα στα δύο φύλα, ίσως θα πρέπει να διερευνηθεί καλύτερα η πτυχή αυτή προτού διατυπωθούν γενικά συμπεράσματα, δεδομένου ότι τα διεθνή στατιστικά στοιχεία φανερώνουν πολύ ψηλότερα ποσοστά σεξουαλικής κακοποίησης ανάμεσα σε κορίτσια. (Gelles and Lancaster, 1987; Giardino and Giardino, 2002 and Cawson, 2002).

Παραμέληση

Οι παράμετροι που χρησιμοποιήθηκαν για τη διερεύνηση της παραμέλησης αφορούν την παροχή τροφής και ιατρικής φροντίδας, ένδυσης και την ανάληψη ευθύνης από τα παιδιά για την φροντίδα του εαυτού τους ή κάποιου άλλου μέλους της οικογένειας (αρρώστου ή ανάπηρου). Το ερωτηματολόγιο δεν κάλυψε τον τομέα της συναισθηματικής παραμέλησης, έναν τομέα, όπως αναφέρουν και διάφοροι ερευνητές (Brassard, Hart and Hardy; Cawson, 2002), ιδιαίτερα δύσκολο να διερευνηθεί. Το μεγαλύτερο ποσοστό του δείγματος που αναφέρει παραμέληση

αφορά παιδιά που αναγκάζονται να φροντίζουν τον εαυτό τους επειδή οι γονείς απουσιάζουν (15,6%) ή επειδή οι γονείς έχουν προβλήματα (12,7%). Επίσης, 7,5% του δείγματος δήλωσε ότι αναγκάζεται συχνά να φροντίζει κάποιον άρρωστο από την οικογένειά του και το 7% αναγκάζεται συχνά να φροντίζει κάποιον ανάπηρο από την οικογένεια.

Επιπλέον, το 3,6% των ερωτηθέντων ανέφεραν ότι δεν πηγαίνουν με καθαρά ρούχα στο σχολείο κάθε μέρα και το 3,1% πηγαίνουν νηστικοί στο σχολείο γιατί δεν υπάρχει φαγητό στο σπίτι, ενώ το 4,1% των παιδιών του δείγματος πηγαίνουν νηστικά στο σχολείο γιατί δεν υπάρχει κανείς να ετοιμάσει φαγητό.

Επίσης 3,5% του δείγματος δήλωσε ότι κανείς δεν τον/την φροντίζει όταν είναι άρρωστος/η και το 3,4% ότι κανείς δεν τον/την παίρνει στο γιατρό, και ακόμη το 2,2% ανέφερε ότι η οικογένεια τον/την παραμελεί όταν είναι άρρωστος/η.

Όλα τα ευρήματα της έρευνας που αφορούν στην παραμέληση φαίνονται να συνδέονται άμεσα με την οικονομική κατάσταση των οικογενειών. Έτσι, (όπως φαίνεται και στους Πίνακες 55A - 55H) παρατηρούνται πολύ ψηλότερα ποσοστά παιδιών που υφίστανται κάποιας μορφής παραμέληση και ανήκουν (σύμφωνα με την αξιολόγηση που έκαναν τα ίδια τα παιδιά για την οικονομική κατάσταση της οικογένειάς τους -Πίνακας 2-) στα λιγότερο οικονομικά εύρωστα τμήματα της κοινωνίας. Πολύ περισσότερα παιδιά που δηλώνουν κακή οικονομική κατάσταση αναφέρουν ότι αναγκάζονται συχνά να φροντίζουν τον εαυτό τους επειδή οι γονείς τους απουσιάζουν ή έχουν προβλήματα (45,7% και 42,9% αντίστοιχα σε σχέση με 12,4% και 9% των παιδιών που δηλώνουν ότι η οικονομική κατάσταση της οικογένειάς τους είναι πολύ καλή). Επίσης, τα ποσοστά των παιδιών που αναφέρουν ότι αναγκάζονται να φροντίζουν κάποιο άρρωστο ή ανάπηρο άτομο παρουσιάζονται πολύ πιο ψηλά στα παιδιά που δηλώνουν κακή οικονομική κατάσταση (23,5% και 26,5% αντίστοιχα) σε σύγκριση με αυτούς που δηλώνουν καλή οικονομική κατάσταση (8,9% και 7,9% αντίστοιχα). Ψηλότερα ποσοστά παρατηρούνται επίσης και ανάμεσα στα παιδιά με κακή οικονομική κατάσταση που πηγαίνουν στο σχολείο

νηστικά γιατί δεν υπάρχει φαγητό (Πίνακας 55Δ) ή γιατί δεν υπάρχει κάποιος να ετοιμάσει φαγητό (Πίνακας 55Ε) καθώς και ανάμεσα στα παιδιά που όταν είναι άρρωστα δεν υπάρχει κανείς να τα φροντίζει (Πίνακας 55Ζ) ή να τα πάρει στο γιατρό (Πίνακας 55Η) ή που δεν έχουν καθημερινά καθαρά ρούχα για το σχολείο (Πίνακας 55Γ).

Όπως αναφέρουν διάφοροι ερευνητές υπάρχει ισχυρή σύνδεση ανάμεσα στην φτώχεια και στην παραμέληση παρά στην φυσική ή στη σεξουαλική κακοποίηση (Daro & McCurdy, 1992; National Center for Children in Poverty, 1991; Drake & Pandey, 1996).

Παιδιά μάρτυρες βίας στην οικογένεια

Το 45,6% του δείγματος ανέφεραν ότι *οι γονείς ή άλλα μέλη της οικογένειάς τους καβγαδίζουν μπροστά τους*. Από το σύνολο των όσων ανέφεραν ότι *γονείς ή άλλα μέλη της οικογένειάς τους καβγαδίζουν μπροστά τους* το 4,3% (2% του συνόλου των ερωτηθέντων) ανέφεραν ότι αυτό γίνεται *καθημερινά*, το 59% ότι γίνεται *σπάνια*, ενώ το 14,1% ανέφερε ότι η τελευταία φορά ήταν *χθες* και για το 32,3% η τελευταία φορά ήταν πριν μια βδομάδα. Όπως φαίνεται και στον Πίνακα 59, ένα σημαντικό ποσοστό εκείνων που *οι γονείς ή άλλα μέλη της οικογένειας τους καβγαδίζουν μπροστά τους*, (συνολικά 20,8%) δήλωσαν ότι *αντιδρούν φεύγοντας ή πηγαίνοντας στο δωμάτιό τους*, 19,8% δήλωσαν ότι *ακούνε τους γονείς να καβγαδίζουν χωρίς να αντιδρούν* ενώ 16,8% *δεν δίνουν σημασία*. Μόνο το 12,9% ανέφεραν ότι *συζητούν για να βρουν λύση*.

Όπως αναφέρουν οι Jaffe, Wolfe and Wilson, (1990) και Giardino and Giardino (2001) τα παιδιά μάρτυρες βίας στην οικογένεια υποφέρουν από βραχυπρόθεσμες αλλά και μακροπρόθεσμες επιπτώσεις, όπως μετατραυματικό στρες, αυξημένη επιθετικότητα, χαμηλή αυτοεκτίμηση, εσωστρέφεια, δυσκολία στην προσαρμογή, ανασφάλεια κ.ά.

Τα ευρήματα της παρούσας έρευνας δείχνουν ότι το ποσοστό των παιδιών που είναι μάρτυρες βίας και χαρακτηρίζουν τον εαυτό τους με κάποιο αρνητικό χαρακτηρισμό είναι ψηλότερο σε σύγκριση με τα παιδιά που δεν είναι μάρτυρες βίας. Έτσι, όπως φαίνεται και στον (Πίνακα 67), πολύ περισσότερα παιδιά μάρτυρες βίας χαρακτηρίζουν τον εαυτό τους: ανασφαλή, θλιμμένο, άκεφο, εσωστρεφή, δύσκολο, επιθετικό, απροσάρμοστο και αδιάφορο τόσο σε σχέση με τα παιδιά που δεν δήλωσαν ότι είναι μάρτυρες βίας, αλλά και σε σχέση με τον γενικό πληθυσμό του δείγματος.

Επιπτώσεις της Βίας

Σύμφωνα με τις απαντήσεις του δείγματος (Πίνακας 23) *οι μώλωπες, τα γδαρσίματα και οι πονοκέφαλοι* είναι οι κύριες επιπτώσεις πράξεων σωματικής βίας (7,6%, 6,8% και 5,1% αντίστοιχα των όσων δηλώνουν ότι έχουν υποστεί βία). Πέραν των πιο πάνω, η βία φαίνεται να έχει εκφραστεί και με πιο σοβαρές μορφές, όπως: τραύματα στο κεφάλι, αιμορραγία, σπάσιμο οστών, τραύματα στα γεννητικά όργανα, εγκαύματα και άλλα τραύματα (Πίνακας 23). Πολύ λυπηρό/ ανησυχητικό είναι και το εύρημα ότι το 91,7% των παιδιών που δηλώνουν ότι η κακοποίηση τους προκάλεσε κάποιο τραύμα δηλώνουν επίσης ότι δεν έχουν τύχει ιατρικής περίθαλψης. Πραγματικά ανησυχητικό είναι το ότι μόνο 8,3% αυτών που τραυματίστηκαν μετά από βίαιη συμπεριφορά εναντίον τους έτυχαν ιατρικής περίθαλψης.

Ένα εύρημα της παρούσας έρευνας το οποίο χρήζει ιδιαίτερης προσοχής αλλά και περαιτέρω διερεύνησης αφορά τη *χρήση αλκοόλ και άλλων ουσιών, όπως ναρκωτικά*. Και ενώ στο σύνολο του δείγματος το 24,6% δηλώνει ότι κάνει χρήση αλκοόλ και 3,6% κάνει χρήση άλλων ουσιών, όπως ναρκωτικά κάποτε έως συχνά (Πίνακας 70), τα ποσοστά αυτά είναι κατά πολύ πιο αυξημένα σε περιπτώσεις όπου ασκείται κάποια μορφή σωματικής βίας ενάντια στα παιδιά και φτάνουν το 36,4% για τη χρήση αλκοόλ και 9,4% για χρήση άλλων ουσιών όπως ναρκωτικά. Αυξημένα, επίσης παρουσιάζονται τα ποσοστά ανάμεσα σε παιδιά που δηλώνουν ότι έχουν υποστεί κάποια μορφή σεξουαλικής κακοποίησης (φτάνουν το 39,3% για χρήση αλκοόλ και 8,9% για χρήση άλλων ουσιών όπως ναρκωτικά). Στην περίπτωση των

παιδιών που δηλώνουν μάρτυρες βίας –συγκεκριμένα οι γονείς τους ή άλλα μέλη της οικογένειας τους καβγαδίζουν μπροστά τους- (Πίνακας 64) τα ποσοστά αυτών που κάνουν χρήση αλκοόλ είναι επίσης αυξημένα (29,8%), με ελαφρώς αυξημένα τα ποσοστά για χρήση άλλων ουσιών όπως ναρκωτικά (3,8%). Οι Cohen et al., (2003) όπως έχει ήδη αναφερθεί, υποστηρίζουν ότι η βία ενάντια στα παιδιά τα προδιαθέτει στο να εμφανίσουν διάφορες διαταραχές που σχετίζονται με τη χρήση αλκοόλ και άλλων ουσιών κατά τη διάρκεια της εφηβείας και της ενηλικίωσης, ενώ οι Plant et al (2004), υποστηρίζουν ότι υπάρχει μεγάλη σύνδεση μεταξύ σεξουαλικής κακοποίησης στην παιδική ηλικία και κατάχρησης αλκοόλ, και άλλων ψυχοτρόπων ουσιών.

Αξιοσημείωτο είναι και το γεγονός ότι παιδιά που έχουν υποστεί σωματική βία από μέλος της οικογένειάς τους προσδίδουν στον εαυτό τους πολύ περισσότερους αρνητικούς χαρακτηρισμούς σε σχέση με παιδιά που δεν έχουν υποστεί σωματική βία. Έτσι, όπως φαίνεται και στον Πίνακα 65, πολύ περισσότερα κακοποιημένα παιδιά χαρακτηρίζουν τον εαυτό τους ως *ανασφαλής, θλιμμένο, άκεφο, μοναχικό, ανώριμο, επιθετικό ή απροσάρμοστο*.

Ποιοι είναι οι θύτες;

Από αυτούς που δήλωσαν ότι έχουν υποστεί σωματική βία, στο ερώτημα από ποιο μέλος της οικογένειάς τους έχουν υποστεί βία, το 72% του δείγματος δεν απάντησε. Από τις υπόλοιπες απαντήσεις φαίνεται ότι το μέλος της οικογένειας που προβαίνει στις περισσότερες πράξεις βίας είναι ο πατέρας (12,7%), ακολουθεί η μητέρα (7,1%) τα αδέρφια (6,2%), καθώς επίσης ο παππούς και η γιαγιά και άλλο μέλος (2%). Οποσδήποτε το γεγονός ότι σχεδόν τα τρία τέταρτα του δείγματος δεν απάντησαν δεν μπορεί να οδηγήσει σε γενίκευση των παρόντων ευρημάτων επί του συνόλου του δείγματος. Εντούτοις, και από τις απαντήσεις του δείγματος στο ερώτημα: Πώς αντιμετωπίζουν οι γονείς τους ανυπακοή ή αταξία (Πίνακας 14) βλέπουμε το 14,1% των παιδιών του δείγματος να δηλώνει ότι ο πατέρας αντιδρά με κάποια μορφή βίας και το 9% να δηλώνει ότι η μητέρα αντιδρά με κάποια μορφή βίας. Τα πιο πάνω ευρήματα, τα οποία παρουσιάζουν μεταξύ τους μια συνοχή,

συνάδουν και με τα ευρήματα της έρευνας της Συμβουλευτικής Επιτροπής (2000) που, κατά κανόνα, δείχνουν τους άντρες να είναι θύτες και τις γυναίκες ή τα παιδιά θύματα. Η θέση εξουσίας που κατέχει ο άντρας μέσα στο σπίτι του παρέχει το 'δικαίωμα άσκησης σωματικής βίας, αλλά και άλλων μορφών στα μέλη της οικογένειάς του. Ανάλογα δικαιώματα έχει και η γυναίκα αλλά μόνο σε σχέση με τα παιδιά.

Επίπεδο Μόρφωσης του Θύτη

Γενικά, φαίνεται ότι το μεγαλύτερο ποσοστό πατεράδων που αντιδρούν σε ανυπακοή/αταξία των παιδιών τους με σωματική βία, περιλαμβανομένου και του κτυπήματος στο πρόσωπο ή στο σώμα με βέργα/ζώνη και του κτυπήματος με κάποιο αντικείμενο, έχουν μόρφωση δημοτικού σχολείου. (Πίνακας 15). Στην πλειονότητά τους οι πατεράδες με μόρφωση πανεπιστημίου αντιδρούν σε ανυπακοή/αταξία των παιδιών τους κυρίως με κάποιου είδους στέρηση ή φωνές, απειλές και εκφοβισμούς και σε μικρότερο βαθμό αντιδρούν με κάποιο είδος σωματικής βίας.

Φαίνεται επίσης, (Πίνακας 21) ότι τα ποσοστά παιδιών των οποίων ο πατέρας έχει επίπεδο μόρφωσης δημοτικού σχολείου και δηλώνουν ότι έχουν υποστεί σωματική βία είναι μεγαλύτερα σε σύγκριση με τα παιδιά των οποίων ο πατέρας έχει πανεπιστημιακή μόρφωση (26% και 21,6% αντίστοιχα). Ενώ τα αντίστοιχα ποσοστά για τις μητέρες είναι 20,5% και 23,7%,. Το χαμηλότερο ποσοστό άσκησης σωματικής βίας παρατηρείται ανάμεσα σε πατεράδες με επίπεδο μόρφωσης γυμνασίου (11,8%) ενώ το αντίστοιχο ποσοστό για τις μητέρες με γυμνασιακή μόρφωση είναι 25,5%.

Αίτια άσκησης βίας

Ο κυριότερος λόγος που αναφέρεται από τα παιδιά για την άσκηση σωματικής βίας εναντίον τους είναι επειδή *δεν υπάρχει κατανόηση* με ποσοστό 6% και μετά ακολουθεί επειδή *δεν διάβαζα ικανοποιητικά* και επειδή *θέλουν να με ελέγχουν* (5,1% και 4,9% αντίστοιχα). *Επειδή τσακώθηκα με κάποιον* και επειδή *ζητούσα κάτι με επιμονή* είναι λόγοι που αναφέρει το 3,6% του δείγματος ως αίτια άσκησης βίας, ενώ το 3,1% αναφέρει το ότι *επέστρεψε αργά από έξοδο*. *Επειδή δεν πήρα καλούς βαθμούς* και επειδή *δεν ήθελα να πάω σε ιδιαίτερα μαθήματα* αναφέρονται από το 2,5% και 1,6% αντίστοιχα. Από το 38% του δείγματος το οποίο δηλώνει ότι οι γονείς του δεν είναι ικανοποιημένοι με την απόδοσή του στο σχολείο, το 3,2% αναφέρει ότι οι γονείς αντιδρούν με σωματική βία. Όταν τα παιδιά ρωτήθηκαν αν ήθελαν να αναφέρουν κάτι άλλο, ένα αρκετά μεγάλο ποσοστό του δείγματος (9,1%), ανέφερε ότι *‘Αν μείνω στάσιμος θα με δείρουν πολύ σοβαρά’*. Ενδιαφέρον είναι επίσης το γεγονός ότι 9,1% του δείγματος ανέφερε ότι *‘Μερικές φορές πρέπει να ασκείται λίγη βία..’*

Το 79% των παιδιών που ανέφεραν ότι έχει ασκηθεί βία εναντίον τους δηλώνουν επίσης ότι έχουν συμπαράσταση από κάποιο πρόσωπο ή πρόσωπα. Στην πλειονότητα συμπαρίστανται *οι φίλοι* (27,9% των όσων απάντησαν ότι κάποιος τους συμπαρίσταται). Ακολουθούν *όλοι* (17,7%), *οι γονείς* (13,9%) και η *μητέρα* (13,2%).

Συμπεράσματα

- Η παιδική κακοποίηση δεν είναι καινούργιο πρόβλημα: ιστορικά αποτελούσε και στον τόπο μας, όπως και στο εξωτερικό, έναν αποδεκτό τρόπο 'συνέτισης' και πειθαρχίας των παιδιών από τους γονείς.
- Η παρούσα έρευνα, ως η πρώτη εθνική έρευνα στον τομέα αυτό δείχνει δυστυχώς ότι η έκταση, η συχνότητα και οι μορφές βίας ενάντια στα παιδιά στην Κυπριακή οικογένεια βρίσκονται σε ανησυχητικά επίπεδα.
- Κάποιες μορφές βίας ενάντια στα παιδιά φαίνεται να είναι (από τα ίδια τα παιδιά) λιγότερο αποδεκτές σε σύγκριση με άλλες.
- Συχνά, οι διάφορες μορφές κακοποίησης συνυπάρχουν, γι' αυτό δεν είναι εύκολο να εξαχθούν με βεβαιότητα συμπεράσματα για την ακριβή έκταση της παιδικής κακοποίησης.
- Σχεδόν όλες οι μορφές σωματικής και σεξουαλικής κακοποίησης εμπεριέχουν στοιχεία ψυχολογικής και συναισθηματικής κακοποίησης.
- Ένα μεγάλο ποσοστό του δείγματος φαίνεται να διατηρεί καλές σχέσεις με τους γονείς τους.
- Τουλάχιστον το 20% των παιδιών του δείγματος, στην πλειονότητά τους αγόρια που ζουν σε πόλη, έχει υποστεί κάποιας μορφής σωματική κακοποίηση.
- Πέρα από το χαστούκι, τα χτυπήματα στο σώμα και στο πρόσωπο, και το τράβηγμα αφτιού και μαλλιών, η άσκηση βίας ενάντια στα παιδιά έχει παρουσιαστεί με τραύματα στο κεφάλι, αιμορραγίες, σπάσιμο οστών, τραύματα στα γεννητικά όργανα και εγκαύματα.
- Μόνο ένα μικρό ποσοστό των παιδιών που έχουν τραυματιστεί μετά από βίαιη συμπεριφορά εναντίον τους έχουν τύχει ιατρικής περίθαλψης.
- Μια σημαντική μειονότητα (20%) των παιδιών που δήλωσαν ότι έχουν υποστεί κακοποίηση δεν είχαν συμπαράσταση από κανέναν.
- Παρατηρούνται αυξημένα ποσοστά χρήσης αλκοόλ και άλλων ουσιών ανάμεσα σε παιδιά που δηλώνουν ότι έχουν υποστεί σωματική κακοποίηση ή που είναι μάρτυρες σκηνών βίας ανάμεσα στους γονείς τους.

- Τα παιδιά που δηλώνουν ότι έχουν υποστεί σωματική κακοποίηση ή που είναι μάρτυρες σκηνών βίας ανάμεσα στους γονείς τους προσδίδουν στον εαυτό τους πολύ περισσότερους αρνητικούς χαρακτηρισμούς.
- Αν και το ίδιο ποσοστό αγοριών και κοριτσιών αναφέρουν σεξουαλική κακοποίηση παρουσιάζεται σαφής διαφορά ως προς τις μορφές που αναφέρονται από τα δύο φύλα. Τα κορίτσια φαίνονται να κινδυνεύουν περισσότερο από τις σοβαρότερες μορφές σεξουαλικής κακοποίησης.
- Παρουσιάζονται σαφείς διαφορές ως προς το φύλο και το μορφωτικό επίπεδο του θύτη. Οι άντρες, και ως επί το πλείστον αυτοί με χαμηλότερο επίπεδο μόρφωσης, φαίνεται να ασκούν περισσότερη σωματική βία.
- Η έλλειψη κατανόησης και η κακή σχολική επίδοση αναφέρονται από τα παιδιά ως τα κύρια αίτια άσκησης βίας εναντίον τους.
- Υπάρχει σαφής ένδειξη ότι όλες οι μορφές παιδικής παραμέλησης υπάρχουν σε μεγαλύτερα ποσοστά στις οικογένειες με χαμηλότερα εισοδήματα.

Εισηγήσεις

Η Κύπρος έχει υπογράψει τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα του παιδιού. Το Άρθρο 3 της Σύμβασης δεσμεύει τα κράτη-μέλη να λάβουν όλα τα αναγκαία μέτρα για τη διασφάλιση φροντίδας και προστασίας των παιδιών και της προαγωγής της ολοκληρωμένης ανάπτυξής τους. Το Άρθρο 19 της Σύμβασης δεσμεύει επίσης για 'προστασία από κάθε μορφή κακοποίησης-παραμέλησης από γονείς και φροντιστές'. Πιο κάτω παρατίθενται εισηγήσεις για τρόπους με τους οποίους μπορεί να διαφυλαχτεί η προστασία του παιδιού από κακοποίηση-παραμέληση μέσα στην οικογένειά του.

Η έκταση και η συχνότητα του προβλήματος δεν μπορεί να εκτιμηθεί με βεβαιότητα με τα υπάρχοντα στατιστικά στοιχεία, δεδομένου ότι στις διάφορες αρμόδιες υπηρεσίες φτάνουν μόνο οι καταγγεληθείσες περιπτώσεις και η κάθε υπηρεσία διατηρεί ξεχωριστά στατιστικά στοιχεία:

- **Εισήγηση 1:**

Διαφαίνεται η αναγκαιότητα δημιουργίας Εθνικού Συντονιστικού Φορέα ο οποίος θα αναλάβει την καταγραφή και το γενικό συντονισμό στατιστικών στοιχείων για όλες τις υποθέσεις που αναφέρονται στις αρμόδιες υπηρεσίες.

Η ενίσχυση και η αναβάθμιση της Συμβουλευτικής Επιτροπής και η στενότερη επαφή της με τις υπηρεσίες θα μπορούσε να βοηθήσει σ' αυτό τον τομέα.

Τα περιστατικά παιδικής κακοποίησης-παραμέλησης και ειδικά της σεξουαλικής κακοποίησης, τα οποία καταγγέλλονται στις αρμόδιες αρχές δεν αντιπροσωπεύουν τον πραγματικό αριθμό των περιστατικών.

- **Εισήγηση 2:**

Η δημιουργία 'Αρχείου Περιστατικών Κακοποίησης Παιδιών' (Child Abuse Register) θα βοηθήσει στην παρακολούθηση όλων των περιστατικών τα οποία, με οποιονδήποτε τρόπο, γνωστοποιούνται στις αρμόδιες αρχές, έτσι ώστε να παρέχεται η αναγκαία προστασία.

Η παρούσα έρευνα, ως η πρώτη εθνική έρευνα στον τομέα αυτό, παρέχει μια αρκετά ρεαλιστική εικόνα της έκτασης και των μορφών της παιδικής κακοποίησης-παραμέλησης στην Κυπριακή οικογένεια η οποία μπορεί να αποτελέσει μια πλούσια βάση ερευνητικών δεδομένων.

- **Εισήγηση 3:**

Η έρευνα παρέχει ένα σημαντικό υπόβαθρο και μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως σημείο αναφοράς για περαιτέρω και πιο εξειδικευμένη διερεύνηση του προβλήματος και καλύτερη κατανόηση της δυναμικής της βίας στην οικογένεια, του προφίλ και των αναγκών των κακοποιημένων παιδιών και των οικογενειών τους καθώς και για την ανάπτυξη στρατηγικών, σχετικών προγραμμάτων και υπηρεσιών.

- **Εισήγηση 4:**

Τα ευρήματα της έρευνας μπορούν να χρησιμοποιηθούν για να εξετάσουν παράγοντες που σχετίζονται με παροχή κατάλληλων και ευαίσθητων υπηρεσιών πρόληψης και αντιμετώπισης της παιδικής κακοποίησης.

Η παρούσα έρευνα, όπως και πολλές έρευνες στο εξωτερικό, έδειξε ότι ο βαθμός αποδοχής της βίαιης συμπεριφοράς έχει άμεση σχέση με το περιβάλλον στο οποίο το άτομο έχει μεγαλώσει και το κατά πόσο η βία, η παραμέληση και η κακοποίηση αποτελούν μέρος της φυσιολογικής εμπειρίας του ατόμου. Ως εκ τούτου χρειάζεται περισσότερη ενημέρωση και ευαισθητοποίηση του κοινού γύρω από θέματα παιδικής κακοποίησης-παραμέλησης.

- **Εισήγηση 5:**

Η δημοσιοποίηση των ευρημάτων της έρευνας αυτής μπορεί να προβληματίσει, να προκαλέσει συζήτηση γύρω από το θέμα και να βοηθήσει στην αμφισβήτηση των στερεοτύπων και των προκαταλήψεων γύρω από το θέμα της παιδικής κακοποίησης. Επιπλέον θα ευαισθητοποιήσει, θα βοηθήσει στην καλύτερη ενημέρωση του κοινού και των επαγγελματιών και στην αλλαγή στη νοοτροπία της κοινωνίας όσον αφορά τη φροντίδα των παιδιών και το γονικό ρόλο.

Οι επαγγελματίες πρέπει να είναι σε θέση να κατανοήσουν και να αναγνωρίσουν τις διάφορες καταστάσεις στις οποίες μπορεί να υπάρξει σωματική και συναισθηματική κακοποίηση. Για την καλύτερη κατανόηση των παραγόντων που οδηγούν στην παιδική κακοποίηση-παραμέληση, των παραγόντων που οδηγούν στη διατήρηση της κουλτούρας της βίας, καθώς και αυτών που μπορούν να βοηθήσουν στην απάμβλυνση της κατάστασης, χρειάζεται περισσότερη έρευνα γύρω από τη δυναμική της βίας στην οικογένεια στην Κύπρο.

- **Εισήγηση 6:**
Έρευνες αυτού του είδους πρέπει να επαναλαμβάνονται σε τακτά χρονικά διαστήματα έτσι ώστε να παρακολουθείται το πρόβλημα και να αναβαθμίζονται οι υπηρεσίες ανάλογα με τις εκάστοτε κοινωνικές αλλαγές.
- **Εισήγηση 7:**
Οι στρατηγικές/ προσεγγίσεις προστασίας των παιδιών πρέπει να διαφοροποιούνται ανάλογα με την περίπτωση. Διαφορετικές στρατηγικές πρέπει να υιοθετούνται σε περιπτώσεις που τα προβλήματα δημιουργούνται από εξωγενείς πιέσεις/καταστάσεις (όπως η φτώχεια ή η αρρώστια) από ότι σε περιπτώσεις που η κακοποίηση-παραμέληση προκαλείται από παθολογικές καταστάσεις, έλλειψη γονικών δεξιοτήτων ή επιθετική συμπεριφορά.

Βιβλιογραφία

- Agathonos, H., Stathacopoulou, N., Adam, H. and Nakou, S. (1992), '*Child Abuse and Neglect in Greece: Sociomedical Aspects*'. In **Child Abuse and Neglect: The International Journal** 6 (2):141-145.
- Apostolidou, M. (2004) '*Teacher Training for the Prevention of Domestic Abuse*', in R. Jackson (editor) **(Re) Constructing Cultures of Violence and Peace**. Amsterdam – New York: Rodopi B.V.
- Apostolidou, M. Theodotou, M. and Pavlou, J. (2003). '*Knowledge, Perceptions and Attitudes of Cypriot Students on Family Violence*' Paper presented at the **4rth Global Conference: Cultures of Violence Diversity within Unity**. Held at St Catherine's College, Oxford, from 25th - 28th September 2003. In Conference Proceedings.
- Arnou, B. A., Hart, S., Scott, C., Dea, R., O'Connell, L., & Taylor, B. C. (1999). '*Childhood sexual abuse, psychological distress and medical use among women*'. **Psychosomatic Medicine**, 61, 762-770.
- Azar, S.T. (1989) Training parents of abused children. In Schefer, C.E. and Briesmeister, J.M. (Eds) **Handbook of parent training**, New York, John Wiley.
- Azar, S.T. (1997). In Wolfe, D.A. McMahon, R.J. and Peters, R. DeV. (eds) '*A cognitive behavioural approach to understanding and treating parents who physically abuse their children*'. **Child Abuse: New directions in prevention and treatment across the lifespan**, Thousand Oaks, Sage.
- Bal, S., Crombez, G., Van Oost, P., & Debourdeaudhuij, I. (2003). '*The role of social support in well-being and coping with self-reported stressful events in adolescents*'. **Child Abuse & Neglect**, 27, 1377-1398.
- Brandon, E. G., Alloy, L. B., Abramson, L. Y., & Marx, B. P. (2003). '*Childhood maltreatment and maltreatment-specific inferences: A test of Rose and Abramson's (1992) extension of the hopelessness theory*'. **Cognition and Emotion**, 17, 917-931.
- Briere J. and Runtz, M. (1988): '*Symptomatology associated with childhood sexual victimization in a non-clinical sample*'. **Child Abuse and Neglect** 12, 51-59.
- Briere, N. J. (1992). **Child Abuse Trauma: Theory and Treatment of the Lasting Effects**. London: Sage Publications.

- Brown, K and Herbert, M. (1999), **Preventing Family Violence**. Cardiff: John Wiley and Sons.
- Browne K.D. (1993) '*Violence in the family and its links to child abuse*'. In C. Hobbs and J. Wynne (eds). **Child Abuse**, Baillier's Clinical Paediatrics, 1, 149-164.
- Browne, D. K., Hanks, Davies, C. & Stratton, P. (1988). **Early Prediction and Prevention of Child Abuse: A Handbook**. England: John Wiley & Sons.
- Calder, C. M., Peake, A., & Rose, K. (2001). **Mothers of Sexually Abused Children: A framework for assessment, understanding and support**. Dorset: Russell House Publishing.
- Cawson, P. (2002). **Child Maltreatment in the Family: The Experience of a National Sample of Young People**. London: NSPCC
- Cawson, P., Wattam, C., Brooker, S. & Kelly, G. (2000). **Child Maltreatment in the United Kingdom: A Study of the Prevalence of Child Abuse and Neglect**. London: NSPCC.
- Christensen, E. (1996). **Definition, Measuring and Prevalence of Child Neglect: A Study of Children Aged 0-1 year**. Copenhagen: The Danish National Institute of Social Research.
- Christensen, M. J., Brayden, R. M., Dietrich, M. S., et al. (1994). **The prospective assessment of self-concept in neglectful and physically abusive low income mothers**. **Child Abuse & Neglect**, 18, 225-254.
- Christoffel, K. (1990). Violent death and injury in U.S. children and adolescence. **American Journal of Diseases of Children**, 144, pp. 697-706.
- Cohen, J. A., Mannarino, A. P., Zhitova, A. C., & Capone, M. E. (2003). '*Treating child abuse-related posttraumatic stress and comorbid substance abuse in adolescents*'. **Child Abuse & Neglect**, 27, 1345-1366.
- Corby, B. (1993). **Child Abuse: Towards a Knowledge Base**. London: Open University Press.
- Creighton, S. and Russell, N. (1995). **Voices from Childhood: A Survey of Childhood Experiences and Attitudes to Childrearing among Adults in the United Kingdom**. London: NSPCC. Research Policy and Practice Series.
- Department of Health (1995). **Child Protection: Messages from Research**. London: HMSO.

- Department of Health (1999)/(ACPC) Area Child Protection Committee. **Working together to safeguard children.**
- Department of Health. (2000).**Protecting Children, Supporting Parents: A Consultation Document on the Physical Punishment of Children.** London: Department of Health.
- Dietz, T.L. “*Disciplining Children: characteristics associated with the use of corporal punishment*”. **Child Abuse and Neglect**, 24 December, 2000: 1529-1542.
- Figuereto, B., Bifulco, A., Paiva, C., Maia, A., Fernandes, E. & Matos, R. (2004). ‘*History of childhood abuse in Portuguese parents*’. In **Child Abuse and Neglect** 28: 669-682.
- Finkelhor, D. Gelles, R. Thotaling, G. and Straus, M. (1983). **The Dark Side of Families: Current Family Violence Research.** London: Sage Publications.
- Fontana, D. (1988). **Psychology for Teachers. Second Edition.** Great Britain: British Psychological Society and MacMillan Publishers Ltd.
- Fontana, D. and Apostolidou, M. (2001), ‘*Perspectives of Serving Teachers on the Respective Importance of Areas Deemed Suitable for Inclusion in the Health Education Curriculum for Cyprus Schools*’. **Health Education Journal**, 60, 2: 173-183.
- Garbarino, J., Gytzman, E. & Seeley, J. (1986). **The psychologically battered child: Strategies for identification, assessment and intervention.** San Francisco: Jossey-Bass.
- Gelles, R. J. and Lancaster, J.B. (eds.) (1987) **Child Abuse and Neglect. Biosocial Dimensions.** New York: Aldine Gruyter.
- Gelles, R. J. (1991) **What to learn from cross-cultural and historical research on child abuse and neglect: an overview.** In Gelles, R. J. and Lancaster, J.B. (eds.) (1987) **Child Abuse and Neglect. Biosocial Dimensions.** New York: Aldine Gruyter.
- Giardino, P. A., & Giardino, R. E. (2002). **Recognition of Child Abuse for the Mandated Reporter.** Missouri: G. W. Medical Publishing.
- Gillespie, C. (1989). **Justifiable Homicide.** Colombus: Ohio State University Press.
- Hart, S. N., & Brassard, M. R. (1991). ‘*Psychological maltreatment: Progress achieved*’. **Developmental Psychopathology**, 3, 61-70.

- HMSO (1995). **Child Protection: Messages from Research.** London. HMSO.
- Holder, R. et al. (1994). **Suffering in Silence? Children and Young People who witness Domestic Violence.** Hammersmith and Fulham, Domestic Violence Forum: London.
- Hausfater, G. and Hrdy, S. (Eds) (1984). **Infanticide: Comparative and evolutionary perspectives.** N.Y. Aldine.
- Jaffe, P.G and Wolfe, D. A. (1999). '*Emerging Strategies in the Prevention of Domestic Violence*'. In **The Future of Children: Domestic Violence and Children** Vol.9, No 3 133-144.
- Jaffe, P.G. Wolfe, D. & Wilson, S. (1990). **Children of Battered Women.** Sage Publications.
- Kaplan, R. M., Sallis, J. F., & Patterson, T. L. (1993). **Health and Human Behavior.** Singapore: International Editions.
- Kellogg, N. D., & Menard, S. W. (2003). '*Violence among family members of children and adolescents evaluated for sexual abuse*'. **Child Abuse & Neglect**, 27, 1367-1376.
- Kempe, R. & Kempe, K. (1972). **Child Abuse.** Fontana: Open Books.
- Kendall-Tackett, K. A., D. (1993). '*Impact of sexual abuse on children: A review and synthesis of recent empirical studies*'. **Psychological Bulletin**, 113, 164-180.
- Krug, E.G. et al., eds., (2002). **World Report on Violence and Health.** Geneva. World Health Organisation.
- Lavergne & Tourigny (2000) In Trocme, M., Tourigny, M., MacLaurin, B., Fallon, B., '*Major findings from the Canadian incidence study of reported child abuse and neglect*' **Child Abuse and Neglect** 27 (2003) 1427-1439.
- Macdonald, G. (2001). **Effective Interventions for Child Abuse and Neglect. An Evidence-based Approach to Planning and Evaluating Interventions.** England: John Wiley & Sons, Ltd.
- Missouri: G. R. E. (2002). **Recognition of Child Abuse for the Mandated Reporter.** W. Medical Publishing.
- Mullender, A. and Morley, R. (1994). **Children living with Domestic Violence – Putting Men's Abuse of Women in the Childcare Agenda,** London: Whiting and Birch.

- Newson, J. and Newson, E. (1989). **The Extent of Physical Punishment in the UK**. London: Approach.
- Nobes, G. and Smith, M. (2000), '*The relative extent of physical punishment and abuse by mothers and fathers*'. **Trauma Violence and Abuse**, 1 , (1), 47-66.
- Nobes, G. and Smith, M. 1997) '*Physical punishment of children in two parent families*'. **Clinical Child Psychology and Psychiatry**, 2, (2), 271-281.
- O'Hagan, K. (1993). **Emotional and Psychological Abuse of Children**. Buckingham: Open University Press.
- Osofsky, J. (1999) '*The Impact of Violence on Children*' **Domestic Violence and Children**, 9, (3) 33-49.
- Plant, M., Miller, P. & Plant, M. (2004). '*Childhood and Adult Sexual Abuse: Relationships with Alcohol and other Psychoactive Drug Use*'. In **Child Abuse Review** Vol. 13:200-214.
- Pollock, V.E., Briere, J., Schyneider, L., Knop, J., Mednick, S. A. & Goodwin, D.W. "*Childhood antecedents of antisocial behaviour. Parental alcoholism and physical abusiveness*". **American Journal of Psychiatry**, 147, 1990, 1290-1293.
- Rutter, M, Giller, H. Hagell, A. (1998). **Antisocial Behaviour by Young People**. Cambridge: Cambridge University Press,.
- Sanmartin, J. (1999). **Violencia Contra los Ninos**, Concepto, Tipos e Incidencia.
- Smith, M., Bee, P., Heverin, A., and Nobes, G. (1995) "*Parental control within the family: The nature and extent of parental violence to children*". In Department of Health **Child Protection: Messages from Research**. London: HMSO.
- Spertus, I. L., Yehuda, R., Wong, C. M., Halligan, S., & Seremetis, S. V. (2003). '*Childhood emotional abuse and neglect as predictors of psychological and physical symptoms in women presenting to a primary care practice*'. **Child Abuse & Neglect**, 27, 1247-1258.
- Straus, M., Gelles, R., and Steinmetz, S. (1980). **Behind Closed Doors**. New York, NY: Anchor.

- Straus, M.A. (2000) **Beating the Devil Out of Them: Corporal Punishment in American Families and its Effects on Children**. New Brunswick, NJ: Transaction Publication.
- Straus, M.A. and Gelles, R. (1990), **Physical Violence in American Families**. New Brunswick NJ. Transaction.
- Sudermann, M and Jaffe, P. (1998), '*Prevention of general violence and violence against women: School and community based strategies*'. In **Determinants of health: Settings and issues**. National Forum on Health, (ed.) Sainte-Foy, Québec: Editions Multi Mondes.
- Trocme, M., Tourigny, M., MacLaurin, B., Fallon, B., '*Major findings from the Canadian incidence study of reported child abuse and neglect*' **Child Abuse and Neglect** 27 (2003) 1427-1439.
- United Nations **Guidelines for the Prevention of Juvenile Delinquency** (The Riyadh Guidelines) adopted and proclaimed by General Assembly Resolution 45/112 of 14 December 1990.
- United Nations **Rules for the Protection of Juveniles Deprived of their Liberty**, adopted by General Assembly resolution 45/113 of 14 December 1990.
- United Nations **Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice** (the Beijing Rules), adopted by the general Assembly resolution 40/33 of 29 November 1985.
- Vissing, Y.M., Straus, M. A., Gelles, R. J., and Harrop, J. W. "Verbal aggression by parents and psychosocial problems of children". **Child Abuse and Neglect**, 15 (3) 1991, 223-238.
- Walker, E. A., Unutzer, J., Rutter, C., Gelfang, A., Saunders, K., Von Korff, M., Koss, M. P., & Katon, W. (1999). Costs of health care use by women HMO members with a history of childhood abuse and neglect. **Archives of General Psychiatry**, 56, 609-613.
- Wilson, J. K. (1997). **When Violence Begins at Home: A Comprehensive Guide to Understanding and Ending Domestic Abuse**. Salt Lake City: Hunter House Publishers Press.
- Wolfe, D. and Jaffe, P (1999), '*Emerging Strategies in the Prevention of Domestic Violence*', **The Future of Children Domestic Violence and Children**, 9, (3)133-140.
- Wolfson, B., & Zlotnick, C. (2001). Affect management in group therapy for women with PTSD and histories of childhood sexual abuse. **Psychotherapy in Practice**, 57, 169-181.

World Health Organisation. (2002). **World report on violence and health**. Geneva: World Health Organisation.

World Health Organisation. **Global Consultation on Violence and Health. Violence: a public health priority**. Geneva. World Health Organisation, 1996 (document WHO/EHA/ SPI.POA2).

Ελληνική Βιβλιογραφία

Αποστολίδου, Μ. (2004). **Έκθεση Αξιολόγησης της Εφαρμογής των Διατμηματικών Διαδικασιών για το Χειρισμό Περιστατικών Βίας στην Οικογένεια**. Συμβουλευτική Επιτροπή για την Πρόληψη και Καταπολέμηση της Βίας στην Οικογένεια. Λευκωσία.

Αγάθωνος-Γεωργοπούλου, Ε. (1991). **Κακοποίηση παραμέληση παιδιών**. Αθήνα: Ινστιτούτο Υγείας του παιδιού.

Αγάθωνος-Γεωργοπούλου, Ε. (1998). **Οδηγός για την αναγνώριση και αντιμετώπιση της κακοποίησης και παραμέλησης του παιδιού**. Αθήνα: Ινστιτούτο Υγείας.

Βερεσιές, Κ. & Παυλάκης, Α. (1999). **Εγκληματικότητα και νέοι**. Λευκωσία. Οργανισμός Νεολαίας και ΚΕΝΘΕΑ.

Επίτροπος Νομοθεσίας (2000), **Σημείωμα για τον Περί Βίας στην Οικογένεια Νόμο**. Λευκωσία.

Κέντρο Ερευνών και Ανάπτυξης Intercollege. (2000). **Βία στην Κυπριακή Οικογένεια**. Λευκωσία. Συμβουλευτική Επιτροπή για την Πρόληψη και Καταπολέμηση της Βίας στην Οικογένεια.

Κυπριακή Δημοκρατία (2000). **‘Περί Βίας στην Οικογένεια Νόμος’: Πρόληψη και Προστασία Θυμάτων (Νόμος αρ.119/(1)/2000)**. Λευκωσία. Κυπριακή Δημοκρατία.

Λοϊζίδου, Ε., (1999). **Η Νομοθεσία για τη βία ενάντια στο Παιδί**. Λευκωσία.

Παγιάτσου, Μ. (2003). **Ανήλικοι παραβάτες και αδικοπράγουντες: Η αναγκαιότητα δημιουργίας ‘Δικαστηρίων Ανηλίκων’ και η σφαιρική αντιμετώπιση του θέματος από την πολιτεία**. Κοινοβουλευτική Ομάδα ΑΚΕΛ-Αριστερά -Νέες Δυνάμεις. Λευκωσία.

Νάκου, Σ. (1991) *Κακοποίηση και παραμέληση παιδιών: Ιστορική αναδρομή*. Στην Γεωργοπούλου – Αγάθωνος, Ε. (1991). **Κακοποίηση παραμέληση παιδιών**. Αθήνα: Ινστιτούτο Υγείας του παιδιού.

Παπαδόπουλος, Μ. (2000). **Παγκύπρια έρευνα για την αυτοομολογούμενη νεανική παραβατικότητα των μαθητών Γυμνασίων και Λυκείων της Κύπρου**. Λευκωσία. Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού.

Συμβουλευτική Επιτροπή για την Πρόληψη και Καταπολέμηση της Βίας στην Οικογένεια (ΣΕΠΚΒΟ 2002). **Εγχειρίδιο Διατμηματικών Διαδικασιών για το Χειρισμό Περιστατικών Βίας στην Οικογένεια**.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1

ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ

50(Γ)/1992/Ν.42

ΝΟΜΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ,
1403 ΛΕΥΚΩΣΙΑ, ΚΥΠΡΟΣ

11 Ιουνίου 1998

Γενικό Διευθυντή Υπουργείου Εργασίας και
Κοινωνικών Ασφαλίσεων

Γενικό Διευθυντή
Υπουργείου Υγείας

Γενικό Διευθυντή
Υπουργείου Παιδείας

Αρχηγόν Αστυνομίας

ΘΕΜΑ: Παράπονα/καταγγελίες/υποθέσεις
σχετικά με βία στην οικογένεια

Έχει διαπιστωθεί ότι τον τελευταίο καιρό έχουν αυξηθεί σε ανησυχητικό βαθμό τα κρούσματα βίας στην οικογένεια. Ως εκ τούτου έχει αποφασιστεί όπως δημιουργηθεί στη Νομική Υπηρεσία ομάδα λειτουργών οι οποίοι θα επιλαμβάνονται των υποθέσεων αυτών σε συνεργασία με τα αρμόδια τμήματα και οργανώσεις και τη Συμβουλευτική Επιτροπή που διορίστηκε από το Υπουργικό Συμβούλιο κατ' εφαρμογή του περί Βίας στην Οικογένεια (Πρόληψη και Προστασία Θυμάτων) Νόμου 47(1) του 1994.

Παρακαλείσθε όπως κυκλοφορήσετε σχετικές εγκυκλίους με τις οποίες να δίνονται οδηγίες στους λειτουργούς σας όπως αμέσως και όχι αργότερα των 7 ημερών μετά από παράπονο/καταγγελία σ' αυτούς να υποβάλλουν έκθεση με την οποία να ενημερώνουν το Γραφείο τούτο.

Αλέκος Μαρκίδης,

Γενικός Εισαγγελέας της Δημοκρατίας.

50(Γ)N42
ΕΛ/ΚΚ

5/00

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2

ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΡΑΦΕΙΟΥ ΕΥΗΜΕΡΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΥΗΜΕΡΙΑΣ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΚΑΙ ΤΟ ΠΑΙΔΙ
Σεξουαλική παραβίαση παιδιών (Αναφορές περιπτώσεων – Συγκριτικά στοιχεία 1993 – 2002)

Επαρχία	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Λευκωσία	1	2	-	3	7	5	6	9	15	21
Λεμεσός	-	-	-	2	5	1	3	7	4	16
Λάρνακα	-	1	-	1	2	5	2	10	4	3
Πάφος	-	-	-	-	-	-	-	1	3	4
Ευρύχου	1	3	-	-	-	1	1	1	1	6
Αμμόχωστος	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3
Ολικό	2	6	-	6	14	12	12	28	27	53

14.8.2003 (Ann35)

**ΤΜΗΜΑ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΥΗΜΕΡΙΑΣ
ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΚΑΙ ΤΟ ΠΑΙΔΙ**

Βία μέσα στην οικογένεια – Συγκριτικά στοιχεία από αναφορές περιπτώσεων 1990 – 2002

Επαρχία	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Λευκωσία	3	2	11	16	19	24	61	62	25	35	54	108	160
Λεμεσός	6	23	34	12	23	33	33	48	64	104	149	188	216
Λάρνακα	8	8	13	16	14	9	12	7	27	23	60	43	82
Πάφος	4	4	3	4	2	2	8	31	23	13	13	83	79
Αμμόχωστος	5	8	8	11	3	4	8	3	10	4	7	12	33
Ευρύχου	-	-	-	-	12	12	-	1	1	-	1	2	28
Γενικά Σύνολα	26	45	69	59	73	84	122	152	150	179	284	436	598

14.8.2003

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

**ΕΡΕΥΝΑ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΛΗΨΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗ
ΤΗΣ ΒΙΑΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ**

Διεξάγουμε έρευνα για ένα πολύ σοβαρό πρόβλημα της Κυπριακής κοινωνίας και συγκεκριμένα για την **Έκταση και Μορφές Βίας ενάντια στα Παιδιά στην Κυπριακή Οικογένεια**. Για το σκοπό χρειάζονται στοιχεία τα οποία σε παρακαλούμε να μας βοηθήσεις να συλλέξουμε, συμπληρώνοντας το πιο κάτω ερωτηματολόγιο **ΑΝΩΝΥΜΑ**.

ΣΕ ΔΙΑΒΕΒΑΙΟΥΜΕ ΟΤΙ ΟΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ ΠΟΥ ΘΑ ΜΑΣ ΔΩΣΕΙΣ ΘΑ ΤΥΧΟΥΝ ΑΠΟΛΥΤΗΣ ΕΧΕΜΥΘΕΙΑΣ.

Μέρος Α: Βιογραφικά Στοιχεία

1. **Φύλο:** Αγόρι Κορίτσι

2. **Ακριβής Ηλικία**

3. **Σχολείο που φοιτάς;** Δημόσιο Ιδιωτικό

4. **Τάξη:** Α' Β' Γ' Γυμνάσιο Λύκειο Τεχνική Σχολή

5. **Οικογενειακή κατάσταση γονιών** (βάλε Χ σε ό,τι ισχύει)

Παντρεμένοι Σε Διάσταση Διαζευγμένοι
Ξανά παντρεμένος ο πατέρας Ξανά παντρεμένη η μητέρα
Ο πατέρας μου δεν ζει Η μητέρα μου δεν ζει

6. **Οι γονείς σου είναι πρόσφυγες;** Ο ένας Και οι δύο Κανένας

7. **Με ποιους ζεις;** (βάλε Χ σε όλα όσα ισχύουν)

Και με τους δύο γονείς
Μητέρα μόνο Πατέρα μόνο Θετούς γονείς: Πατριό Μητριά
Παππού Γιαγιά Σε στέγη Άλλο

8. **Εθνική προέλευση των γονιών / θετών γονιών, παππού / γιαγιάς**

	Κύπριος/α	Μη Κύπριος/α
Μητέρας		
Μητριάς		
Θετής μητέρας		
Πατέρα		
Θετού πατέρα		
Πατριού		
Παππού		
Γιαγιάς		

9. **Πόσα αδέρφια έχεις;** (βάλε Χ σε ό,τι ισχύει)

Κανένα ένα δύο τρία τέσσερα πέντε άνω των πέντε

10. Ποιο είναι το επίπεδο μόρφωσης των γονιών/ θετών γονιών σου;

	Μητέρα	Πατέρας	Πατριός	Μητριά	Θετός Πατέρας	Θετή Μητέρα
Δημοτικό						
Γυμνάσιο						
Λύκειο						
Κολέγιο						
Πανεπιστήμιο						
Άλλο						

11. Ποιο είναι επάγγελμα των γονιών /θετών γονιών με τους οποίους μένεις στο ίδιο σπίτι (σημείωσε ό,τι ισχύει).

	Επάγγελμα	Άνεργος /η
Μητέρα		
Πατέρας		
Πατριός		
Μητριά		
Θετός πατέρας		
Θετή Μητέρα		

12. Ανάφερε τον τόπο κατοικίας σου (βάλε Χ σε όλα όσα ισχύουν)

Πόλη Χωριό Μονοκατοικία Διαμέρισμα

Προσφυγικός συνοικισμός Αυτοστέγαση Ίδρυμα Παιδικής Προστασίας

13. Κατά την γνώμη σου ποια είναι η οικονομική κατάσταση της οικογένειάς σου; (βάλε Χ σε ό,τι ισχύει)

Πολύ καλή

Καλή

Μέτρια

Κακή

Μέρος Β:

14. Ποιες από τις πιο κάτω συμπεριφορές θεωρείς ως πράξεις σωματικής βίας;

Βαθμολόγησε από 1 μέχρι 7 πόσο σε ενοχλεί το καθένα (1=ελάχιστα ή καθόλου, 7=πάρα πολύ) (βάλε σε κύκλο όλα όσα ισχύουν)

Σπρώξιμο	1	2	3	4	5	6	7
Τράνταγμα	1	2	3	4	5	6	7
Τσίμπημα	1	2	3	4	5	6	7
Τράβηγμα αφτιού	1	2	3	4	5	6	7
Τράβηγμα μαλλιών	1	2	3	4	5	6	7
Χαστούκι	1	2	3	4	5	6	7
Χτύπημα στο σώμα ή στο πρόσωπο	1	2	3	4	5	6	7
Κόψιμο με μαχαίρι	1	2	3	4	5	6	7
Κάψιμο με ζεστό νερό	1	2	3	4	5	6	7
Κάψιμο με τσιγάρο	1	2	3	4	5	6	7
Γροθιά/ Κλοτσιά	1	2	3	4	5	6	7
Τραυματισμός	1	2	3	4	5	6	7
Ρίξιμο αντικειμένων	1	2	3	4	5	6	7

15. Ποιες από τις πιο κάτω συμπεριφορές θεωρείς ως πράξεις ψυχολογικής βίας;

Βαθμολόγησε από 1 μέχρι 7 πόσο σε ενοχλεί το καθένα (1=ελάχιστα ή καθόλου, 7=πάρα πολύ) (βάλε σε κύκλο όλα όσα ισχύουν)

Εκφοβισμός με φωνές	1	2	3	4	5	6	7
Εκφοβισμός κατά της σωματικής ακεραιότητας	1	2	3	4	5	6	7
Εκφοβισμός κατά της ζωής	1	2	3	4	5	6	7
Απειλητικά βλέμματα	1	2	3	4	5	6	7
Απειλή για εγκατάλειψη ή θάνατο ή χτύπημα	1	2	3	4	5	6	7
Προσβολή μπροστά σε τρίτους	1	2	3	4	5	6	7
Χρήση άσχημων επιθέτων	1	2	3	4	5	6	7
Απομόνωση σε κλειστό χώρο	1	2	3	4	5	6	7
Απαγόρευση εξόδων	1	2	3	4	5	6	7
Διακοπή φιλοδωρήματος (χαρτζιλίκι)	1	2	3	4	5	6	7
Απαγόρευση επαφής με φίλους	1	2	3	4	5	6	7
Βρισιές	1	2	3	4	5	6	7
Κακοποίηση του κατοικίδιου σου ζώου	1	2	3	4	5	6	7

16. Ποιες από τις πιο κάτω συμπεριφορές θεωρείς ως πράξεις σεξουαλικής βίας;

Βαθμολόγησε από 1 μέχρι 7 πόσο σε ενοχλεί το καθένα (1=ελάχιστα ή καθόλου, 7=πάρα πολύ) (βάλε σε κύκλο όλα όσα ισχύουν)

Εξαναγκασμός σε σεξουαλική επαφή	1	2	3	4	5	6	7
Αγγίγματα σεξουαλικής φύσεως	1	2	3	4	5	6	7
Εξαναγκασμός από ενήλικα να αγγίξεις τα γεννητικά του όργανα	1	2	3	4	5	6	7
Εξαναγκασμός να γδυθείς μπροστά σε ενήλικα	1	2	3	4	5	6	7
Επίδειξη πορνογραφικού υλικού	1	2	3	4	5	6	7
Περιγραφή σεξουαλικών σκηνών	1	2	3	4	5	6	7
Εξαναγκασμός να ποζάρεις γυμνός/ γυμνή	1	2	3	4	5	6	7

Μέρος Γ:

17. Με ποια μέλη της οικογένειάς σου διατηρείς καλές σχέσεις; (βάλε X σε ό,τι ισχύει)

Με όλους Με κανένα
Μόνο με (ανάφερε συγκεκριμένα)

18. Πώς αντιδρούν οι γονείς σου σε μια ανυπακοή/ αταξία από εσένα ή από τα αδέρφια σου; (βάλε X σε όλα όσα ισχύουν)

Ο Πατέρας/Πατριός

Η Μητέρα/Μητριά

Με σωματική βία	☐	Με σωματική βία	☐
Με κατανόηση/ Με συζήτηση	☐	Με κατανόηση/ Με συζήτηση	☐
Με χτύπημα στο πρόσωπο	☐	Με χτύπημα στο πρόσωπο	☐
Με χτύπημα στο σώμα με βέργα/ζώνη	☐	Με χτύπημα στο σώμα με βέργα/ζώνη	☐
Με χτύπημα με κάποιο άλλο αντικείμενο	☐	Με χτύπημα με κάποιο αντικείμενο	☐
Με στέρηση εξόδου	☐	Με στέρηση εξόδου	☐
Με στέρηση χαρτζιλικιού	☐	Με στέρηση χαρτζιλικιού	☐
Με φωνές, απειλές και εκφοβισμούς	☐	Με φωνές, απειλές και εκφοβισμούς	☐
Με συμφωνημένη τιμωρία/ στέρηση	☐	Με συμφωνημένη τιμωρία/ στέρηση	☐
Με στέρηση παιχνιδιού	☐	Με στέρηση παιχνιδιού	☐
Με στέρηση επαφής με φίλους σου	☐	Με στέρηση επαφής με φίλους σου	☐
Άλλο (εξηγήσε).....			

19. Έχεις υποστεί σωματική βία από μέλος της οικογένειάς σου;

Ναι (Συνέχισε ερώτηση 19 α, β, γ, δ, 19 ε, 20, 21) Όχι (Προχώρα ερώτηση 22)

19α. Αν απάντησες ότι μέλος της οικογένειάς σου έχει εκδηλώσει σωματική βία σε βάρος σου, σε ποιες από τις παρακάτω πράξεις έχει προβεί; (βάλε X σε όλα όσα ισχύουν)

Σπρώξιμο	☐	Κόψιμο με μαχαίρι	☐
Τράνταγμα	☐	Κάψιμο με ζεστό νερό	☐
Τσίμπημα	☐	Κάψιμο με τσιγάρο	☐
Τράβηγμα αφτιού	☐	Γροθιά	☐
Τράβηγμα μαλλιών	☐	Κλοτσιά	☐
Χαστούκι	☐	Τραυματισμό	☐
Χτύπημα στο σώμα	☐	Ρίξιμο αντικειμένων	☐
Χτύπημα στο πρόσωπο	☐		

19β. Πόσο συχνά εκδηλώνονται πράξεις σωματικής βίας εναντίον σου;
(βάλε X σε ό,τι ισχύει)

Καθημερινά Πολύ Συχνά Συχνά Σπάνια

19γ. Έχεις πάθει κάτι από τα πιο κάτω μετά από βίαιες συμπεριφορές εναντίον σου;
(βάλε X σε όλα όσα ισχύουν)

Μώλωπες	☐	Τραύματα στο κεφάλι	☐
Σπάσιμο οστών	☐	Πονοκεφάλους	☐
Εγκαύματα	☐	Τραύματα στα γεννητικά όργανα	☐
Αιμορραγία	☐	Γδαρσίματα	☐

Άλλα τραύματα (Παρακαλούμε εξήγησε).

.....
.....

19δ. Έτυχες ιατρικής περίθαλψης ως αποτέλεσμα των πιο πάνω;

Ναι Όχι

19ε. Από ποιο μέλος της οικογένειάς σου έχεις υποστεί σωματική βία; (βάλε X σε ό,τι ισχύει)

Μητέρα Πατέρα Αδέλφια Γιαγιά Παππού
Άλλο μέλος (Παρακαλώ εξήγησε)

20. Πότε ήταν η τελευταία φορά που μέλος της οικογένειάς σου αντέδρασε με σωματική βία εναντίον σου; (βάλε X σε ό,τι ισχύει)

Πριν μια βδομάδα Πριν ένα μήνα Πριν έξι μήνες

21. Ποιος, κατά την γνώμη σου, ήταν ο λόγος που άσκησαν σωματική βία εναντίον σου;
(βάλε X σε ό,τι ισχύει)

Επειδή δε διάβαζα ικανοποιητικά	☐
Επειδή δεν ήθελα να πάω στα ιδιαίτερα μαθήματα	☐
Επειδή δεν πήρα καλούς βαθμούς	☐
Επειδή τσακώθηκα με κάποιον	☐
Επειδή ζητούσα κάτι με επιμονή	☐
Επειδή επέστρεψα αργά από έξοδο	☐
Επειδή θέλουν να με ελέγχουν	☐
Επειδή δεν με κατανοούν	☐
Για άλλο λόγο (παρακαλώ διευκρίνισε).....	

22. Σου έχει συμβεί ποτέ οτιδήποτε από τα παρακάτω, από μέλος της οικογένειάς σου ή του στενού σου οικογενειακού περιβάλλοντος; (βάλε X σε ό,τι ισχύει)

- Σεξουαλική επαφή
- Αγγίγματα σεξουαλικής φύσεως
- Εξαναγκασμός να αγγίξεις τα δικά του/της γεννητικά όργανα
- Εξαναγκασμός να γδυθείς μπροστά του/της
- Επίδειξη πορνογραφικού υλικού
- Περιγραφή σεξουαλικών σκηνών
- Εξαναγκασμός να ποζάρεις γυμνός/γυμνή

23. Αν σου συνέβη κάτι από τα πιο πάνω το ανέφερες σε κάποιον;

Ναι Όχι

Αν Ναι, σε ποιον έχεις αναφέρει το περιστατικό.....

Αν Όχι, γιατί δεν το ανέφερες;.....

Μέρος Δ:

24. Απάντησε στα πιο κάτω με ΝΑΙ ή ΟΧΙ (βάλε X σε όλα όσα ισχύουν)

	Ναι	Όχι
Έχεις κάθε μέρα καθαρά ρούχα για το σχολείο;		
Πηγαίνεις στο σχολείο νηστικός γιατί: <ul style="list-style-type: none"> • δεν υπάρχει φαγητό στο σπίτι; • δεν υπάρχει κανείς να ετοιμάσει φαγητό; 		
Είσαι άρρωστος και: <ul style="list-style-type: none"> • κανείς δεν σε φροντίζει; • κανείς δεν σε παίρνει στο γιατρό; 		
Η οικογένειά σου σε παραμελεί όταν είσαι άρρωστος		
Αναγκάζεσαι να φροντίζεις τον εαυτό σου επειδή οι γονείς σου: <ul style="list-style-type: none"> • απουσιάζουν; • έχουν προβλήματα; 		
Αναγκάζεσαι συχνά να φροντίζεις κάποιον: <ul style="list-style-type: none"> • άρρωστο στην οικογένειά σου; • ανάπηρο στην οικογένειά σου; 		

25. Οι γονείς σου ή άλλα μέλη της οικογένειάς σου καβγαδίζουν μπροστά σου;

Ναι Οχι

Αν ΝΑΙ πόσο συχνά; (βάλε Χ σε ό,τι ισχύει)

Καθημερινά Πολύ συχνά Συχνά Σπάνια

Πότε ήταν η τελευταία φορά; (βάλε Χ σε ό,τι ισχύει)

Χθες Πριν μια βδομάδα Πριν ένα μήνα

Πως αντιδράς όταν γίνεται κάτι τέτοιο;

.....
.....

Μέρος Ε:

26. Με ποια από τα παρακάτω θα χαρακτήριζες τον εαυτό σου; (Σημείωσε όλα όσα νομίζεις ότι ισχύουν)

Έξυπνο	☐	Εσωστρεφή	☐
Ωριμο	☐	Εξωστρεφή	☐
Απροσάρμοστο	☐	Ανώριμο	☐
Κοινωνικό	☐	Ευπροσάρμοστο	☐
Δημιουργικό	☐	Θλιμμένο	☐
Τολμηρό	☐	Άκεφο	☐
Επιθετικό	☐	Μοναχικό	☐
Φιλικό	☐	Αδιάφορο	☐
Δύσκολο	☐	Ευδιάθετο /χαρούμενο	☐
		Ανασφαλή	☐

Άλλο

27. Πώς πιστεύεις ότι σε χαρακτηρίζουν οι γύρω σου (Σημείωσε όλα όσα νομίζεις ότι ισχύουν)

Έξυπνο	☐	Εσωστρεφή	☐
Ωριμο	☐	Εξωστρεφή	☐
Κοινωνικό	☐	Ανώριμο	☐
Δημιουργικό	☐	Καλό Μαθητή	☐
Τολμηρό	☐	Θλιμμένο	☐
Μοναχικό	☐	Άκεφο	☐
Ευδιάθετο/χαρούμενο	☐	Αδιάφορο	☐
Απροσάρμοστο	☐	Ανόητο	☐
Επιθετικό	☐	Ανασφαλή	☐
Δύσκολο	☐	Φιλικό	☐
		Ευπροσάρμοστο	☐

Άλλο

28. Έχεις προβλήματα υγείας;

Ναι Όχι

Αν ΝΑΙ, τι προβλήματα υγείας έχεις;

.....

29. Σου συμβαίνουν κάποια από τα πιο κάτω περιστατικά; (βάλε Χ σε ό,τι ισχύει)

	Συχνά	Κάποτε	Σπάνια	Ποτέ
Αϋπνίες				
Ενουρήση (βρέχεσαι το βράδυ)				
Εγκόπριση (Λερώνεσαι)				
Κατάθλιψη				
Άγχος				
Πόνοι στην κοιλιά				
Εφιάλτες				
Επιθετικότητα προς άλλους				
Φόβος για τη ζωή σου				
Υπερβολικά αυξημένη όρεξη για φαγητό				
Υπερβολικά μειωμένη όρεξη για φαγητό				
Αυτοτραυματική συμπεριφορά				
Χρήση τσιγάρου				
Χρήση αλκοόλ				
Χρήση άλλων ουσιών όπως ναρκωτικά				
Έλλειψη κοινωνικών σχέσεων				

30. Όταν ασκείται πάνω σου βία (σωματική ή άλλη) υπάρχει κάποιος που να σου συμπαραστέκεται;

Ναι Όχι

Αν ΝΑΙ, ποιος σου συμπαραστέκεται;.....

31. Πώς χαρακτηρίζεις τον εαυτό σου ως μαθητή ; (βάλε Χ σε ό,τι ισχύει)

Άριστο Μέτριο
Πολύ καλό Κακό
Καλό Πολύ κακό Αδιάφορο

32. Πώς σε χαρακτηρίζουν οι γονείς σου ως μαθητή; (βάλε Χ σε ό,τι νομίζεις ότι ισχύει)

Άριστο Μέτριο
Πολύ καλό Κακό
Καλό Πολύ κακό Αδιάφορο

33. Οι γονείς σου είναι ικανοποιημένοι με την απόδοσή σου στο σχολείο;

Ναι Όχι

Αν ΟΧΙ πως αντιδρούν; (βάλε X σε ό,τι ισχύει)

Με κατανόηση

Με φωνές

Με σωματική τιμωρία

Θέλεις να αναφέρεις κάτι άλλο;

.....

.....

.....

Σε ευχαριστούμε θερμά για την συνεργασία σου!

Αν ασκείτε βία εναντίον σου και χρειάζεσαι βοήθεια τηλεφώνησε στον αριθμό 22406655 και ζήτησε την κυρία Αννίτα Κονή.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 4

ΑΔΕΙΑ ΑΠΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΓΡΑΦΕΙΟ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗ
ΜΕΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
1434 ΛΕΥΚΩΣΙΑ

Αρ. Τηλ.: 22-800630
Αρ. Τηλ/που: 22428268

Υ.Π.Π.: 7.4.01

17 Δεκεμβρίου 2003

- Κυρία Μάρθα Αποστολίδου
Επίκουρη Καθηγήτρια
Frederick Institute of Technology
Λευκωσία

- Κύριον Παπαδόπουλο Κ.
Γραφείο ECONOMARKET

**Θέμα: Έρευνα της Συμβουλευτικής Επιτροπής για την Πρόληψη και την
Καταπολέμηση της Βίας στην Οικογένεια,
για την Έκταση και τις Μορφές Βίας
έναντια στα Παιδιά στην Κυπριακή Οικογένεια**

Σε απάντηση της σχετικής με το πιο πάνω θέμα επιστολής σας, με ημερομηνία 8 Δεκεμβρίου 2003 (αποστολέας ο κ. Παπαδόπουλος) και 11 Δεκεμβρίου 2003 (αποστολέας η κα Αποστολίδου), σας πληροφορώ ότι δεν έχουμε ένσταση να διεξάγετε τόσο την πιλοτική όσο και την κύρια έρευνά σας στα σχολεία, νοουμένου ότι θα προβείτε σε τέτοιες διευθετήσεις, ώστε:

1. Θα εξασφαλιστεί η συγκατάθεση του Διευθυντή / Διευθύντριας του σχολείου.
2. Δε θα απαιτηθεί διδακτικός χρόνος για τη συμπλήρωση των ερωτηματολογίων.

3. Η συμμετοχή των μαθητών / μαθητριών θα είναι προαιρετική.
4. Θα χειριστείτε τα στοιχεία των μαθητών / μαθητριών με τέτοιο τρόπο, ώστε να διασφαλιστεί πλήρως η ανωνυμία τους.
5. Τα σχετικά ερωτηματολόγια θα τίθενται στη διάθεσή μας για σχολιασμό.

Σας ευχόμαστε καλή επιτυχία στη διεξαγωγή της έρευνάς σας.

Ανδρέας Σκοτεινός
Διευθυντής Μέσης Εκπαίδευσης

